



ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ (ПИРО ЛОМ) 2021–2027 г.

**АКТУАЛИЗАЦИЯ
Януари, 2023**

*На основание чл. 8 ал. 2 и ал. 3 от Закона за регионалното развитие
изм. и доп. ДВ. Бр. 21 от 13 март 2020г.*



ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ (ПИРО) 2021–2027 Г.

АКТУАЛИЗАЦИЯ

Документ			Преглед/Одобрение	
Версия	Дата	Статус	Дата	Статус
1.0	15.01.2023	Окончателен	31.03.2023	Одобрен

КОНТАКТИ

Възложител: община Лом
Законен представител: д-р Георги Гаврилов - Кмет
Адрес: гр. Лом, ул. "Дунавска" №12
web: <https://www.lom.bg/>



Изпълнител: Региоплан ЕООД
Законен представител: д-р Косьо Стойчев
web: <http://www.regioplan.biz>



СПИСЪК НА ЕКСПЕРТЕН ЕКИП НА ИЗПЪЛНИТЕЛЯ

доц. д-р Косьо Стойчев	Ръководител на експертния екип и експерт „Регионално икономическо развитие“
д-р Веселина Господинова	Експерт „Стратегическо планиране и климатично неутрална икономика“
д-р Миглена Клисарова	Експерт „Териториални системи“
Георги Стефанов	Експерт „Климат и околна среда“



СЪДЪРЖАНИЕ

КОНТАКТИ.....	2
СПИСЪК НА ЕКСПЕРТЕН ЕКИП НА ИЗПЪЛНИТЕЛЯ.....	2
СЪДЪРЖАНИЕ.....	3
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ	7
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ.....	8
ВЪВЕДЕНИЕ.....	10
ЧАСТ I – ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ	14
1.1. Обща характеристика/профил на община Лом.....	14
1.1.1. Анализ на природноресурсния потенциал на територията	18
1.1.1.1. Морфоложки и литогенни особености	18
1.1.1.2. Полezni изкопаеми	24
1.1.1.3. Климат и климатични ресурси.....	24
1.1.1.4. Води и водни ресурси.....	36
1.1.1.5. Почвени ресурси	38
1.1.1.6. Биологично разнообразие и горски ресурси	41
1.1.1.7. Елементи на националната екологична мрежа	42
1.1.1.8. Основни изводи.....	44
1.2. Състояние на местната икономика.....	47
1.2.1. Структура на общинската икономика по икономически сектори	48
1.2.2. Обща характеристика на икономическото развитие на община Лом - основни показатели	51
1.2.3. Възможности за развитие на туризма в община Лом	60
1.2.4. Основни изводи за икономическото развитие на община Лом.....	62
1.3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси.....	65
1.3.1. Демографска характеристика на територията.....	65
1.3.2. Брой и гъстота на населението	66
1.3.3. Раждаемост и смъртност на населението.....	69
1.3.4. Естествен и механичен прираст на населението	74
1.3.5. Полово-възрастова структура на населението	76
1.3.6. Етническа и конфесионална структура на населението.....	78



1.3.7.	Образователна структура на населението.....	80
1.3.8.	Основни изводи за демографската ситуация в община Лом	81
1.3.9.	Характеристика на пазара на труда	83
1.3.10.	Доходи на населението	85
1.3.11.	Здравеопазване.....	85
1.3.11.1.	Структурна и пространствена организация на здравеопазването	86
1.3.12.	Основни изводи.....	87
1.3.13.	Образование.....	88
1.3.12.2.	Структурна и пространствена организация на образованието.....	88
1.3.14.	Основни изводи.....	91
1.3.15.	Социални услуги.....	91
1.3.16.	Дейности в областта на културата.....	92
1.3.17.	Структурна и пространствена организация на дейностите в областта на културата	92
a.	Читалища.....	92
b.	Културни институти	92
c.	Културни събития	93
d.	Паметници на културата	93
1.3.18.	Основни изводи за развитието на културата	93
1.4.	Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.....	95
1.4.1.	Транспортна инфраструктура	95
a.	Пътна мрежа.....	95
b.	Железопътна мрежа	96
c.	Воден транспорт	97
d.	Основни изводи.....	98
1.4.2.	Водоснабдителна и канализационна мрежа	99
a.	Водоизточници и водохващания	99
b.	Пренос и пречистване на води	99
c.	Водоснабдяване и канализация	100
d.	Пречистване и заустване на отпадни води	101
1.4.3.	Основни изводи за сектор ВиК	101
1.4.4.	Телекомуникационна и съобщителна мрежа.....	102
1.4.5.	Енергийна мрежа.....	102



а. Електроснабдяване	102
б. Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност.....	103
с. Основни изводи за състоянието на енергийната инфраструктура в община Лом	103
1.5. Екологично състояние и рискове	105
1.5.1. Анализ на състоянието на компонентите на природната среда.....	105
а. Качество на атмосферния въздух.....	105
б. Повърхностни и подземни води.....	106
с. Земи и почви.....	107
д. Биоразнообразие и защитени територии	108
1.5.2. Анализ на факторите за въздействие	109
а. Отпадъци. Управление на отпадъците	109
б. Акустична среда	109
1.5.3. Основни изводи за екологичното състояние и рискове	110
1.6. Анализ на административния капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО, както и необходимостта от укрепването му	111
1.7. Анализ на състоянието на селищната мрежа и жилищния сектор	112
1.8. Описание на елементите на градското културно наследство в градовете	113
1.9. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, които имат потенциал да влияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината	114
1.10. Концепция за община Лом, относно потенциала за развитие на общината с подкрепата на европейския климатичен пакт (зелена сделка) и съпътстващите политически и финансови инструменти.....	115
1.11. SWOT анализ на ПИРО Лом 2021-2027	120
1.12. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД	122
ЧАСТ II – ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ ЗА ПЕРИОДА 2021–2027 г.	124
2.1. Предпоставки за формулиране на стратегическата рамка за развитие.....	124
2.2. Визия, цели и приоритети за развитие на община Лом за периода 2021–2027 г.	126
ЧАСТ III – ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ	144



3.1. Описание на използваните основни подходи/действия/стъпки за насърчаване участието на партньорите и заинтересованите страни.....	147
3.2. Описание на начина на идентифициране на заинтересованите страни и подбора на участниците в процеса на разработването на ПИРО	149
3.3. Комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по Програмата за реализация	154
3.4. Описание на предвидените мерки за комуникация, информация и включване на заинтересованите страни и партньорите в процеса по бъдеща актуализация на Програмата за реализация и идентифициране на нови проектни идеи в плана	157
ЧАСТ IV – ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА УДОВЛЕТВОРЯВАНЕ НА ИДЕНТИФИЦИРАНИТЕ НУЖДИ И ЗА ПОДКРЕПА НА ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ И НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО С ДРУГИ ОБЩИНИ.....	160
ЧАСТ V – ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ.....	162
ЧАСТ VI – МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ.....	167
ЧАСТ VII – НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО ЛОМ.....	169
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	171
КОНТАКТИ.....	173
СПИСЪК НА ЕКСПЕРТЕН ЕКИП НА ИЗПЪЛНИТЕЛЯ.....	173



СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1. Баланс на територията на община Лом към 31.12.2011 г. /територия по фонд, %/.....	16
Фигура 2. Географско положение на община Лом	17
Фигура 3. Физикогеографска подялба на България (по Гълъбов, 1966).....	19
Фигура 4 Община Лом, структура на землищата на населените места	21
Фигура 5 Регистрирани свлачища на територия на община Лом,	22
Фигура 6. Климатично райониране на България – подобласти по Събев и Станев /1959 г./.....	25
Фигура 7. Пространствено разпределение и вероятност за натрупване на сума от активни температури 3800 °C през реалния вегетационен период (1971-2000)	27
Фигура 8. Видове почви на територията на община Лом	30
Фигура 9. Райони за отглеждане на соя в България – по степен на пригодност	31
Фигура 10. Индекс на почвеното засушаване SMI – зима 2021.....	31
Фигура 11. Карта на климатичните зони в България.....	33
Фигура 12. Потенциал за производство на фотоволтаична енергия на територията на България – осреднени стойности за периода 1994–2018 г.....	34
Фигура 13. Глобална хоризонтална слънчева радиация на територията на България – осреднени стойности за периода 1994–2018 г.....	35
Фигура 14. Плътност на енергийния поток на вятъра по зони.....	35
Фигура 15. Основни агроекологични райони в България.....	40
Фигура 16 – Регионален профил на област Монтана	51
Фигура 17 Приходи и разходи от дейността на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката за периода 2010-2018г. Източник: НСИ.....	53
Фигура 18 Разходи за придобиване на ДМА в периода 2010-2018.....	56
Фигура 19. Динамика на населението на община Лом в периода 2001 - 2021 г.	67
Фигура 20. Относителен прираст на населението на община Лом в периода 2007–2021 г. /вляво/.....	68
Фигура 21. Абсолютен прираст на населението на община Лом в периода 2007–2021 г. /вдясно/.	68
Фигура 22. Брой живородени деца в община Лом в периода 2013–2021 г.	71
Фигура 23. Брой живородени брачни и извънбрачни деца в община Лом в периода 2013–2021 г. ...	71
Фигура 24. Коефициент на раждаемост на населението на община Лом в периода 2013–2021 г.	72
Фигура 25. Коефициент на раждаемост на населението през 2021 г. – национално ниво, ниво район от ниво 2, областно ниво, общинско ниво	72
Фигура 26. Умирения в община Лом в периода 2013–2021 г.	73
Фигура 27. Коефициент на смъртност на населението на община Лом в периода 2013–2021 г. ...	73
Фигура 28. Коефициент на смъртност на населението през 2021 г. – национално ниво, ниво район от ниво 2, областно ниво, общинско ниво	73
Фигура 29. Коефициент на естествен прираст на населението на община Лом в периода 2013–2021 г.	75
Фигура 30. Коефициент на естествен прираст на населението през 2021 г. – национално ниво, ниво район от ниво 2, областно ниво, общинско ниво	75
Фигура 31. Полово–възрастова пирамида на населението на община Лом към 31.12.2021 г.	77
Фигура 32. Грамотност на населението на 9 и повече навършени години към 07.09.2021 г.	81
Фигура 46. Икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години към 07.09.2021 г. /брой/.....	84



Фигура 34. Икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години към 07.09.2021 г. /%/ от общото население 84

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1. Базови стойности на климатичните фактори по климатични зони.....	33
Таблица 2. Брутна добавена стойност (БДС) по икономически сектори в област Монтана в периода 2017–2020 г.....	47
Таблица 3. БВП и БВП на човек от населението в област Лом за периода 2017–2020 г.....	48
Таблица 4. Класификация на икономическите дейности (КИД–2008) – сектори.....	49
Таблица 5 Брой нефинансови предприятия на територията на община Лом по години Източник: НСИ	52
Таблица 6 Печалба и загуба от нефинансовите предприятия в община Лом по години, Източник: НСИ	54
Таблица 7 Информация за предприятия в сектор „Индустрия“ на територията на община Лом през 2020 година	55
Таблица 8 Видове туризъм и значими обекти за развитие в община Лом	61
Таблица 9. Маршрут на Дунавски вело маршрут на територията на община Лом.....	62
Таблица 10. Динамика на населението в периода 2001–2021 г.	66
Таблица 11. Динамика на населението на община Лом по населени места /01.03.2011 г. - 31.12.2021 г./.....	69
Таблица 12. Средна гъстота на населението към 01.02.2011 г. предпоследното преброяване и последно преброяване с налични статистически данни към 31.12.2021 г.....	69
Таблица 13. Естествено движение на населението на община Лом в периода 2013–2021 г.	74
Таблица 14. Механично движение на населението на община Лом в периода 2013–2020 г.....	75
Таблица 15. Полово–възрастова структура на населението на община Лом към 31.12.2021 г.	76
Таблица 16. Население под, във и над трудоспособна възраст в община Лом към 31.12.2013 г.....	77
Таблица 17. Население под, във и над трудоспособна възраст в община Лом към 31.12.2021 г.....	78
Таблица 18. Коефициент на възрастова зависимост на населението на община Лом 2016–2021 г.	78
Таблица 19. Етническа структура на населението към 07.09.2021 г.....	80
Таблица 20. Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование към 07.09.2021г.	80
Таблица 22. Динамика в броя на лекарите и стоматолозите в община Лом и област Монтана ...	86
Таблица 23. Лечебни заведения за първична лекарска и дентална извънболнична дейност в община Лом и област Монтана	86
Таблица 24 Лечебни и здравни заведения в община Лом	87
Таблица 25. Промяна в броя на заведенията за предучилищно обучение в община Лом и област Монтана /2013–2021 г./.....	89
Таблица 26. Динамика в броя на учениците в община Лом и област Монтана /2013–2021 г./.....	89
Таблица 27. Учащи I–VIII клас, напуснали общообразователните и специални училища по учебни година /бр./.....	90
Таблица 28. Пространствена организация на заведенията за предучилищна подготовка и училищно образование в община Лом.....	91



Таблица 29. Културни институти на територията на община Лом.....	92
Таблица 30. Събития в културния календар на община Лом	93
Таблица 31. Пътища от републиканската пътна мрежа на територията на община Лом /маршрут/	95
Таблица 32. Републиканска пътна мрежа към 31.12.2021 г. /км/	95
Таблица 33. Републиканска пътна мрежа в община Лом към 31.12.2011 г. /%/	96
Таблица 34. Водоизточници обслужващи територията на община Лом	99

ВЪВЕДЕНИЕ

Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО) е основен документ за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие на местно ниво. ПИРО за периода 2021–2027 г. съвместяват в един документ елементите на действащите в периода 2014–2020 г. Общински планове за развитие (ОПР) и Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР).

Прилагането на единен поход на планиране на регионалното и пространствено развитие, както и взаимната обвързаност и йерархична съподчиненост на системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие, следва да се постигне посредством използването на:

- механизми за широко партньорство и координация между органите и институциите, бизнеса и гражданското общество;
- общи инструменти за финансово подпомагане.

Възприетият подход е насочен към постигането на по-значим ефект и ефикасност при реализацията на целите за развитие на местно ниво.

ПИРО определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини, в съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие (ИТСР) на Северозападния регион за планиране от ниво 2 и Общия устройствен план (ОУП) на община Лом.

ПИРО осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и планови ресурси за постигане на дефинираните цели за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия.

Документът интегрира регионалното и пространственото развитие, служейки за определяне на актуалните проблеми, нужди и потенциали за развитие на районите, общините и населените места. Те от своя страна се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на ЕС.

Разработването на ПИРО се извършва за цялата територия на общината, като могат да се определят т.нар. зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на



идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за коопериране със съседни общини.

Прилагането на интегриран подход на развитие, е в ролята на основно изискване по отношение на ПИРО за периода 2021–2027 г. В процеса на тяхното разработване следва да се приложи подход на тясна координация на различните публични политики, при отчитане местните специфики на територията. Важен компонент на политиката, съобразена с конкретните потребности и особености на дадена територия, е интегрирането на различни секторни дейности за въздействие. Така например, жилищното строителство, транспортът, заестостта, качеството на околната среда и множество социални елементи си взаимодействат, за да окажат влияние на икономическото развитие.

Разработването на ПИРО следва да се извърши и в съответствие с целите на кохезионната политика на ЕС за периода 2021–2027 г., допринасяйки в максимална степен към цел на политиката 5 *„Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и на местните инициативи“*.

ПИРО се приема от Общинския съвет по предложение на кмета на общината. Одобреният план се представя от кмета на общината пред съответния Областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния общински съвет.

Настоящият План за интегрирано развитие на община Лом за периода 2021–2027 г. е основен документ за стратегическо регионално развитие на местно ниво. Планът има за задача да определи целите и приоритетите за устойчиво и интегрирано социално-икономическо развитие на Общината, които трябва да бъдат постигнати през следващия седемгодишен планов период. Стратегическата рамка на ПИРО се базира на съществуващия потенциал на Община Лом, на нейните вътрешни предимства, определени чрез анализ на настоящото състояние, оценката на перспективите за развитие и широко обществено консултиране. Не на последно място, съобразно профила на общината, планът отразява политиките, залегнали в действащите европейски, национални, регионални и областни стратегически документи имащи пряко или косвено отношение към регионалното развитие.

ПИРО на Лом е конкретен оперативен документ, обединяващ целите и подходите за тяхното реализиране. Успешното постигане на основната цел зависи от приложените методи



за интегрирано планиране на развитието, които осигуряват координация между секторите на икономиката и спомагат за постигане на по-добра социална, икономическа и екологична ефективност.

Структура на Плана за интегрирано развитие на община Лом за периода 2021–2027 г.:

Планът за интегрирано развитие на община Лом за периода 2021–2027 г. е структуриран спрямо разпоредбите на чл. 13 от Закона за регионалното развитие (ЗРР). Включените необходими елементи разкриват състоянието и актуалната ситуация в социално–икономическото развитие на територията, предвидената визия и стратегия за развитие в периода до 2027 г. и начините за нейното реализиране, включително конкретни проекти.

ПИРО като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за развитие, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие на територията.

Настоящият План за интегрирано развитие на община Лом за периода 2021–2027 г. е разработен в съответствие с Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021–2027 г.¹

Съгласно Указанията общата структура на стратегическия документ е организирана в следните раздели:

- Част I.** Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на съответната община;
- Част II.** Цели и приоритети за развитие на общината за периода 2021–2027 г.;
- Част III.** Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност;

¹ Указанията са издадени на основание на чл. 17, т. 9 от Закона за регионално развитие (ЗРР), изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 март 2020 г.



Част IV. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини – приоритетни зони за въздействие;

Част V. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие;

Част VI. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия;

Част VII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО;

Част VIII. Предварителна оценка, съгласно условията на чл. 32 от ЗРР – по преценка на кмета на общината.

Отделните структурни елементи на плана се отличават с логическа последователност и взаимна обвързаност помежду си. Аналитичната част на ПИРО изпълнява ролята на основа за формулиране на неговата стратегическа част, а подходите и механизмите за управление, наблюдение и оценка осигуряват практическото изпълнение и постигането на дефинираните цели и приоритети.

В съответствие с водещата роля на принципа на интегрирания подход, неговото прилагане е извършено при разработването на всеки от структурните елементи на ПИРО.



ЧАСТ I – ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ

1.1. Обща характеристика/профил на община Лом

Община Лом е разположена в Северозападна България и се включва към административния обхват на Северозападен район от ниво 2 /NUTS II/, административна област Монтана /NUTS III/, а общината отговаря на европейската класификация LAU 1.

Общината заема площ от 323,894 кв. км, като по този показател се нарежда на четвърто място сред 11-те общини от област Монтана. Територията на община Лом формира 8,9% от тази на областта, 1,7% от площта на Северозападен район от ниво 2 и 0,3% от територията на страната.

Общината се намира в северната част на област Монтана, на крайбрежието на р. Дунав. На север граничи с Р. Румъния, на изток-югоизток - с община Вълчедръм /област Монтана/, на юг - с общините Якимово, Медковец и Брусарци /област Монтана/. В западна посока община Лом граничи с общините Ружинци и Димово, разположени на територията на област Видин.

От природогеографски аспект, община Лом е разположена в Западната Дунавска равнина, на територията на Арчаро-Орсойската /на запад/ и Долноцибърската /на изток/ крайдунавски низини, както и в част от територията на две плоски вододелни плата, разположени между долините на реките Скомля и Лом, и Лом и Цибрица. По отношение на ландшафтното райониране на България, територията на общината е част от Придунавско-Добруджанската област.

Северната граница на общината съвпада с държавната граница и следи талвега на река Дунав. Източната граница отделя землището на село Станево от долината на река Цибрица, като на север започва от дунавския бряг, след което пресича малкия ляв приток на Цибрица - река Липница, източно от село Ковачица. Продължава на югозапад през платовидния вододел, отделящ водосборите на река Лом /на запад/ и река Цибрица /на изток/. Най-южната точка по границата на общината е при река Лом, в южния край на село Сталийска махала. Оттук започва югозападната граница, която пресича нисък вододел с асиметрични склонове между долината на река Лом и долината на река Скомля, разположена западно от границата на общината. Югозападно от село Добри дол общинската граница променя посоката си в северна, а след това в източна и се спуска



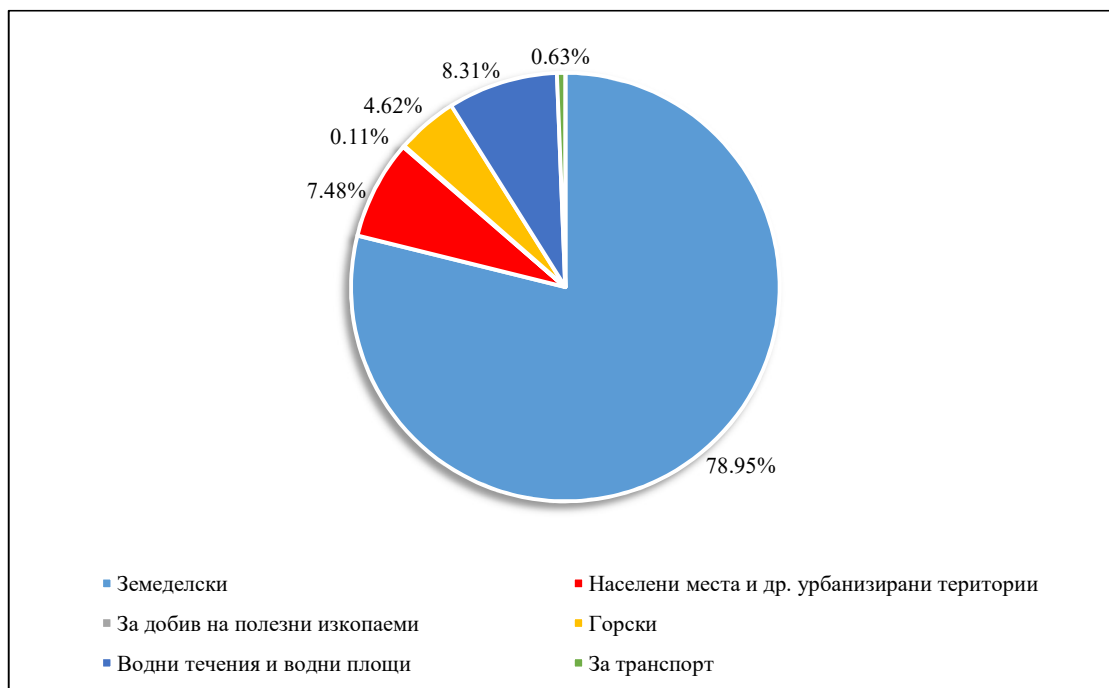
през централната част на Арчаро-Орсойската низина към дунавския бряг в района на о. Скомен.

Най-голяма надморска височина, територията на общината достига в западната част на вододелното плато, южно от село Добри дол - 194,3 м, а най-ниско е разположена територията на крайдунавските низини - Арчаро-Орсойска /36,8 кв. км/ и Долноцибърска /21,5 кв. км/ - ок. 28-29 м н.в.

Разположението на общинския център гр. Лом на брега на р. Дунав, поставя територията на общината на кръстопътя на два европейски транспортни коридора. Пристанище Лом е пресечна точка на коридор № 7 Рейн - Майн - Дунав, осъществяващ транспортна връзка между Черно и Северно море и коридор № 4, свързващ Централна с Югоизточна Европа, чрез възможностите на пристанище Лом.

Стратегическото местоположение на община Лом, спрямо ключови европейски транспортни артерии и наличието на пристанище Лом, създават благоприятни възможности за икономическото развитие на общината на национално и международно ниво. Пристанище Лом е второто по големина дунавско пристанище в страната и осигурява най-късата директна сухоземна връзка със средиземноморското пристанище Солун /460 км/.

По данни на НСИ, най-голям дял от територията на община Лом, заемат земеделските територии ~ 79%, равняващи се на 255 883 дка. На второ място се нареждат населените места и други урбанизирани територии с площ от 27 378 дка, или 8,5% от териториалния обхват на общината. Горските площи заемат едва 4,6% /14 841 дка/. Последно място по показателя баланс на територията заемат площите за добив на полезни изкопаеми - 81 дка /0,03%/, както и тези за транспорт - 0,6% /1 992 дка/.



Фигура 1. Баланс на територията на община Лом към 31.12.2011 г. /територия по фонд, %/

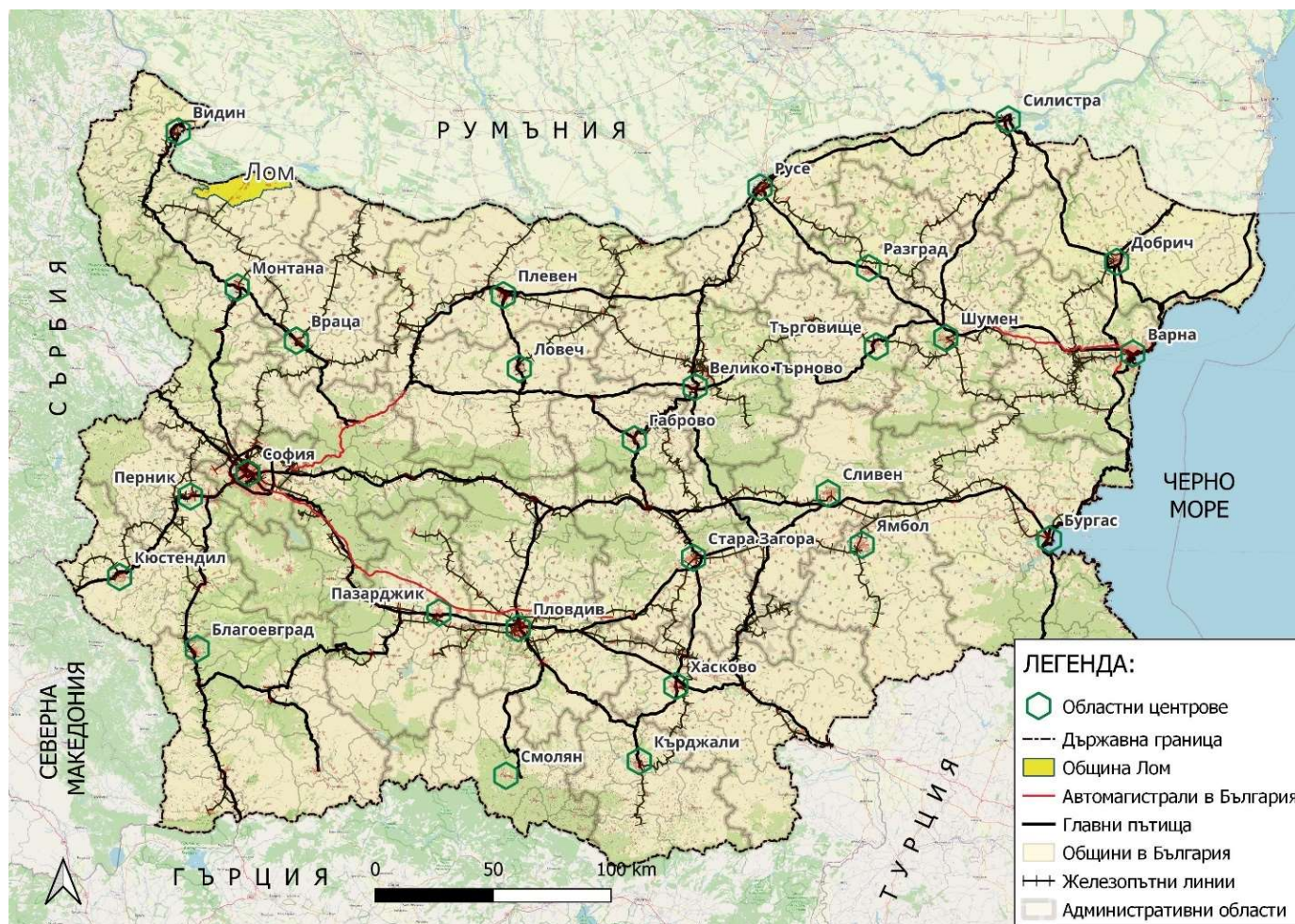
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Към териториалния обхват на общината се включват 10 населени места, от които 1 град - общинският център гр. Лом и 9 села. По данни от последното преброяване на населението, към 07.09.2021. в община Лом живеят 21 248 души, от които почти 80% /16 842 д./ - в гр. Лом и 20% /4 406 д./ - в селата. Броят на населението в общината формира 18% от населението на област Монтана. Отчетеното намаление в броя на населението на община Лом, спрямо преброяването през 2011 г., е 24,5% /6 891 д./ или годишния темп на намаляване е 2,45%, който е по-висок от средния за страната.

Броят на населението на гр. Лом отрежда на общинския център място сред малките градове в страната /с население между 10 и 30 хил.д./.

По смисъла на НКПР 2013-2025г. модел „Изходно състояние” на йерархичната система градове-центрове, Лом спада към 4-то йерархично ниво – малки градове с микрорегионално значение за територията на групи общини.

Град Лом е разположен на 158 км от столичния град - гр. София, на 301 км от гр. Пловдив, на 540 км от гр. Бургас и на 542 км от най-голямото пристанище в Р. България - Пристанище Бургас. Общинският център се намира на 51,2 км от областния център Монтана, на 61,3 км от гр. Видин и на 69,3 км от Дунав мост 2 - мост „Нова Европа“, осъществяващ транспортна връзка с румънския град Калафат.



Фигура 2. Географско положение на община Лом

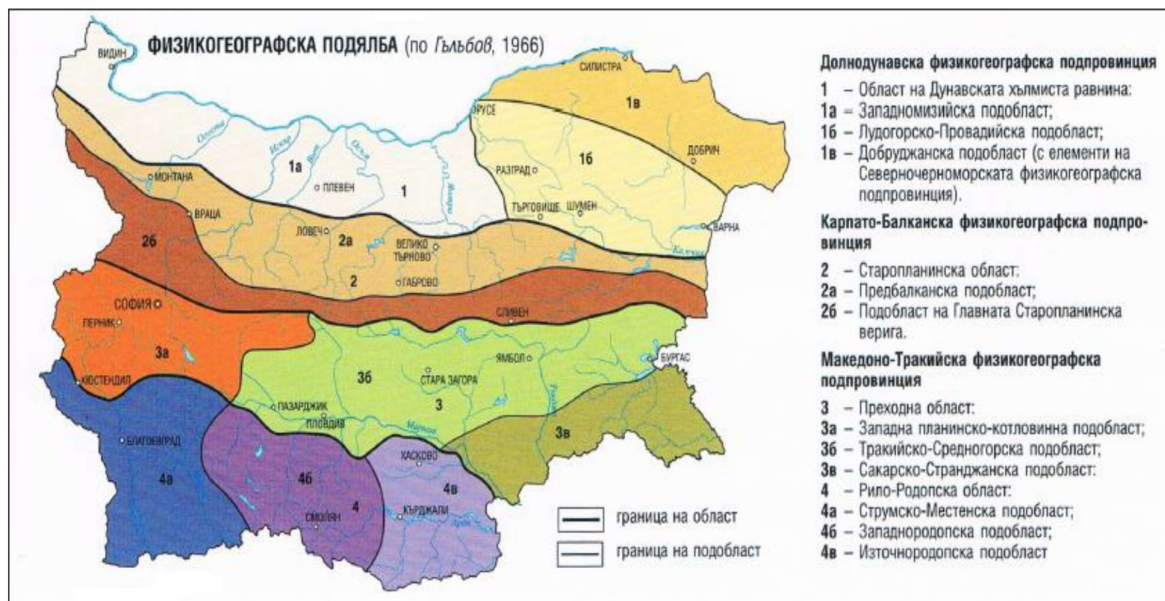
Източник: Региоплан ГИС Анализ



1.1.1. Анализ на природноресурсния потенциал на територията

1.1.1.1. Морфоложки и литогенни особености

Според физикогеографската подялба на България /по Гълъбов, 1966/ изследваната територия се отнася към Старопланинска област, Предбалканска подобласт. В структурно отношение територията на община Лом е част от Мизийската плоча, като конкретно попада в обсега на една от нейните съставни части - Ломската депресия. Това е обширна негативна структура с дълго геоложко развитие, при която е водеща проявата на унаследени негативни тектонски процеси, започнали през горната креда и продължили през палеогена и неогена. В литоложко отношение на повърхността са широко представени кватернерните отложения с алувиален, еоличен или смесен произход. Това са песъчлив льос /разпространен главно в северната и североизточната част на вододелното плато между реките Лом и Цибрица/, типичен льос /южната част на същото вододелно плато, както и северните част на вододела между реките Скомля и Лом/, глинест льос /южните части от вододела между реките Скомля и Лом/, алувиални отложения от заливната и надзаливните речни тераси - чакъли, пясъци и глини, разпространени върху най-големи площи по долината на река Лом, както и в двете крайдунавски низини. На по-малка площ от територията на общината на повърхността се разкриват плиоценските глини с прослойки от пясъци и лигнитни въглища. Това са главно стръмните западни, северни и североизточни склонове на платото между реките Лом и Цибрица и северните склонове на вододелното плато на запад от река Лом към Арчаро-Орсойската низина. Алувиално-пролувиалните пясъци и чакъли са разпространени главно по десния стръмен склон на река Лом и по северната периферия на платото, южно от Арчаро-Орсойската низина.



Фигура 3. Физикогеографска подялба на България (по Гълъбов, 1966)

Източник: Министерство на туризма – Природно-географски подялби на България,
<https://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/raionirane/p6.pdf>

В рамките на Дунавската равнина Лъсовата покривка изтънява от север на юг, както и от запад на изток. Тя е най-дебела в Западната Дунавска равнина при с. Орсоя, където на отделни места близо до дунавския бряг достига 100-120 м н.в. Средната дебелина на лъсовата покривка в тази част е 50 м н.в.

Територията на общината попада в низинния хипсометричен пояс /0–200 м/ на Западната Дунавска равнина, в който са добре представени както крайбрежните акумулативни низини, така и плоските вододели с асиметрични склонове, асиметричните и каньоновидните речни долини. Наклонът на топографската повърхнина е в посока север-североизток.

Асиметричните вододелни ридове между реките Скомля и Лом, както и между Лом и Цибрица, се отличават с просторни полегати източни склонове, които постепенно преминават в заливната тераса на съседната река, и със стръмни, на места почти отвесни, западни склонове. С подобен характер са и долините на река Лом и река Цибрица, отличаващи се със стръмен десен и полегат ляв долинен склон. На север вододелните плата завършват със стръмни, на места терасирани от екзогенните процеси склонови откоси, които ограничават крайбрежните низини - Арчаро-Орсойска на запад и Долноцибърска на изток, като директно се спускат към река Дунав.

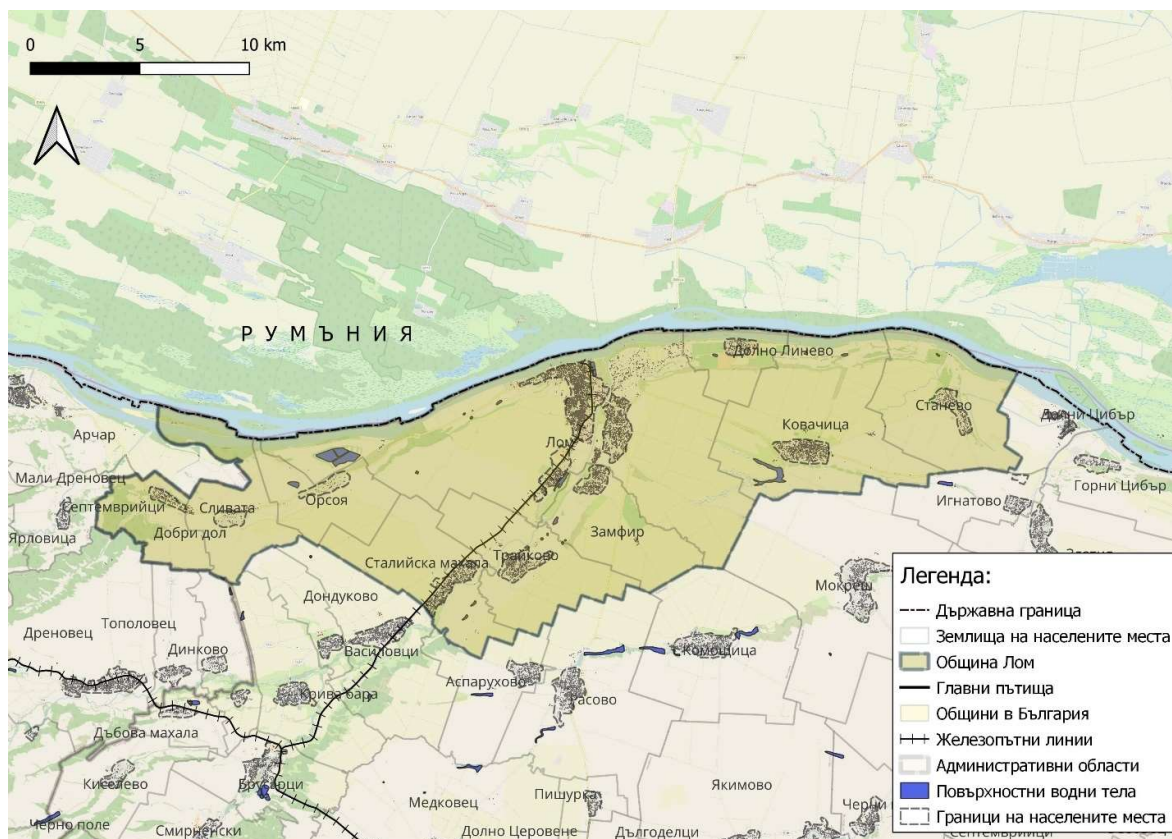


Съвременният морфоложки облик на асиметричните долини на реките Лом и Цибрица е предопределен от наклона на първичната топографска повърхнина и от разположението на пластовете от седиментната неогенска основа. В резултат на проявени през плейстоцена епейрогенни издигания, регресивното всичане на тези реки е било съпроводено с постепенно изместване на техните легла отляво надясно по наклона на пластовете. Заедно с това е протичал процес на отлагане на глини и чакъли по полегатите леви долини склонове и подмиване и оформяне на стръмните десни склонове.

С каньоновиден характер е врязаният в западната част на вододелното плато Манастирски дол, който се простира югозападно от село Добри дол.

Основните морфоскулпторни процеси на територията на община Лом са обусловени от широкото разпространение на лъсовия скален комплекс и неогенските водонепропускливи глинести пластове. Доминират свлачищните, ерозионните и суфозионните процеси и форми.

В резултат на ускореното действие на ерозионните и суфозионните процеси в горната част на стръмните десни долини склонове в разкритието на лъсовата покривка се образуват дълбоки ровини с отвесни склонове /т. нар. фунии/. По техните дъна минават черни пътища в землищата на селата. Върху плоските била на вододелите се наблюдават процеси на слягане и уплътняване на лъоса. Те са резултат от гравитационната динамика на валежните води и суфозионните процеси, които обуславят образуването на овални понижения - т. нар. „лъсови блюдца”.



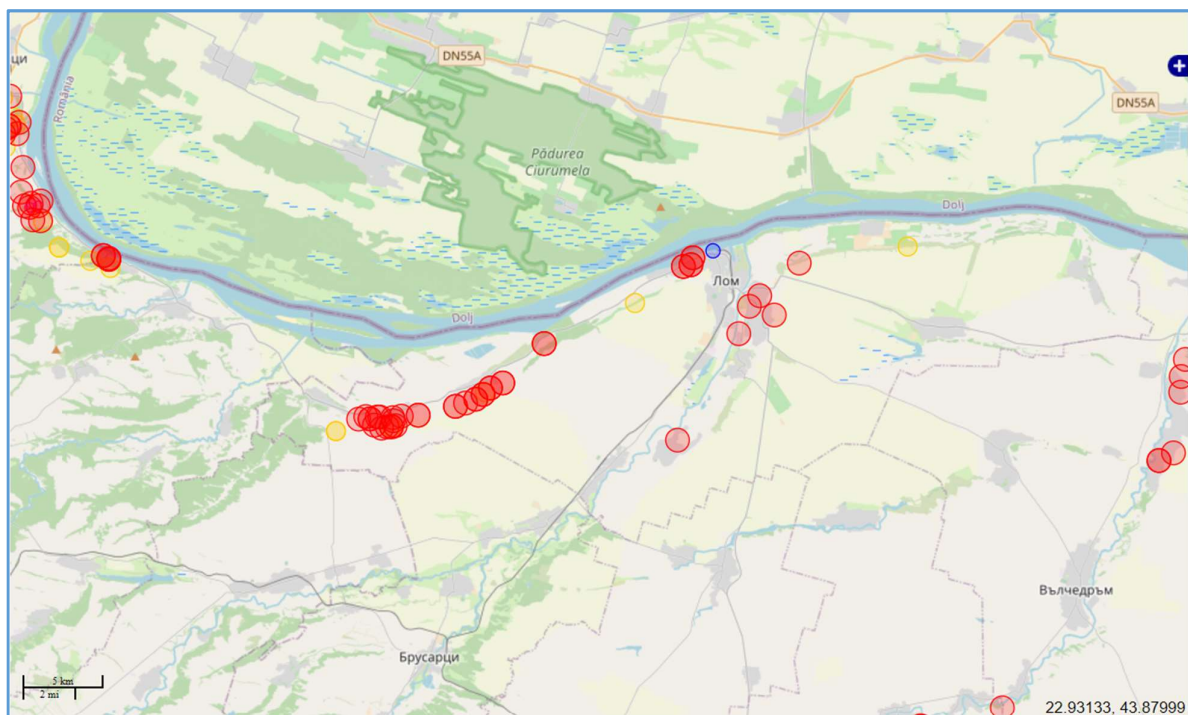
Фигура 4 Община Лом, структура на землищата на населените места

Източник: Региоплан ГИС Анализ

Лъсовите стени и откоси са характерни за лъсовата морфология и са обусловени от неговата добре изразена вертикална цепителност. Някои от тях представляват рамена на големи свлачища, формирани в лъсовата покривка. Разпространени са близо до дунавския бряг. Такива форми са особено изразителни в района на селата Сливата и Орсоя. Този вид морфоструктури определят риска от свлачища и свлачищни процеси в тези райони.

Активните и затихналите свлачищни процеси формират в релефа характерни отсядания и нахълмявания. Свлачищата са обусловени от геоложкия строеж, хидрогеоложките условия, сеизмичната активност, режима на повърхностните води и атмосферните валежи, както и от антропогенната дейност.

Според данни на „Гражданска защита“ на територията на община Лом са регистрирани 30 свлачища, като най-голям е техният брой в района на селата Орсоя и Сливата.



Фигура 5 Регистрирани свлачища на територия на община Лом,
Източник: <http://gz-pleven.mrrb.government.bg/landslide/?query=лом>

Свлачището при село Орсова е едно от катастрофалните по дунавското крайбрежие. В района на селото има 8 активни свлачища, като най-големите свличания



са били през 1978 и 1988 г., при което са унищожени 143 сгради и инфраструктурни обекти. Дължината на свлачището е около 5 км, а ширината - около 1 км. Пътят, който преминава през селото и се намира в долната част на свлачището, все още изпитва остатъчни деформации. Свлачища има и в строителните граници на гр. Лом - 6 на брой, особено опасни са тези в кв. „Боруна” и кв. „Младеново”, поради голямата концентрация на население. През 1979 г. свличането в кв. „Боруна” има обем от 30 млн. м³. Свлачищни процеси са характерни и за землищата на селата Долно Линево и Добри дол.

Характеризираните по-горе особености на геоложкия строеж и морфоскулпторните процеси в община Лом поставят високи изисквания към изградената и изграждащата се селищна, селскостопанска, транспортна, комуникационна и др. инженерна инфраструктура. Рискови за общината са териториите заети от активни свлачищни процеси, които изискват постоянно проучване, мониторинг, противосвлачищни и противоерозионни мероприятия. Платовидният релеф на вододелните ридове, в съчетание с черноземните почви, създава благоприятни условия за развитие на земеделието. Тези територии отдавна са превърнати в обработваеми земи. Земеделската дейност обаче трябва да бъде съобразена със спецификата на процесите на ерозия и суфозия, протичащи в слабо споения скален фундамент. Крайбрежните дунавски низини са заети от множество блата, някои с временен характер, и „старици” (стари речни ръкави, които към момента са отводнени). Релефът в тях е частично антропогенизиран в резултат на изграждането на защитни диги и отводнителни канали, както и на обработваеми земи. Удобни за изграждането на пристанища по дунавското крайбрежие са устията на основните притоци. На територията на община Лом това е едноименната река, при чието устие функционира едно от големите български товарни дунавски пристанища - Лом.



1.1.1.2. Полезни изкопаеми

Ломският въглищен басейн е единственото находище на лигнитни въглища в Северна България. Възрастта му е плиоценска, а запасите се оценяват на 220-240 млн. тона. Поради неблагоприятни хидрогеоложки условия не се експлоатират.

На територията на община Лом няма други значими находища на полезни изкопаеми с големи запаси или потенциал. Територията разполага с достатъчни количества за местните нужди находища за добив на инертни материали - пясъци, чакъли. Находище на торф има северозападната част на общината, в района на селата Добри дол и Сливата.

Единствената дългосрочна перспектива за стопанска инициатива на община Лом в областта на полезните изкопаеми е лигнитният въглищен басейн. Проучвания посочват, че в него се съдържат около 14 % от лигнитните въглища на страната. При добра преценка на условията за експлоатация и подходящи технологии този басейн може да премине от категорията „перспективен” към категорията „експлоатиран”. Тъй като този вид ресурси са изключителна държавна собственост, бъдещата експлоатация е изцяло подчинена на държавната политика в областта на енергийните ресурси. Основният извод е, че полезните изкопаеми няма да оказват важно значение за социално-икономическото развитие на община Лом в близко бъдеще.

1.1.1.3. Климат и климатични ресурси

Според климатичната класификация на България², изследваната територия се характеризира с умерено-континентален климат. Основни фактори за неговото формиране са географското положение, особеностите на надморската височина и релефа, елементите на атмосферната циркулация, радиационните условия. Като част от територията на Западната Дунавска равнина, община Лом изпитва влиянието на трансформирани въздушни маси с различен произход, като за това важно значение имат орографските бариери на Карпатите и Стара планина и широката отвореност на Дунавската равнина на изток и североизток към Източноевропейската равнина. За климата на Западната Дунавска равнина голямо значение имат идващите от северозапад влажни океански въздушни маси. През студеното полугодие важно климатообразуващо

² Разработена от климатолозите Събев и Станчев през 1959 г.



значение имат континенталните въздушни маси. С по-малка честота е влиянието на проникващи от юг тропични въздушни маси, главно през топлото полугодие.

Фигура 6. Климатично райониране на България – подобласти по Събев и Станев /1959 г./

Източник: Национален институт по метеорология и хидрология, Българско списание по метеорология и



хидрология, http://global-change.meteo.bg/files/2015/00_BJMH_2015_05.pdf

Продължителността на слънчево греење за територията на община Лом е средно 2085 часа годишно с максимум през юли /323 часа/ и минимум през декември /58 часа/. За повечето станции в равнинната и хълмистата част на страната сумите варират от 2000 до 2250 часа. Разположението на ст. Лом на брега на река Дунав благоприятства регистрацията на повече дни с мъгла или ниска облачност, което поставя станцията по-близо до долната граница на средните суми на слънчево греење. Средногодишно дните с мъгла в станцията са 41,3, а най-много са те през декември - средно 9,8 дни. Средната годишна облачност е 5,4 бала, с най-високи средни стойности през декември - 7,4, а най-ниски - през август /2,8 бала/.

Според данните от Климатичен справочник на България /т. 3, 1983/, които обхващат периода 1931-1970 г., средната годишна температура за станция Лом е 11,6 °C, като най-ниската средномесечна е през януари /-2,1 °C/, а най-високата - през юли /+23,4



°C/. Абсолютната максимална температура е измерена през месец август $+42,3$ °C/, а абсолютната минимална - през месец януари $-29,9$ °C/.

В последните години се публикуват все повече данни и анализи за климатичните изменения в различни територии вкл. в България. Тези анализи съпоставят периоди с различна дължина с периода 1961-1990 г., определен като климатична норма от Световната метеорологична организация. Средната годишна температура в ст. Лом е $11,7$ °C /период 1961-2005 г./, което доказва повишение с $0,1$ °C в сравнение с нормата. Отчита се повишение на средните януарски температури за периода 1961–2005 г.: средната стойност е $-0,6$ °C при норма $-0,9$ °C /1961-1990/. Средната юлска температура $23,0$ °C/ е с $0,4$ °C по-висока от нормата. Това доказва, че измененията на климата са в посока по-високи температури през зимата и лятото /общо затопляне/ и съкращаване продължителността на преходните сезони пролет и есен.

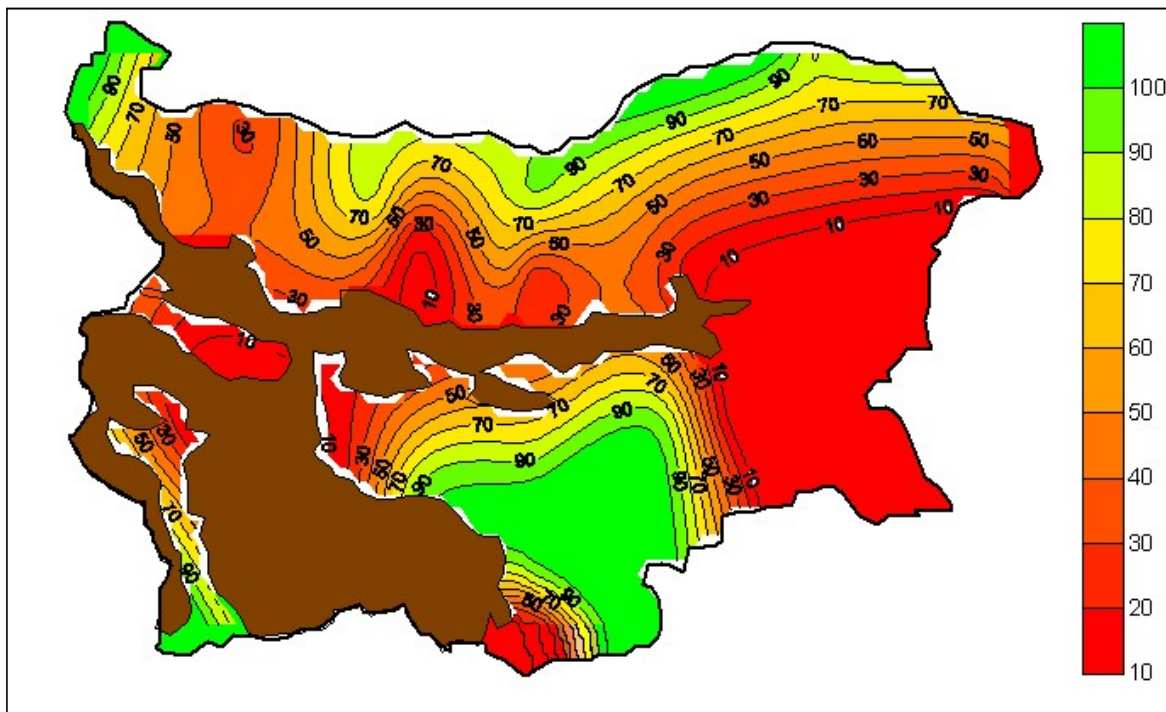
Сравнението на данните от двата източника показва по-големи различия през зимния период, който е станал относително „по-топъл”. В резултат средната годишна температурна амплитуда намалява от $25,4$ °C /за периода 1931-1970/ на $23,6$ °C /за периода 1961-2005/. Стойностите на абсолютните максимуми и минимуми се запазват.

Дължината на изследвания период е важна при анализа и изводите за подобни изменения. При по-къс период /30 години/ се отчитат още по-високи средни стойности. На база на средни данни за периода 1979-2008 г., за ст. Лом са измерени следните средни стойности: най-ниска температура - януари $+0,3$ °C, най-висока - юли $+23,5$ °C, средна годишна $+12,0$ °C.

Данните показват, че на територията на община Лом може да се инсталират фотоволтаици на покривни конструкции с което да подобрят значително енергийната независимост на сградите и съоръженията.



– Агроклиматични ресурси



Фигура 7. Пространствено разпределение и вероятност за натрупване на сума от активни температури 3800 °C през реалния вегетационен период (1971-2000)

Източник: НИМХ-БАН

От агроклиматична гледна точка са важни периодите на устойчиво задържане на температурите над 0, 5, 10 и 15 °C. В 316 дни от годината температурата на въздуха се задържа устойчиво над 0 °C /средно между 9 февруари и 23 декември/. В 252 дни тя е над 5 °C /между 14 март и 22 ноември/, в 205 дни - над 10 °C /между 3 април и 26 октомври/ и в 155 дни - над 15 °C /между 29 април и 2 октомври/, данните са за периода 1931-1985 г. Важни са температурните суми през активния вегетационен период /над 10 °C/, които за станция Лом са 3800 °C. Може да се предположи, че за последните 30-40 години тази сума се е увеличила предвид тенденцията на повишение на средните месечни температури, особено през зимния период. Тази стойност е една от високите за страната, с изключение на районите по поречието на река Струма на юг Кресненския пролом и е съпоставима с тези по поречието на река Марица и части от южното Черноморско крайбрежие. Крайдунавските низини, част от които е и община Лом, са местата с най-топло лято в умерено-континенталната климатична област в България. Средната продължителност на безмразовия период по брега на река Дунав е 15–20 дни, но това важи за ивица, отдалечена от брега на не повече от 1-1,5 км.



Средните суми на годишните валежи могат също да бъдат сравнени за различни периоди. За периода 1931-1985 г. в станция Лом средната годишна валежна сума е 558 мм. Главният максимум на валежите е през юни /71 мм/, а главният минимум - в края на лятото, през септември /35 мм/. Отбелязват се и вторични максимум и минимум, съответно през ноември /52 мм/ и февруари /37 мм/. Сезонното разпределение показва изравнени суми през пролетта и лятото, най-малко са валежите през зимата. Периодът 1961-2005 г. показва лек спад на годишната сума - 544 мм, която обаче е еднаква с нормата /543 мм/. Известни различия в сравнение с първия период има по отношение на месечното разпределение на средните суми, най-вече изместване на главния минимум от септември в август /33 мм/. За периода 1979-2008 г. средната годишна сума е 547 мм, най-ниската средна месечна е през септември /33 мм/, а най-високата - през юни /65 мм/. Интересно е, че сумите през януари, февруари и март са почти изравнени, но вместо през февруари, вторичният минимум се измества през януари /40 мм/. Наличието на преходност в режима на валежите /два максимума и два минимума/ е характерно за поречието на Дунав не само на територията на България, но и в страни нагоре по течението. Някои изследователи предполагат, че причината е навлизане на средиземно климатично влияние по долините на Драва и Сава към поречието на Дунав и закономерно увеличаване на валежите през ноември. По-ниската годишна валежна сума в крайдунавските низини, вкл. и община Лом, в сравнение с други части от Дунавската равнина, се дължи на валежна сянка, създавана от Карпато-Балканската орографска дъга. Тя ограничава нахлуването на въздушни маси от север, запад и югозапад.

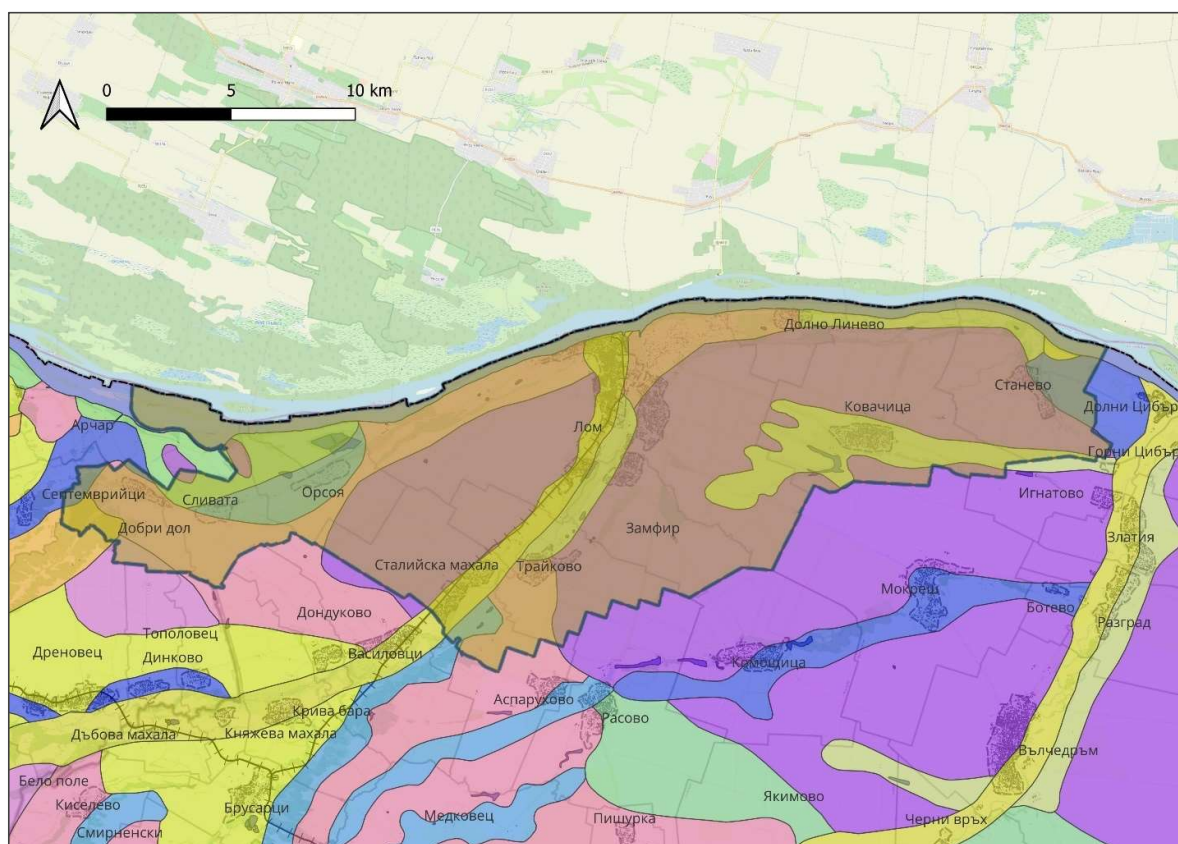
Може да се обобщи, че за разлика от температурите, при сумите и режима на валежите в района на станция Лом няма значителни изменения. Налице е слаба тенденция на намаляване. Съчетанието на тенденцията на по-високи зимни температури и сравнително малкото количество валежи води до намаляване на водните запаси през този сезон. От друга страна се засилва честотата на поройните валежи, което води до редица неблагоприятни последици свързани с процесите на ерозия, свличания, наводнения и други.

Максималният денонощен валеж в станцията е 94 mm, отчетен през месец юни 1940 г. Средните месечни максимални денонощни количества варират между 12 и 24 мм, а средното годишна стойност е 39 mm. През годината преобладават дните и количеството на течните валежи, които са регистрирани през всички месеци. Най-много дни с дъжд има през пролетта, като максимумът е през месец май - средно 14 дни. Най-малко са през



януари - средно 3 дни. През студеното полугодие се регистрират повече дни с твърди валежи. За станция Лом те са отчетени през месеците от октомври до април, като в четири от тях - от декември до март валежи от сняг има в над 50% от годините в разглеждания период 1931-1985 г. Най-много дни със снеговалеж има през януари - средно 6 дни. Продължителността на задържане на снежната покривка също има важно климатично и стопанско значение. Средната продължителност на задържане на снежна покривка за годината е 44 дни. Дни със снежна покривка се отчитат от третото десетдневие на декември /средно 5 дни/ до първото десетдневие на март /средно 3 дни/. Най-много дни със снежна покривка има през януари /средно 19 дни/ и през февруари /средно 18 дни/. Напълно закономерно задържането на снежната покривка е свързано и с отчитането на отрицателни температури през този период на годината.

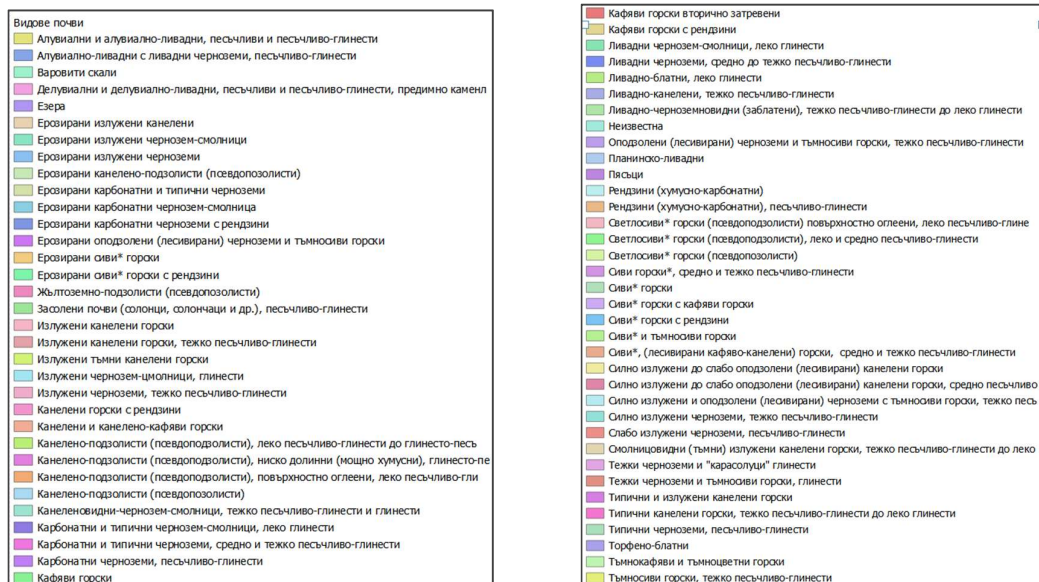
Според агроекологичното райониране на селскостопанските култури, територията на община Лом попада в района на черноземните почви или по – точно в обхвата на I^{-ви} Пшеничен район на България. Общият брой на пшеничните райони в страната е 16, като техният териториален обхват е определен съобразно почвените характеристики и климатични условия за развитието на пшеницата.





Фигура 8. Видове почви на територията на община Лом

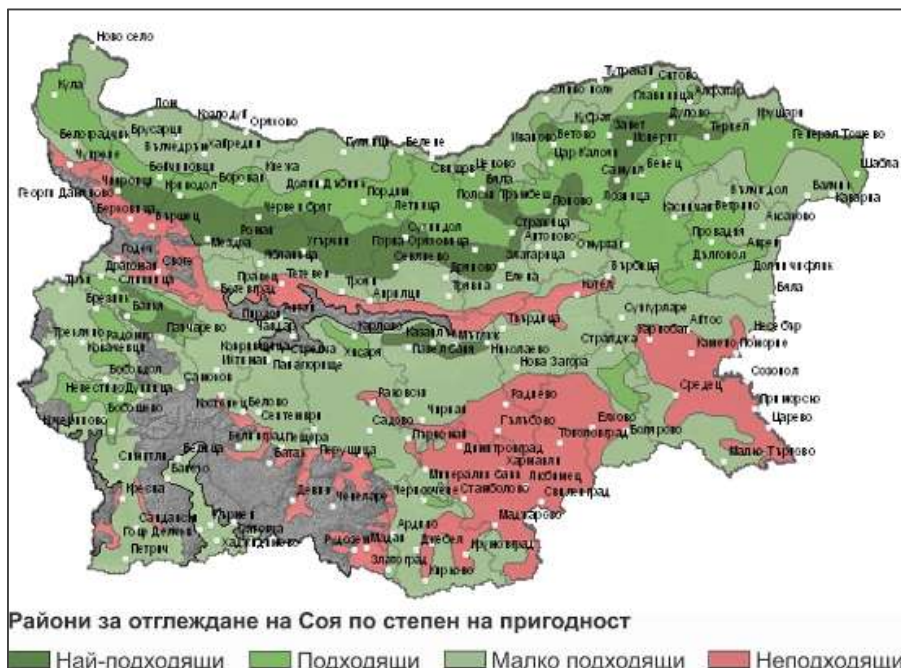
Източник: Региоплан ГИС анализи



Първи пшеничен район включва карбонатните черноземи със средно мощен хумусен хоризонт и съдържание на хумус от 1,8 до 3,0 %. Климатът е континентален. Затоплянето напролет настъпва бързо и пшеницата изкласява до 20 май. Валежите са 550 мм, неравномерно разпределени. За периода октомври-март сумата им е 230 мм, а за април-юни - около 170 мм. Изпаряването е голямо и водният дефицит е около 110 мм. Поради това, а и поради по-лека механичен състав на почвите, пшеницата ежегодно страда от засушаване. За първи агроecологичния район бонитетът (или иначе казано – степента на пригодност) на почвите по отношение изискванията на пшеницата варира от 64 до 72 бала. Това ги причислява към земите с добрипродуктивни възможности за развитие и растеж на пшеницата, и определя естествения агро-потенциал на тези райони, като подходящ за получаване на висок и качествен добив. Оптимални срокове за сеитба – 25 Септември – 15 Октомври.

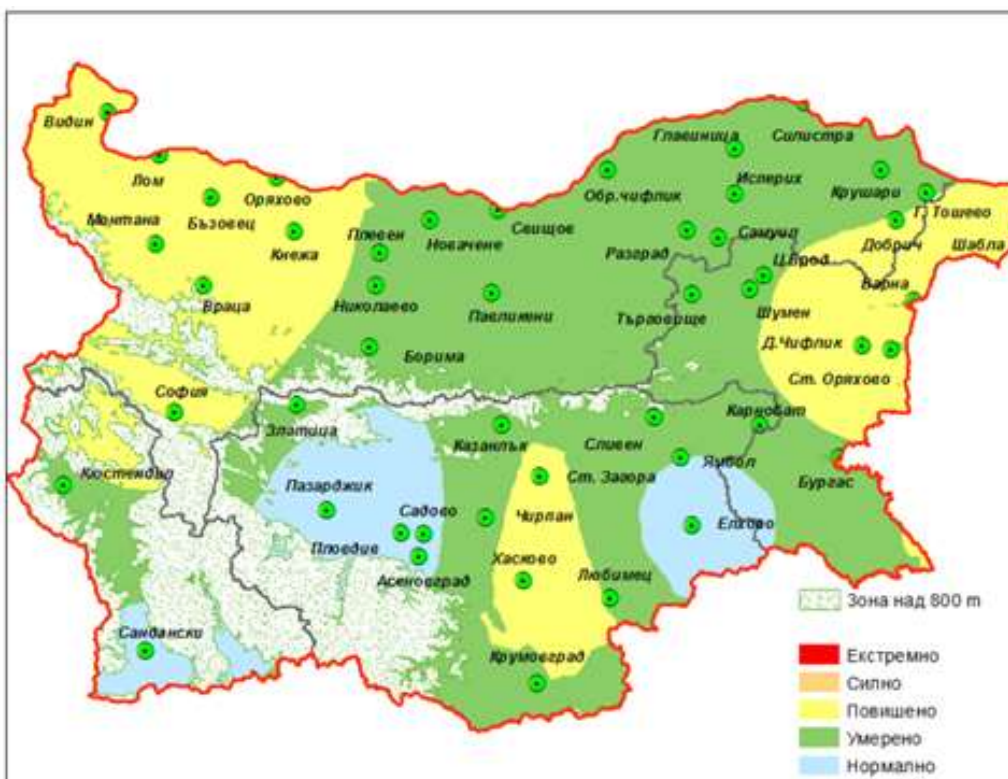
Съгласно почвено-климатичното райониране на соята³, община Лом се отнася към районите в страната, определени като „малко подходящи“ за отглеждане на соя.

³ Извършено от Националната почвена служба.



Фигура 9. Райони за отглеждане на соя в България – по степен на пригодност

Източник: Национална почвена служба, <http://nationalsoils.com>



Фигура 10. Индекс на почвеното засушаване SMI – зима 2021

Източник: НИМХ – БАН



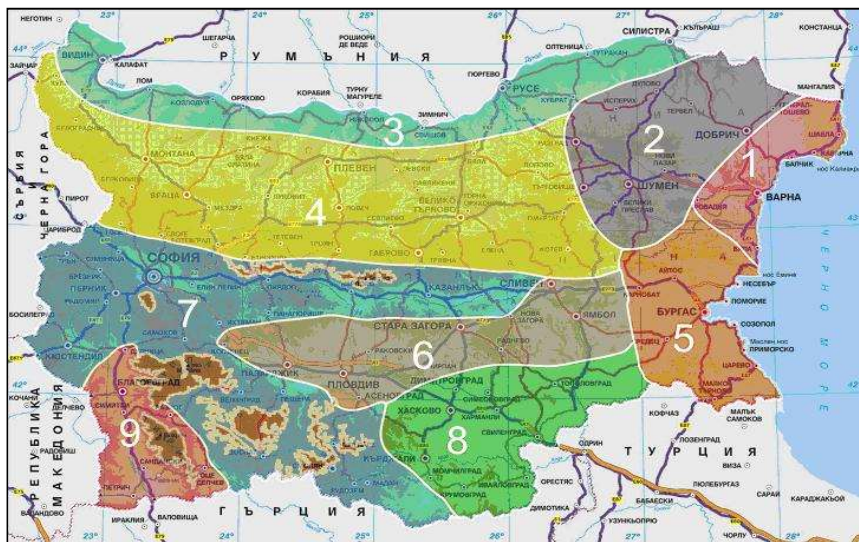
Периодите без валеж с максимална продължителност - средно са 13 дни през септември и октомври, като с близки стойности са и юли /11 дни/, и август /12 дни/. През лятото и началото на есента се оформя период на засушаване свързан с намаляването по честота и количество на валежите и отчитането на максимални стойности в хода на температурата. Това е важно условие за необходимостта от напояване на земеделските култури.

Ветровата дейност е също важна характеристика на климата в дадена територия. Средната годишна скорост на вятъра в ст. Лом 1,7 м/с. С най-високи скорости са ветровете през пролетта - март и април /2,2 м

/с/. Тяхната скорост отслабва през летния и есенния период до 1,2-1,3 м/с. Разположението на територията в умерените географски ширини предполага активизация на циклоналната дейност през пролетния сезон. Тя е свързана не само с повишаване на валежните количества, но и с регистриране на ветрове с по-голяма скорост при преминаването на студени атмосферни фронтове от атлантически циклони. Доминират западните и северозападните ветрове. Важен показател за стопанската дейност е броят на дни със силен вятър /над 14 м/с/. За станция Лом този брой е 14,4 дни средногодишно, което е малко над средната стойност за страната /13 дни/. 92 % от тези ветрове имат западна посока.

При създаването на устройствени планове на територията, изграждането на индустриални и добивни площадки и съоръжения, жилищни райони и др. е важно съобразяването с посоката и скоростта на ветровата дейност. Трябва да се има пред вид и броят на дните с тихо време, при което във въздуха се задържат различни замърсители. Запрашването на въздуха при тихо време е свързано и с активната земеделска дейност. За община Лом в този аспект най-рисков е лятно-есенният период.

От агроклиматична гледна точка климатът на община Лом може да бъде определен като полутопъл, сух, степен, при който сухите месеци са повече от три, а максималният безмразов период е по-малък от пет месеца.



Фигура 11. Карта на климатичните зони в България

Източник: <https://www.seea.government.bg/documents/Naredba-RD-16-1058.pdf>

Климатична зона	Северна България - поречието на р. Дунав											
Отоплителен сезон	Начало: 23 октомври Край: 15 април				Изчислителна външна температура				- 17,0 °C			
					Денградуси при средна температура в сградата 19 °C				2600			
Месец	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Брой изчислителни дни в месеца												
	31	28	31	30	31	30	31	31	30	31	30	31
Средна месечна температура, °C												
	0,1	0,0	5,9	12,5	17,4	21,4	24,0	23,4	19,2	13,3	6,7	0,8
Средна месечна относителна влажност, %												
					70,0	67,5	65,0	65,5	70,0			
Среден интензитет на пълната слънчева радиация по вертикални повърхности, W/m2												
Север	21,2	33,5	46,2	62,4	76,8	83,4	82,7	74,5	58,7	38,9	24,4	18,4
Изток	36,8	56,9	67,0	84,3	106,9	120,4	124,9	125,2	104,1	66,6	42,8	32,6
Запад	36,8	56,9	67,0	84,3	106,9	120,4	124,9	125,2	104,1	66,6	42,8	32,6
Юг	66,3	93,0	87,1	83,8	90,2	96,7	104,7	127,9	136,5	104,3	75,8	60,3
Хоризонтална повърхност	45,5	77,6	105,9	147,1	191,6	215,4	223,8	217,0	164,0	93,9	54,0	39,1

Таблица 1. Базови стойности на климатичните фактори по климатични зони

Източник: <https://www.seea.government.bg/documents/Naredba-RD-16-1058.pdf>

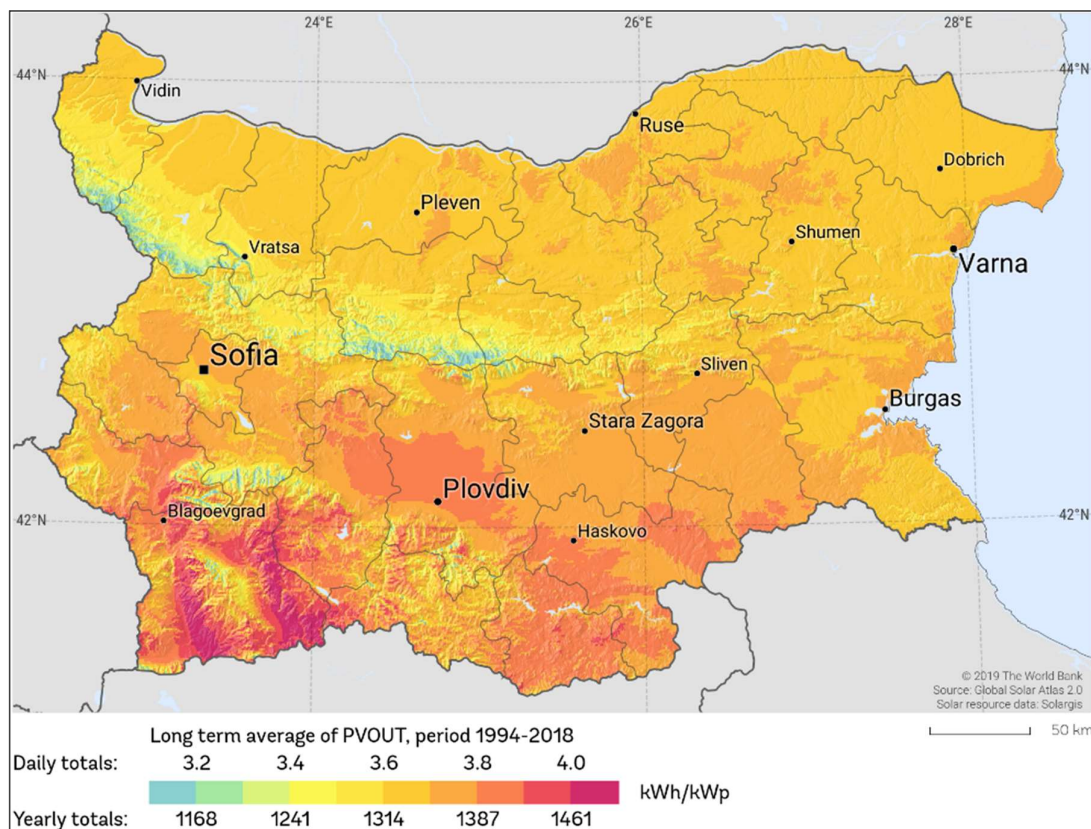
– Използване на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

Добрите показатели за продължителност на слънчевото греење са предпоставка територията на общината да има висок потенциал за използването на слънчевата енергия в качеството ѝ на ВЕИ. Вече са изградени три броя фотоволтаични централи. Възможност съществува и по отношение на добива на култури /рапица, соя, слънчоглед



и др./ за производство на биогорива. Данните за скорост и честота на вятъра благоприятстват прогнозата на бъдещо използване и на вятърната енергия в отделни локалитети по територията⁴.

Представената фигура разкрива потенциала за производство на фотоволтаична енергия на територията на страната на база осреднени стойности за периода 1994–2018 г.



Фигура 12. Потенциал за производство на фотоволтаична енергия на територията на България – осреднени стойности за периода 1994–2018 г.

Източник: <https://solargis.com/maps-and-gis-data/download/bulgaria>

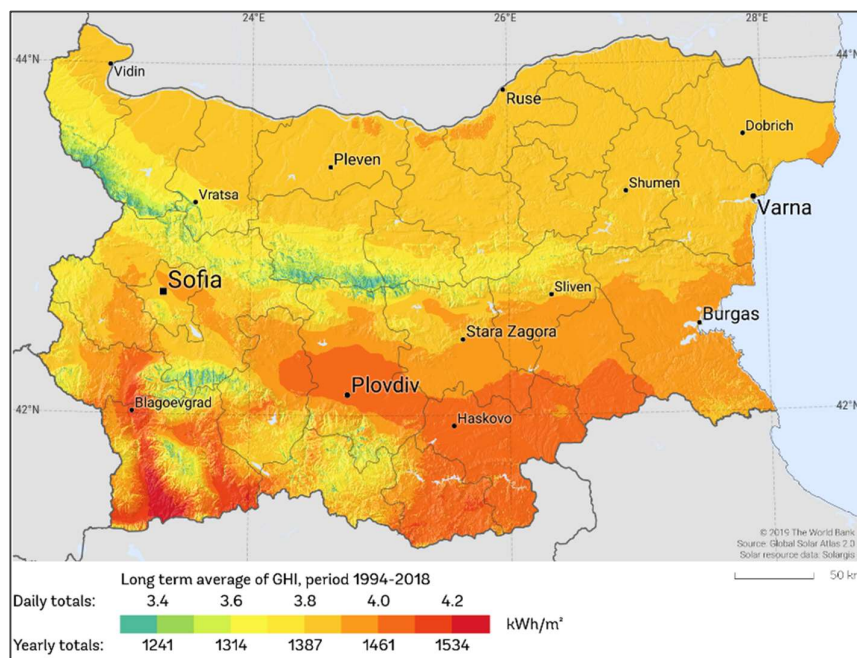
По данни на ИТСР на Северозападен регион 2021–2027 г., към края на месец юни 2018 г. на територията на община Лом, са изградени следните мощности по видове ВЕИ:

- Фотоволтаични електрически централи (ФТЕЦ) мощност: **5,4 MW**;
- БиоЕЦ – общо мощност: **1,5 MW**;
- ВЕИ – общ брой: **5 бр.**;
- ВЕИ – общо мощност: **6,9 MW**;
- Плътност: **21,11 MW/1000 km²**.

⁴ Вж. Програма за насърчаване използването на ВЕИ и биогорива в община Лом 2014–2020 г.

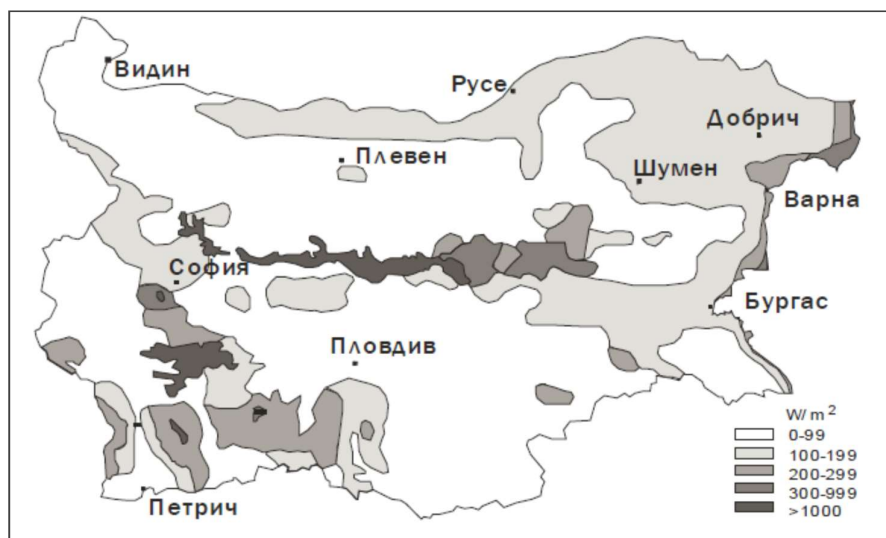


Общата мощност от ВЕИ в община Лом е 6,9 MW и формира 15% в структурата на показателя на областно ниво (46,0 MW).



Фигура 13. Глобална хоризонтална слънчева радиация на територията на България – осреднени стойности за периода 1994–2018 г.

Източник: <https://solargis.com/maps-and-gis-data/download/bulgaria>



Фигура 14. Плътност на енергийния поток на вятъра по зони



1.1.1.4. Води и водни ресурси

В хидрогеоложко отношение община Лом попада на територията на Севернобългарския артезиански басейн и неговия Ломски под-район. Ломската депресия е обширна негативна структура с продължително геосторическо развитие. От хидрогеоложка гледна точка важно значение имат запълващите я неогенски и кватернерни водоносни отложения. Напорните пресни води се съдържат в два пясъчни пласта на плиоцена /меот и понт/.

Над тези пластове се разполагат грунтови води. Крайдунавските низини са част от територията на страната с най-големи запаси на ненапорни води. Алувиалните им отложения от чакъли, пясъци и глини имат мощност от 10 до 30 м. Те са с голям коефициент на филтрация, който за Арчаро-Орсойската низина е до 100-150 м за денонощие. Най-характерната особеност на тази низина е, че в нейната основа лежи понтския водоносен хоризонт, който тук се разтоварва чрез възходящ филтрационен поток. Режимът на нивата на подземните води се обуславя от водните стоежи на р. Дунав и от работата на отводнителната система. Динамиката на подземните води в низината е извънредно променлива във времето.

Долноцибърската низина е разположена в централната част на Ломската депресия. В нейната основа лежат отложенията на Брусарската свита, които на места са размити и отнесени от реката, така че терасата в тези участъци лежи непосредствено върху понтския водоносен хоризонт. Филтрационните свойства са много добри, коефициентът на филтрация достига 120 м за денонощие. Режимът и балансът на подземните води се определя от нивото на р. Дунав и от работата на отводнителната система. При най-високи води филтрационният приток от реката към низината възлиза на 0,56 м³/с, като в същото време отводнителната помпена станция изхвърля 0,58 м³/с. Естественят подземен отток на низината към р. Дунав при ниски води е изчислен на 0,2 м³/с.

Добри запаси на грунтови води има в речните тераси на реките Лом и Цибрица. Те подхранват с водите си понтския и брусарския водоносен хоризонт.

Химичният състав на подземните води е хидрокарбонатно-калциев или хидрокарбонатно-магнезиев. Част от грунтови води в крайдунавските низини са замърсени с повече нитрати, фосфати, пестициди и др. химични съединения, свързани с активното използване на площите за земеделие. Значението на тези води е важно от гледна точка на използването им за водоснабдяване в бита и промишлеността. Община Лом



разчита много за своето водоснабдяване на подземните води от структурата на Ломската депресия, което изисква да има постоянен и строг контрол на водоизточниците.

Основна речна артерия в общината е река Лом /92,5 км/, която извира под вр. Миджур в Чипровска планина. Тя е от средно големите по дължина и площ на водосбора реки в страната. На територията на общината попадат нейното долно течение и устие /общо около 17 км дължина/. Тук реката не получава притоци. Речното ѝ корито меандрира, на места има „старици” /стари речни корито, които към този момент са отводнени/. Речната долина е с подчертан асиметричен профил, със стръмен десен и полегат ляв долинен склон. Попада в областта с умерено-континентално климатично влияние върху речния отток. Той е силно променлив, средното му годишно количество близо до устието е 7,39 м³/с. Периодът на пълноводие на река Лом при с. Трайково е от февруари до юни, а на маловодие от юли до октомври, с преходна фаза от ноември до януари. Най-ниската средномесечна стойност е 2,13 м³/с, отчита се през месец август. Месецът с най-голямо количество на валежите май е и с най-висока стойност на средномесечния отток през годината - 14,6 м³/с. Високи стойности има оттокът и през април /14,4 м³/с/. Като цяло са проявени добре пролетното пълноводие и лятно-есенното маловодие. Повърхностното подхранване на реката е дъждовно-снежно, което е характерно за около две трети от територията на страната. Повърхностното подхранване доминира над подземното /за Дунавската равнина съотношението е 59:41%/. Температурата на водата се изменя средномесечно от 1,5 °C през януари до 19,7 °C през юли, като максималната достига 26 °C. През зимния сезон се образува брегови лед в продължение на средно 20 дни. Ледови явления може да се наблюдават през периода декември-март. Средната годишна мътност на река Лом при село Трайково е 512 г/м³, като количеството на плаващите наноси се увеличава най-много в периода на пълноводие /месец май/. По химичен състав водите са хидрокарбонатно-калциево-сулфатни със средна минерализация 122,3 г/л.

Проблем във връзка със стопанската дейност са речните прииждания /състояние на високи води за няколко дни/. За реките от територията на Западната Дунавска равнина средната честота на тези случаи е различна и се проявява през всички месеци на годината. Най-много такива състояния се регистрират през периода на пълноводие. За река Лом при с. Трайково това е месец април с 24,1 %. Висок е делът на високите вълни и през месец май /17,2%/. Продължителността на приижданията зависи от времетраенето и количеството на валежите, площта и формата на водосборния басейн, от средния наклон



на територията и залесеността. По степен на поройност река Лом се класифицира като средно поройна. През 2005 г. значителни наводнения опустошават големи територии в цялата страна, като засягат водосборите и от западната част на Дунавската равнина.

Разположението на гр. Лом на дунавския бряг определя и риска от прииждания и наводнения от река Дунав. Високите води по река Дунав в българския участък имат най-голяма честота през периода на снеготопене и увеличаване на валежите през пролетния сезон. Най-високи са водните количества през април и на второ място през май. Това са и месеците с най-висока честота на проява и риск от наводнения. През април 2006 г. нивото на река Дунав при Лом достига рекордните 985 см. Залята е цялата крайбрежна зона с административни и жилищни сгради, а пристанището преустановява работа. Чрез изграждане на 4 насипни диги е спасена централната градска част.

За защита на гр. Лом от наводнение и укрепване на свлачищната крайречна градска зона през декември 2008 г. започва изграждането на 800-метрова кейова стена, която към момента не е завършена.

През 2013 г. Басейновата дирекция за управление на водите в Дунавския район определя и картографира райони с потенциален риск от наводнения, създава планове за управлението им. В територията на община Лом такъв район е протежението на целия дунавски бряг, в който рискът е степенуван като „висок”. Най-застрашени в това отношение са ниските части от крайдунавските низини, както и самият град Лом, което изисква системата от защитни диги и отводнителни съоръжения да бъде под постоянен контрол и поддръжка. Проблемът с преодоляването на дунавските наводнения е от изключителна важност за общината и нейния общински център. Той създава риск за здравето и живота на населението, унищожаване на важни инфраструктурни обекти и като цяло парализиране на нейните основни функции.

1.1.1.5. Почвени ресурси

Широкото разпространение на лъсовия скален субстрат и умерено-континенталните климатични условия са част от основните фактори за разпространението на черноземите на територията на община Лом. Най-обширни площи заемат карбонатните /calcic/ и обикновените /излужените, haplic/ черноземи /Chernozems, FAO/. По-голямата част от вододелните плати са заети от пясъчливо-глинестите карбонатни черноземи. Те имат до 40-60 cm мощен хумусен хоризонт. На повърхността съдържат специфични образувания - карбонатни мицели. Тяхното отлагане в дълбочина може да достигне 150

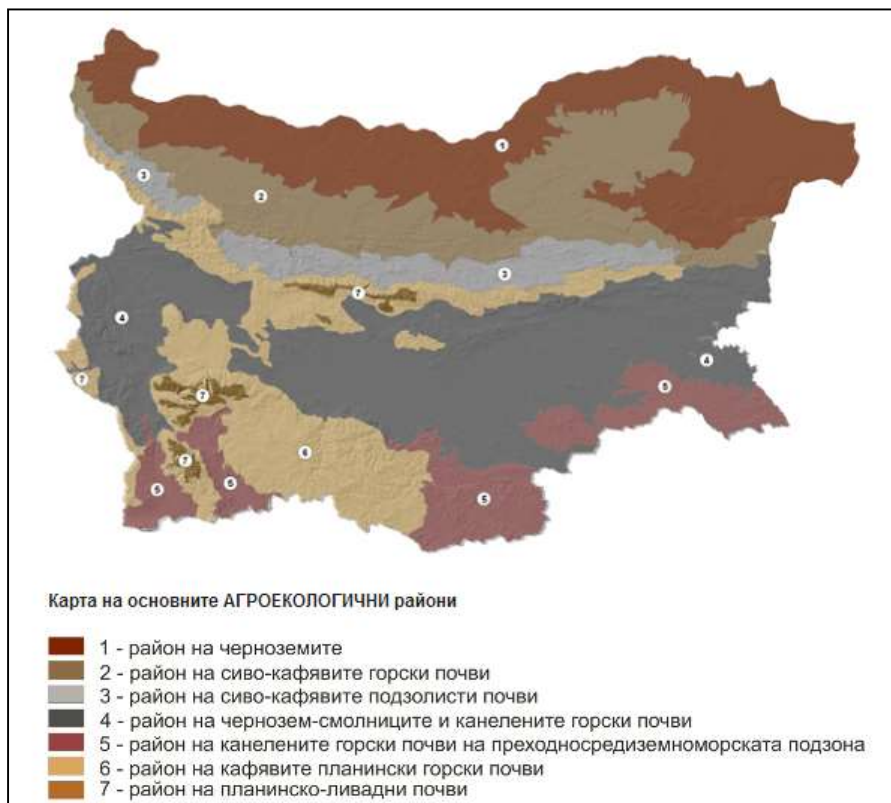


ст. В част от районите с активни свлачищни и ерозионни процеси този почвен тип е средно и силно ерозиран - по северния склон на вододелното плато между реките Лом и Цибрица, част от десния долинен склон на река Лом и др. Обикновените черноземи имат тежък песъчливо-глинест механичен състав. Тяхно образуване е протекло при наличие на лесостепна растителност. Те са по-широко разпространени в Дунавската равнина, но на територията на община Лом заемат по-малка площ от карбонатните. Разпространени са най-вече на запад от долината на р. Лом по вододелното плато, както и близо до дунавския бряг, от двете страни на устието на реката. Имат по-добри агропроизводителни свойства от карбонатните заради тежкия си механичен състав и по-високата водозадържаща способност. Това са едни от най-плодородните почви в страната. В района на свлачището при селата Орсоя и Сливата те са ерозирани.

В най-източните периферни части на общината, на територията на Долноцибърската низина са развити ливадни черноземи /gleyic Chernozems/, тежко до средно песъчливо-глинести. Площите са малки. В Арчаро-Орсойската низина преобладават заблатените ливадни черноземовидни почви с тежък песъчливо-глинест до леко глинест механичен състав. Тези два типа ливадни почви са разпространени във високите части на заливната и първата надзаливна тераса на река Дунав в крайбрежните низини. Те имат добре развит хумусен хоризонт до 60-70 см и дълбок почвен профил до 90-100 см. Това са богати на органично вещество почви. Известни са с високото си плодородие. Подходящи са за повечето земеделски култури.

Върху заливните тераси на река Лом са развити алувиално-ливадни почви /eutric Fluvisols, FAO/. Имат песъчлив и песъчливо-глинест механичен състав. Притежават хумусен хоризонт с мощност от 10 до 40 см. По-голяма част от тези почви се отличават с високо плодородие. Подходящи са главно за зеленчукопроизводство, но също и за фуражни, технически и овощни култури.

Община Лом притежава почвено разнообразие с високо до много високо природно плодородие. Благодарение на това територията има дългогодишни традиции в активно развитие на земеделието. Важен проблем е опазването на плодородието на почвата от процесите на водна и ветрова ерозия, които в отделни територии са свързани с активните свлачищни процеси и липсата на горска растителност. /Вж. Приложения/



Фигура 15. Основни агроекологични райони в България

Източник: Национална почвена служба, <http://nationalsoils.com>



1.1.1.6. Биологично разнообразие и горски ресурси

– Растителност

Ландшафтите на крайдунавските низини се отличават с висока степен на антропогенизация. Това е довело до коренна промяна на растителността. Естествената ксерофитна лесостепна растителност е запазена на малки площи. Основни представителни са някои от разновидностите на дъба. Церът */Quercus cerris/*, косматият дъб */Quercus rubescens/*, а на места и виргилиевият дъб */Quercus virgiliana/* образуват смесени съобщества по стръмните десни долинни склонове, като на места има подлес от смрадлика */Cotinus coggygia/*. Срещат се и отделни представители на сребролистната липа */Tilia tomentosa/*, горуна */Quercus daleshampii/* и полския клен */Acer campestre/*. На много ограничени пространства има съчетание на цер и мъждрян */Fraxinus ornus/*. Непосредствено до брега на река Дунав са запазени смесени гори от мъждрян, сребролистна липа и полски бряст */Ulmus minor/*, някъде и в съчетание с полски клен. На самия дунавски бряг и по островите в реката са разпространени черна елша */Alnus glutinosa/*, бяла върба */Salix alba/*, черна */Populus nigra/* и бяла */Populus alba/* топола. В заблатените територии на низините има хигрофитна и хидрофитна растителност от формациите на камъша, тръстиката и папура. Около осушените блата и езера има халофитна растителност. По вододелните плата, извън обработваемите площи, са разпространени възникнали вторично ксерофитни съобщества на белизмата, луковичната ливадина и садината. В пасищните райони доминират пасищният райграс и троскотът.

Вековната коренна промяна на растителността от територията на община Лом е довела последователно до промяна в облика на ландшафтите, в съотношението между топлината и влагата, до ускоряване на ерозионните и свлачищните процеси, промяна в структурата и състава на почвената покривка и др. За укрепване на дунавския бряг се извършват залесителни мероприятия, най-често с топови насаждения. Основен проблем е незаконната сеч, особено в крайдунавските низини и по поречието на река Лом, който води до още по-силното намаляване на естествените първични, вторични или изкуствените степни, горски и крайречни формации, както и нерегламентирано увеличаване на площите с обработваеми земи в териториите на защитени природни зони.



– Животински свят

Умерено-континенталният климат, широкото разпространение на лъса, наличието на отделни места на лесостепна растителност и широкото разпространение на площи със зърнени и други селскостопански култури е довело до разпространение на гризачите, като заек, добруджански хомяк, степна домашна, източноевропейска и полска мишка, лалугер и др. Районът се обитава още и от таралежа, обикновената и малката кавяфозьбка, малката земеровка. В блатата край Дунав се срещат язовецът и видрата. Хищниците са представени от лисицата. От орнитофауната преобладават водоплаващите и водообитаващите птици, някои от тях редки и защитени, обитават рибарниците при село Орсоя, създадени на мястото на Орсойското блато. Това са малък воден бик, малък корморан, орел рибар, белоока потапница, белоопашат морски орел, блестящ ибис, бял щъркел, ливаден блатар, ливаден дърдавец, няколко вида чапли, чайки, рибарки и др. Освен тях са разпространени обикновен мишелов, късопръст ястреб, яребица, пъдпъдък, гълъб, гургулица и др. От земноводните и влечугите основни и важни за опазване представители са червенокоремна бумка, ивичест смок, обикновена блатна костенурка, шипоопашата костенурка, добруджански тритон. Водите на реките Лом и Дунав са обитавани от распер, балкански щипок, белопера кротушка, черна мряна, ивичест бибан, голяма и малка вретенарка, голям щипок, карагъз (дунавска скумрия), сабица, високотел бибан и др. От безгръбначните ценни за опазване са видовете бисерна мида и бръмбар рогач.

1.1.1.7. Елементи на националната екологична мрежа

Силната антропогенизация в района на община Лом и уникалността на някои ландшафти и видове, силно застрашени от намаляване на ареала /популацията/ или от изчезване, са довели до обявяването на **7 защитени зони** от европейската екологична мрежа НАТУРА 2000⁵. Пет от тях са обявени по Директивата 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна: „Моминбродско блато”, „Орсоя”, „Река Лом”. „Цибър“ и „Долно Линево”. По Директивата за птиците 79/409/ЕЕС, която препокрива зона по Директивата за местообитанията, е обявена защитена зона „Рибарници Орсоя”.

Списък на защитените зони засягащи територията на община Лом:

⁵Източник: <https://eea.government.bg/zpo/bg/result2.jsp>



1. Долно Линево Категория: ЗЗ по директивата за местообитанията
Местоположение:
Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Долно Линево
Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
2. Моминбродско блато Категория: ЗЗ по директивата за местообитанията
Местоположение:
Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: гр. Лом, с. Замфир
Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
3. Орсоя Категория: ЗЗ по директивата за местообитанията
Местоположение:
Област: Видин, Община: Димово, Населено място: с. Арчар
Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: гр. Лом, с. Добри дол, с. Орсоя, с.Сливата
Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
4. Река Лом Категория: ЗЗ по директивата за местообитанията
Местоположение:
Област: Видин, Община: Ружинци, Населено място: с. Бело поле, с. Динково, с. Дразинци, Дреновец, с. Ружинци, с. Тополовец
Област: Монтана, Община: Брусарци, Населено място: с. Василевци, с. Дондуково, с. Дъбова махала, с. Княжева махала, с. Крива бара
Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: гр. Лом, с. Замфир, с. Сталийска махала, с. Трайково
Област: Монтана, Община: Медковец, Населено място: с. Аспарухово
Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
5. Рибарници Орсоя Категория: ЗЗ по директивата за птиците
Местоположение:
Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: гр. Лом
Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
6. Цибър Категория: ЗЗ по директивата за местообитанията
Местоположение:
Област: Монтана, Община: Вълчедръм, Населено място: с. Горни Цибър, с. Долни Цибър, с. Златия
Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Станево
Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): 1. Враца
Монтана
7. Цибърско блато Категория: ЗЗ по директивата за птиците
Местоположение:
Област: Монтана, Община: Вълчедръм, Населено място: с. Долни Цибър
Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Станево
Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана

Списък на защитените територии засягащи община Лом:



1. РЕКА ЛОМ Категория: Защитена местност

Местоположение:

Област: Видин, Община: Димово, Населено място: с. Янъвец

Област: Видин, Община: Ружинци, Населено място: с. Бело поле, с. Динково, с.

Дражинци, с. Дреновец, с. Плешивец, с. Ружинци, с. Тополовец

Област: Монтана, Община: Брусарци, Населено място: с. Василовци, с. Дондуково, с.

Дъбова махала, с. Княжева махала, с. Крива бара

Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Сталийска махала, с. Трайково

Област: Монтана, Община: Медковец, Населено място: с. Аспарухово

Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана

2. РИБАРНИЦИ ОРСОЯ Категория: Защитена местност

Местоположение:

Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Орсоя

Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана

Съхраняването и поддържането на защитените зони и защитените територии в обхвата на общината, се свързва с необходимостта от повишено внимание за тяхното интегриране в стопанската организация на територията. Биологичното разнообразие е фактор за развитието на природен (екотуризм) и някои специализирани алтернативни форми на туризъм, които не застрашават режима на защита на съответните територии.

1.1.1.8. Основни изводи

Географското разположение на общината създава отлични предпоставки за разгръщането на активна стопанска дейност и развитие на ефективно сътрудничество на всички нива в областта и района. Основно значение в тази насока има разработването и прилагането на обоснована и ресурсно осигурена инфраструктурна, главно транспортна и икономическа политика, ориентирана към транспорта, индустрията, земеделието, животновъдството, алтернативния туризъм, насърчаване използването на ВЕИ.

Общината се отличава с много благоприятно транспортно географско положение, което се подкрепя от основните направления жп линии София-Лом и София-Видин, изградени добри връзки с близко преминаващия транспортен коридор по пътя Е79, така и от субпаралелните пътища София - Велико Търново - Шумен – Варна и София – Плевен – Русе. Основен транспортен център е град Лом. Важно значение за общината имат вътрешнообластните комуникации и особено връзката с гр. Монтана и Видин за



въвличането на малките селища в западната и южна част на територията в по-активен стопански живот.

Релефът на територията е предимно низинен. Доминират земите с надморска височина до 100 м. Общият наклон на топографската повърхнина е към долината на река Лом. Низинният релеф е отлична предпоставка за обработването на земите, изграждането и поддържането на инфраструктура, благоустрояването на населените места. Хълмистите терени на юг и изток създават добри условия за отглеждането на лозя, овощия, пасища.

Ломската депресия се отличава с повишена съвременна сеизмична активност. Това крие определени рискове за населението и стопанството на общината и следва да бъде предмет на целенасочено планиране за защита от бедствия, аварии и катастрофи.

Литоложката основа благоприятства за формирането на богатото почвено разнообразие на района и обилието на подземни водни ресурси. Запасите на полезни изкопаеми са незначителни и няма да оказват съществено влияние върху социално-икономическото развитие на общината в бъдеще.

Климатичните режими по територията благоприятстват комфорта на населението. Като неблагоприятни могат да бъдат посочени недостатъчните валежи и високият брой на дните с мъгли. Рисковите фактори се свързват с възникването на условия за проява на екстремни обилни извалявания, чиито последици имат силно негативен ефект - наводнения, ерозия, деструкция. Условията предполагат още проява на летни засушавания, възможност за възникването на полски пожари, дефицит на атмосферна и почвена влажност.

В агроклиматично отношение територията се определя като умерено гореща и с висок риск от засушаване. При използване на поливни мероприятия тя има висок потенциал за развитие на всички интензивни подотрасли на растениевъдството.

Добрите показатели за продължителност на слънчевото греене дават основание да се твърди, че в района съществува много висок потенциал за използването на слънчевата енергия в качеството ѝ на възобновяем енергиен източник. Възможност съществува и по отношение на добива на култури /рапица, соя, слънчоглед и др./ за производство на биогорива, както и ветрова енергия.

Районът се характеризира с добра отточност и средно изпарение, което обуславя умерен риск от засушаване. Голям процент от речните води се формират за сметка на подземните води, което изисква тяхното опазване. Районът е рисков по отношение на



наводненията и съпровождащите ги нарушения на речните корита и промени в заливната тераса. На това основание важно значение за стопанската практика имат хидротехническите корекции и изграждането на защитни диги.

Поддържането на водните ресурси изисква специално внимание по отношение на: поддържането на естествената горска растителност, както и на растителността в речно-заливните тераси; почистването на речните корита от плаващи наноси и укрепване на речните брегове, където това е необходимо; съгласуване на изгражданата транспортна и друга инфраструктура с характеристиките на релефа и наличния потенциал за провокиране на ерозионни процеси.

Районът се отличава със значителни почвени ресурси, създаващи предпоставки за организация на широкоспектърно земеделие. Опазването на почвите е съвременна необходимост и тя се свързва с възможни проблеми, породени от естествени фактори като ерозионни процеси /особено в землищата на селата Орсоя, Добри дол и Сливата/, преовлажняване, деструкция в условията на наводнения. На това основание почвената покривка е уязвима на антропогенно натоварване, предимно в посока замърсяване от употребата на торове в земеделието, засоляване /при напояване/, деструкция на почвения профил.

Естествената растителност има функциите на основен фактор за формирането на водните и почвените ресурси в общината, за предотвратяване на наводненията и смекчаване на негативните ефекти от засушаванията. На това основание е необходимо тяхното поддържане и опазване в близки до естествените им характеристики, както и ограничаване на антропогенизацията в горски условия за недопускане на процеси на фрагментация и деструкция. Също така защитените зони на територията на общината са отлична предпоставка за развитие на алтернативен научно-познавателен туризъм и провеждането на научни изследвания.



1.2. Състояние на местната икономика

Особеностите на икономическото развитие на община Лом са резултат от влиянието на редица фактори от природно, социално и демографско естество. Сред най-важните фактори, оказващи влияние върху местната икономика се открояват: особеностите на природноресурсния потенциал, характерът на протичащите демографски процеси, степента на изграденост на различните видове инфраструктура (количествени и качествени параметри), наследените производствени традиции на местното население и др.

На база съществуващата връзка в развитието между отделните териториални нива в страната, икономическото развитие на общинско ниво следва да се разглежда като част от процесите, проявяващи се на по-високи териториални нива – областно, регионално⁶, национално.

Водещо място в структурата на брутната добавена стойност (БДС) по икономически сектори на територията на област Монтана формира сектор „Услуги“ – 59,1% (648 млн. лв.) през 2020 г. (при общ размер на БДС в областта – 1097 млн. лв.). Второ място заема сектор „Индустрия“ с дял от 26,8% (283 млн. лв.) от БДС. През посочената година за аграрния сектор се отчита дял от 15,1% (166 млн. лв.) в структурата на разглеждания показател.

Структурата на БДС по икономически сектори в област Монтана следва характерната за страната и за Северозападен район тенденция, изразяваща се във водещо място на сектор „Услуги“.

Икономически сектор	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.
	млн. лв.			
Аграрен	159	139	147	166
Индустрия	332	309	293	283
Услуги	519	581	620	648
ОБЩО	1010	1029	1060	1097

Таблица 2. Брутна добавена стойност (БДС) по икономически сектори в област Монтана в периода 2017–2020 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

В периода 2017–2020 г. стойността на БДС в област Монтана нараства от 1010 млн. лв. през първата наблюдавана година, на 1097 млн. лв. през последната година в

⁶ Регионално – ниво от район 2 (NUTS 2).



периода. Отчетеният ръст е в рамките на 87 млн. лв., равняващи се на 18,6 %. През 2020 г. за сектор „Услуги“ се отчита най-висока стойност на БДС за наблюдавания четиригодишен период. За индустриалния и аграрния сектор се отчитат съответно най-ниската (за сектор „Аграрен“) и втората най-неблагоприятна (за сектор „Индустрия“) стойност в периода.

В разглеждания период БВП на територията на областта нараства от 1 176 млн. лв. през 2017 г., на 1 265 млн. лв. през 2020 г. Отчетеният ръст в стойността на показателя е в размер на 89 млн. лв., равняващи се на 7,6 %.

	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.
БВП (млн. лв.)	1 176	1 186	1 228	1 265
БВП на човек от населението (лв.)	8 809	9 055	9 572	10 027

Таблица 3. БВП и БВП на човек от населението в област Лом за периода 2017–2020 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

По отношение на относителния качествен стопански показател – БВП на човек от населението, в изследвания четиригодишен период се наблюдава ръст в размер на 1 218 лв. – от 8 809 лв. през 2017 г., на 10 027 лв. през 2020 г.

1.2.1. Структура на общинската икономика по икономически сектори

Извършеният структурен анализ разглежда дейности на трите икономически сектора (първичен, вторичен и третичен) на територията на община Лом. Последователността и наименованията на анализиранияте дейности са в съответствие със секторите, определени в Класификацията на икономическите дейности (КИД) от 2008 г. (еднобуквен код = сектор А, В, С, D и т.н.). Икономиката на община Лом се отличава с промишлено-аграрна специализация и с характерна териториална структура, изразяваща се в локализация на водещите промишлени производствени мощности в общинския център - гр. Лом.

Класификация на икономическите дейности: сектори	
Код	Наименование на позицията
A	Селско, горско и рибно стопанство
B	Добивна промишленост
C	Преработваща промишленост
D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива
E	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване



Класификация на икономическите дейности: сектори	
Код	Наименование на позицията
F	Строителство
G	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети
H	Транспорт, складиране и пощи
I	Хотелиерство и ресторантьорство
J	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения
K	Финансови и застрахователни дейности
L	Операции с недвижими имоти
M	Професионални дейности и научни изследвания
N	Административни и спомагателни дейности
O	Държавно управление
P	Образование
Q	Хуманно здравеопазване и социална работа
R	Култура, спорт и развлечения
S	Други дейности
T	Дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление
U	Дейности на екстериториални организации и служби

Таблица 4. Класификация на икономическите дейности (КИД–2008) – сектори

По данни на: <https://kik-info.com/spravochnik/kid-2008.php>

С водеща роля за местното икономическо развитие се отличават следните сектори по КИД–2008: С – „Преработваща промишленост“, Н – „Транспорт, складиране и пощи“, G – „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети.

На територията на община Лом няма предприятие, което може да бъде определено за структуроопределящо с национална специализация. Това обстоятелство има както негативни, така и позитивни последствия. От дена страна, липсва голям работодател и източник на местни данъци и доходи, но от друга създава условия за развитие на алтернативни икономически дейности, без да изпитват ограниченията от съществуването на голям бизнес.

Сред основните отличителни черти на местната икономика се откроява наличието на сериозни структурни проблеми. Като цяло по данни на регионалната статистика на НСИ, както и регионалните профили⁷ на ИПИ област Монтана има средни нива на индикаторите за икономическо и социално развитие.

⁷ <https://www.regionalprofiles.bg/bg/>



Индикатори на икономическото развитие	2019	2020	2021	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	9572	10 027	n.a.	17 299
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	11 165	12 487	n.a.	16 687
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	47,4	46,3	42,0	22,1
Коефициент на икономическа активност на населението на 15–64 години (%)	60,5	68,7	63,4	72,0
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	48,2	52,1	52,5	68,1
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече (%)	20,4	24,1	17,1	5,3
Дял на населението с основно и по-ниско образование, 25–64 години (%)	30,3	28,2	24,1	16,6
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	10,0	11,3	14,0	29,6
Произведена продукция (лв./човек)	14 982	15 717	n.a.	27 213
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1201	1267	n.a.	3348
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	280	288	n.a.	3877
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	78,0	58,2	70,2	83,5
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	28,9	35,2	27,0	42,0
Гъстота на пътната мрежа (км/100 кв.км територия)	17,2	16,9	16,9	18,0
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)*	71,0	72,0	69,5	70,2

Индикатори на социалното развитие	2019	2020	2021	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	–14,5	–18,2	–23,1	–13,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	–6,1	5,4	–2,9	1,9
Среден успех от матурите по БЕЛ**	4,15	3,94	3,78	3,97
Среден успех на изпита по математика след VII клас (в точки)**	27,8	30,1	27,8	35,3
Нетен коефициент на записване на населението в V–VII клас (%)	81,1	83,0	81,8	85,9
Брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици	94	98	102	97
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,8	87,7	88,5	88,7
Население на един общопрактикуващ лекар	1443	1502	1547	1734
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	13,1	13,8	13,6	9,8
Натовареност по щат на наказателните съдии (дела/месец)	7,7	5,6	6,2	9,0
Дял на населението с достъп до обществена канализация (%)	61,3	61,0	n.a.	76,3
Образувани битови отпадъци на глава от населението (кг/човек/година)	287	286	n.a.	409
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	87,6	87,6	n.a.	69,3
Посещения в кината на 1000 души от населението	97	96	123	351
Посещения в музеите на 1000 души от населението	155	67	79	426

* Данните за 2021 г. са включени в изследването от 2022 г. Същото важи и за предходните години.

** Данните се отнасят за учебната 2021/22 година, а матурите са проведени през 2022 година. Същото важи и за предходните години.



Фигура 16 – Регионален профил на област Монтана

Източник: <https://www.regionalprofiles.bg/bg/> - Регионални профили 2022г.

1.2.2. Обща характеристика на икономическото развитие на община Лом - основни показатели

Анализът на икономическото състояние е базиран на последните официални данни на НСИ (към 2021г.) и проведени структурирани интервюта и фокус групи със заинтересованите лица в община Лом. Състоянието на местната икономика в община Лом е продиктувано и следва общото икономическо състояние на областта. Областта е сред най-ниско икономически развитите в страната. Характерът на местната икономика зависи от множество фактори. Сред най-важните са: демографските фактори и условия, особеностите на селищната мрежа, параметрите на различните видове инфраструктура, както и наследените производствени традиции и съвременните пазарни тенденции. Въпреки слабостите в икономическо отношение може да се каже, че съществуват редица възможности за укрепване на местната икономика.

Икономиката в община Лом оказва ключово въздействие върху развитието на икономическото състояние на област Монтана. Стойностите на основните икономически показатели я поставят на второ място в областта, след община Монтана.

На територията на община Лом, към 2020г. функционират 729 икономически субекта.



Година	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Предприятия (бр.)	728	726	695	681	698	704	711	716	729

Таблица 5 Брой нефинансови предприятия на територията на община Лом по години Източник: НСИ

В периода 2010-2020 г. броят на предприятията в нестопанския сектор се запазва на относително еднакво равнище. Подобряването на бизнес климата е предпоставка за плавно нарастване на предприемаческата активност на местното население, през втората част на периода. В същото време броят на заетите устойчиво намалява от 4555бр. през 2010г. до 4123бр. За 2017г. броя на заетите е най-малък (4085), като това са с 470 лица по-малко в сравнение с началото на изследваният период. Тези данни говорят за наличие на социални и икономически проблеми. Необходимо е прилагането на мерки за увеличаване на работни места и насърчаване наемането на работници и служители от страна на съществуващите стопански субекти. Тази слабост е възможно да се преодолее и чрез мерки:

- за повишаване на предприемачеството;
- привличане на квалифицирани лица извън общината;
- повишаване квалификацията на безработните и насърчаването им за включване отново на пазара на труда.

Периода се характеризира и с намаляване на броя на по-големите предприятия за сметка на микропредприятията с персонал под 10 човека. Всичко това поставя сериозни предизвикателства пред възможността за осигуряване на добър жизнен стандарт на населението в общината.

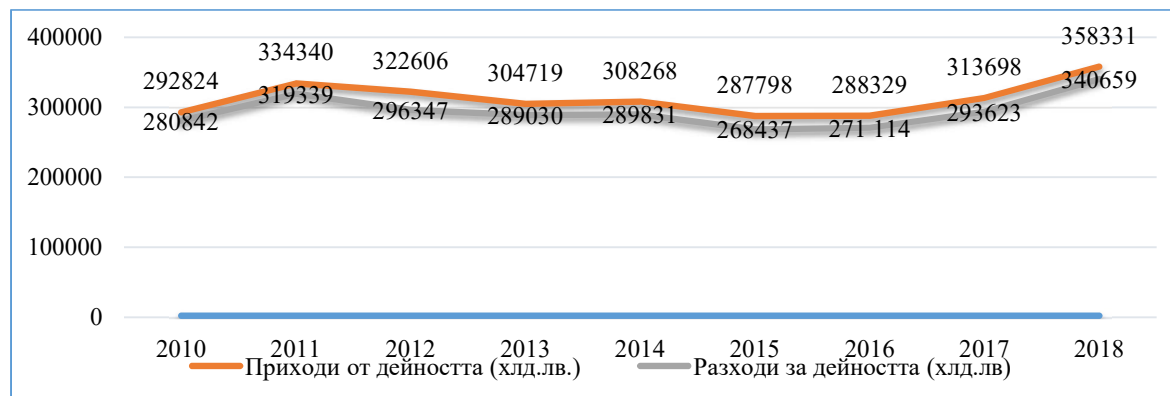
Инвестициите за придобиване на ДМА по данни на НСИ за 2021г. в област Монтана са съсредоточени в три основни сектора селско, горско и рибно стопанство (32,35%), добивна и преработвателна промишлености (33,05%) и търговия, ремонтни дейности, хотелиерство и ресторантьорство (19%). В допълнение за сектор държавно управление, образование, здравеопазване и социални дейности (7%). Чуждестранните преки инвестиции в нефинансовите предприятия са малки и не влияят съществено върху местната икономика.

Нефинансовите предприятия в областта са реализирали оборот в размер на 2 545 601 (хил. лв.). Те са произвели продукция за 1 691 511 (хил. лв.). Добавената стойност по факторни разходи се равнява на 497 097 (хил. лв.). В област Монтана преобладават микро



предприятия с размер на персонала до 9 души. Техният процент е 92.2. Предприятията с персонал в размер на 10-49 заети лица в общия брой предприятия са 6.4%. Минимален е процента на средните предприятия размер на персонала между 50-249 заети лица, а именно 1.2% общия брой предприятия. Големите предприятия с персонал над 250 човека са едва 0.2%.

Нефинансовите предприятия в община Лом (за 2018г.), са произвели продукция за 22 1956 (хил.лв.), като приходите от дейността им се равняват на 358 331(хил.лв). Общата тенденция на нефинансовите предприятия показва сериозен спад в сравнение с началото на периода (2010г), когато размера на произведената продукция е 221 956 (хил.лв), а приходите от дейността са в размер на 358 331(хил. лв.). Отрицателният тренд е с най-голяма амплитуда през 2015г., когато размера на произведената продукция е 177 316 (хил.лв.), а приходите от дейността са в размер на 287 798(хил. лв.). След тази година се наблюдава плавно нарастване, което в края на периода доближава стойности от 2010г. Тези данни съответстват на общото развитие и протичащите икономически и социални процеси на територията на община Лом.



Фигура 17 Приходи и разходи от дейността на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката за периода 2010-2018г. Източник: НСИ

Анализът на данните за приходите и разходите от дейността на нефинансовите предприятия на територията на община Лом показват, няма рязко разминаване между двата показателя. Макар и да има спад в развитието на предприятията, главно в средата на периода, през последните години бизнес климата се подобрява, с което и приходите (респективно разходите) започват плавно да нарастват.



Години	Печалба (хил. лв)	Загуба (хил. лв)
2010 г.	16,150	6,024
2011 г.	25,423	13,292
2012 г.	26,790	2,124
2013 г.	16,387	3,116
2014 г.	19,181	2,907
2015 г.	19755	2402
2016 г.	18479	3031
2017 г.	20151	2114
2018 г.	19422	3774

Таблица 6 Печалба и загуба от нефинансовите предприятия в община Лом по години, Източник: НСИ

Най-голям е делът (по численост) на предприятията в сектор Търговия и по-специално занимаващи се с ремонта на автомобили и мотоциклети. За 2018г. техният брой е 339, като заетите са 1044 човека, което прави средно по 3 бр. заети лица, преобладават микро-предприятията. Приходите от дейността на тази група предприятия за 2018г., са равняват на 128 152 (хил.лв).

На следващо място се нареждат предприятията от Добивната промишленост; Преработваща промишленост; Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; Доставка на води; Канализационни услуги, Управление на отпадъци и възстановяване. В тази голяма група оперират 72бр. предприятия. За 2018г. те са реализирали 124 955(хил. лв.). В тях са ангажирани 1437 бр. лица. Средният брой на заети е около 20 човека.

Значение за община Лом имат и предприятията от Селско, Горско и Рибно стопанство. Тук оперират 46бр. икономически субекта. През 2018г. те са произвели продукция за 45589 (хил. лв.), като приходите от дейността им се равнява на 64764 (хил. лв.). В посочените предприятия са заети 312бр. лица, което прави средно по около 7 бр. заети в предприятие.

Въпреки, благоприятното географско разположение на гр. Лом транспорта не е на необходимото равнище. В сектора Транспорт, складиране и пощи оперират едва 39бр. предприятия. В тях са заети 227 бр. лица, като средно се падат по 5.8 бр. лица за предприятие. Те са реализирали приходи от дейността си в размер на 8043 (хил.лв.).



В общият обем от предприятия най-малък е делът на тези, занимаващи се с Административни и спомагателни дейности, както и култура, спорт и развлечения. Те наброяват едва 20 бр. През 2018г., техните приходи от дейността са 2045. В тях са заети 129 души персонал.

Фактът, че няма структуроопределящи предприятия в общината, изследването се съсредоточава върху локализираните на територията на Община Лом микро, малки и средни предприятия в сектор Индустрия по производствени икономически дейности. Според статистическите данни активните предприятия в текстилната икономическа дейност са 10, с годишен оборот под 2 милиона евро и под 50 заети лица. Общият брой на заетите в тези предприятия е 339. В ХВП активните предприятия са 13 с общ брой заети 161. В ИТ-ИКТ предприятията са 2 с общ брой заети 2.8.

Таблица 7 Информация за предприятия в сектор „Индустрия“ на територията на община Лом през 2020 година⁹

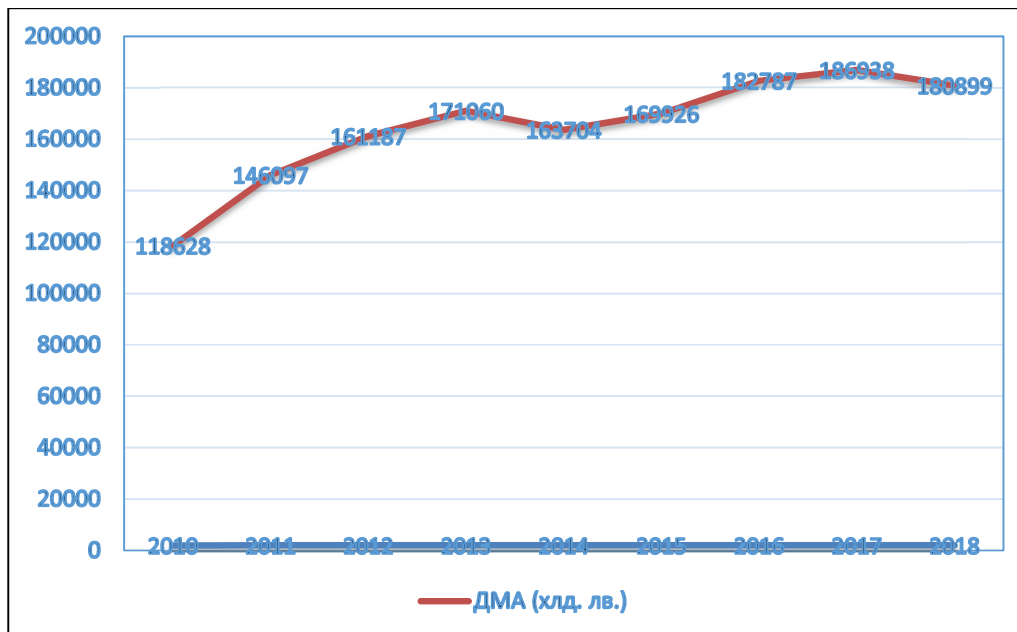
Индустриални сектори	Брой предприятия	Общ брой служители	Приходи, лв.
Хранително-вкусова промишленост	12	161	3 374 995
Текстилна промишленост	10	339	3 774 000
Информационни технологии-ИКТ	2	2	31 999

Източник: Изпълнителна агенция за насърчване на малки и средни предприятия, BG IndustryMap

Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи също могат да бъдат индикатор за икономически просперитет в дългосрочен план, според техния вид. За целите на настоящия анализ е проследена общата им стойност, която бележи плавно нарастване. Основните инвестиции в ДМА (около 50%) са в селското стопанство, горско и рибно стопанство, което е добра предпоставка за развитие на земеделски дейности. По този начин се очертават приоритетите за развитие на общината.

⁸ Източник: ИАНМСП - [Списък с фирми - Картографиране на българската икономика \(bgindustry.com\)](http://bgindustry.com)

⁹ Стопанските субекти отговарят на критериите за микро-, малки и средни предприятия: до 9 заети, от 10 до 49 заети и от 50 до 250 души заети лица и под 2 млн. евро годишен оборот



Фигура 18 Разходи за придобиване на ДМА в периода 2010-2018

Източник: НСИ

НИД - в целият Северозападен район (BG31 според ЕКАТТЕ) инвестициите в НИД са в размер на 37437 хил. лв. Инвестициите в научноизследователска и развойна дейност в община Лом са ниски. Те са едва в размер на 1 399 хил. лв. Персоналът, зает с научноизследователска и развойна дейност е в размер на 116 бр. Тези данни обясняват ниската иновативност в общината, както и липсата на иновативни предприятия.

Туризмът в района се нуждае от развитие. Налични към 2018 г. са само 4 места за настаняване. Те разполагат с 173 бр., реализираните нощувки са 7557 бр. Занимаващи се с хотелиерство и ресторантьорство на територията на община Лом са 50 икономически обекта. Те са реализирали приходи от дейността в размер на 3661 (хил. лв.). В тях са заети 197 бр. лица. Например, в системата на www.booking.com на територията на община Лом няма регистриран обект за настаняване.

Перспективите пред туризма в община Лом са насочени основно към развитие на културно-исторически риболовен, воден (речен) туризъм и др.

Предпоставки за развитието на туризма са наличието на множество обекти, част от културно-историческото наследство на общината. Сред тях:

- ✓ Градски исторически музей с експонати свързани с археология, етнология, история на България, както и художествени експонати.
- ✓ Крепост Алмус, средновековен паметник на културата, на площ от около 4 хектара.



- ✓ Дунавски парк, по течението на р. Дунав, подходящ за разходка и релаксация места, както и организиране на редица културни събития, спортни състезания и др.
- ✓ Добридолски манастир „Св. Троица“, изграден в средновековието. Манастира се обитава от трима монаси и четирима послушника. Манастира предлага възможност за настаняване и нощувка на поклонници.
- ✓ Храмове и църкви – в града се намират няколко църковни храма с културно-историческа ценност. Сред най-значимите е Храмът "Успение Богородично", който е архитектурен паметник; Борунска църква "Свети Никола" съградена за пръв път още през времето на българския цар Михаил-Асен (1246-1257г). Тази църква също е паметник на културата. Друга църквата с ключова важност за града е "Свети Никола".
- ✓ Интерес представляват разположените в центъра на града къщи - паметници на архитектурата, построени в периода 1880 и 1940 г.
- ✓ Пожарна кула наблюдателница - архитектурен паметник на културата. Тя е първата кула от подобен тип в България. Построена е в 1879г. Към кулата функционира и музей на противопожарното дело.
- ✓ Културният календар на гр. Лом и провежданите събития от различен характер - фестивали, фолклорни и литературни конкурси, са добра предпоставка за развитие на културно-събитийния туризъм.
- ✓ Риболовен туризъм – наличието на р. Дунав предразполага развитието на риболовен туризъм. Перспективите за развитие на този тип туризъм се свързват с изграждане на подходяща инфраструктура за рибарско пристанище (лодкостоянка), обслужваща дейностите по непромишлен риболов. Наред с това перспективите пред развитието на риболовния туризъм са насочени към изграждане на къмпинг по поречието на р. Дунав.

Разгледаните възможности за развитие на туризъм в община Лом, към момента остават недостатъчно оползотворени. Съществуващите природни и културно-исторически обекти не са обвързани в достатъчна степен с традиции за развитие на сектора сред местните жители, изграждане на туристическа и съпътстваща инфраструктура, повишаване квалификацията на обслужващия и управленски персонал, ниска информационна обезпеченост на туристите и др.

Липсва туристически информационен център, който да спомага за развитие на



туризма.

Състоянието на голяма част от сградите в централната градска част е лошо.



Снимка 1 Изглед от гр. Лом

Историческият музей не е ремонтиран от десетилетия, а пожарната кула наблюдателница е пред разпад. Дунавският парк е с добре изградена алейна инфраструктура, осветление, амфитеатъра в него е в добро състояние. В парка липсва видеонаблюдение, достатъчно съоръжения за спорт и забавление, липсват заведения за хранене. Това е предпоставка за разработване на проекти за подобряване на изградената инфраструктура в него. Съществуват множество предпоставки за развитие на Дунавския



парк, свързани с оборудването му със съоръжения даващи възможност за привличане на туристи и местни жители.

Крепостта Алмус се намира в жилищен квартал непосредствено пред жилищен блок. В непосредствена близост има изградена детска площадка, която не съответства стилово на архитектурният паметник. Част от разкопките по крепостта продължават. Подходящо би било детското съоръжение да бъде преместено на друго място, а намиращите се под нея руини от Западната порта на Алмус, заедно с целия проучен сектор по протежение на западната крепостна стена да бъде консервиран, реставриран и експониран в съвременна градска среда. Това би спомогнало за получаването на стилово единство и за промотиране на крепостта като туристически обект.

Пречка пред развитието на туризма е липсата на достатъчно места за настаняване и задоволяване нуждите на туристите.

Липсата на пристан за прием на туристически кораби също възпрепятства развитието на отрасъла, защото гр. Лом може да е отправна дестинация за много забележителности в района.

В тази връзка смятаме, че стремежът към оползотворяване потенциала за развитие на туризма в периода 2001-2027 г., следва да се обвърже с предприемането на целенасочени и комплексни мерки и дейности, насочени към преодоляване негативното влияние на факторите, оказващи задържащ ефект върху развитието на сектора на територията на общината.

Изводите от състоянието на икономическата среда могат да бъдат обобщени в:

- Стойностите на основните икономически показатели отреждат на община Лом второ място /след община Монтана/ в областната икономиката сред 11-те общини в областта.
- Икономическите субекти упражняващи дейност са предимно микропредприятия с персонал под 10 човека. Предприятията в общината се характеризират с ниска степен на иновативност. Липсват значителни инвестиции (включително и външни). Инвестициите в ДМА са съсредоточени предимно в сектор Селско, горско и рибно стопанство.
- Икономиката страда от липсата на квалифициран и мотивиран персонал.
- Туризмът притежава потенциал за развитие, който към момента не е оползотворен. Недостатъчна е степента на изграденост на туристическата и



съпътстваща инфраструктура, незадоволителна е информационна обезпеченост за туристическите обекти и възможностите за практикуване на различни видове туризъм, липсва цялостен туристически продукт на територията на общината.

Въпреки това, стойностите на показателите за икономическа развитие показват, че през последните години плавно се повишава устойчивостта на местните предприятия, а бизнес климата се подобрява. Необходимо е да се приложат мерки за ограничаване влиянието на факторите оказващи задържащ ефект върху икономиката.

1.2.3. Възможности за развитие на туризма в община Лом¹⁰

Община Лом притежава потенциал за развитие на различни традиционни и алтернативни видове туризъм - културно-исторически и културно-събитиеен, природен/екотуризм, ловен и риболовен, воден, вело, винен, селски туризъм и др.

В гр. Лом са разположени множество обекти, представляващи част от културно-историческото наследство на общината - Исторически музей, Народно читалище "Постоянство", останки от антична крепост „Алмус“, Добридолски манастир „Св. Троица“ и др. За паметници на културата са обявени църквата "Св. Никола Стари" /нар. Борунската църква/ и катедралният храм „Успение Богородично“. Интерес представляват разположените в центъра на града къщи - паметници на архитектурата, построени в периода 1880 и 1940 г.

Обявените за защитена зона Рибарници край с. Орсоа създават добри предпоставки за развитие на алтернативен вид екотуризм. Територията има международен природозащитен статут. Тя е местообитание на редица защитени, редки и уязвими животински и растителни видове. Установени са над 160 вида птици, 33 вида от които са включени в Червената книга на България.

Държавно горско стопанство „Лом“ и р. Дунав създават предпоставки за развитие на ловен и риболовен туризъм. В част от населените места в общината, съществуват възможности за развитие на селски туризъм.

Традициите на местното население в отглеждането на винени сортове лозя и производството на различни сортове бели и червени вина, създават предпоставки за развитие на винен туризъм.

¹⁰ Вж. Стратегия за развитие на туризма в община Лом 2014-2020г.



Културно-исторически	Природен/Еко туризъм	Ловен и риболовен	Воден	Вело туризъм	Винен	Селски
Исторически музей - гр. Лом	Дунавски парк-Лом	ДГС „Лом“	р. Дунав	EuroVelo 6	Дегустация на вина	Потенциал за развитие на селски туризъм
Народно читалище „Постоянство“				Дунавски вело маршрут		
Къщите в Лом - паметници на архитектурата	Рибарниците край с. Орсоя /защитена зона/	р. Дунав				
Къснобронзов некропол /с. Орсоя/						
Останки от антична крепост „Алмус“ - гр. Лом						
Аспарухов/Ломски вал /на 3 км източно от гр. Лом/						
Добридолски манастир “Св. Троица“ /с. Добри дол/						
Църкви: “Св. Никола Стари“ /Борунската църква/ - гр. Лом; “Св. Никола Нови“ - гр. Лом						
Катедрален храм “Успение Богородично“ - гр. Лом						
Пожарна кула - наблюдателница						
Паметник на Кръстьо Пишурка						
Паметник на Цеко Войвода						

Таблица 8 Видове туризъм и значими обекти за развитие в община Лом

По данни на: Общинска администрация, <https://www.lom.bg/>

През територията на гр. Лом преминава част от велосипедните маршрути EuroVelo 6, който свързва Атлантическия океан с Черно море /следва течението на реките Лоара, Рейн и Дунав/ и Дунавски вело маршрут, разработен по линия на Програма за трансгранично сътрудничество Румъния - България 2007-2013 г.

Трасето на Дунавския вело маршрут се движи успоредно на р. Дунав, като в рамките на България преминава през гр. Брегово - гр. Видин - гр. Лом - гр. Козлодуй - гр. Мизия - Оряхово - Никопол - Свищов - Русе - Тутракан - Силистра. Територията на община Лом се пресича от маршрути с № 2 Видин - Белоградчик - Лом, № 3 гр. Видин - гр. Лом и № 4 гр. Лом - с. Байкал.



<i>Маршрут № 2:</i> гр. Видин → община Димово /обл. Видин/ → община Белоградчик /обл. Видин/ → община Ружинци /обл. Видин/ → с. Дондуково /община Брусарци, област Монтана/ → с. Сталийска махала /община Лом/ гр. Лом
<i>Маршрут № 3:</i> община Видин → община Димово → с. Добри дол /община Лом/ → с. Сливата /община Лом/ → с. Орсоя /община Лом/ → гр. Лом
<i>Маршрут № 4:</i> гр. Лом → с. Ковачица /община Лом/ → община Козлодуй → община Мизия → гр. Оряхово /обл. Враца/ с. Байкал /община Долна Митрополия, обл. Плевен/

Таблица 9. Маршрут на Дунавски вело маршрут на територията на община Лом

По данни на: <http://danube-bike.eu/>

Успешното развитие на веломаршрута се свързва с необходимостта от разрешаване на някои проблеми, ограничаващи възможностите за придвижване с велосипед в общината. Сред тези проблеми се открояват: недостатъчната изграденост на велоалеи, веломаркировка, ограничените възможности за охрана на велосипедите, както и безопасността на велосипедистите на пътното платно.

Културният календар на гр. Лом и провежданите събития от различен характер - фестивали, фолклорни и литературни конкурси, са добра предпоставка за развитие на културно-събитийния туризъм.

Разгледаните възможности за развитие на различни традиционни и алтернативни видове туризъм в община Лом, към момента остават недостатъчно оползотворени. Съществуващите природни и културно-исторически обекти не са обвързани в достатъчна степен с традиции за развитие на сектора сред местните жители, изграждане на туристическа и съпътстваща инфраструктура, повишаване квалификацията на обслужващия и управленски персонал, ниска информационна обезпеченост на туристите и др. В тази връзка считаме, че стремежът към оползотворяване потенциала за развитие на туризма в периода 2021-2027 г., следва да се обвърже с предприемането на целенасочени и комплексни мерки и дейности, насочени към преодоляване негативното влияние на факторите, оказващи задържащ ефект върху развитието на сектора на територията на общината.

1.2.4. Основни изводи за икономическото развитие на община Лом

Стойностите на основните икономически показатели отреждат на община Лом второ място /след община Монтана/ в областната икономиката сред 11-те общини в областта. Икономическото развитие на общината се отличава с ясно изразена промишлено-аграрна специализация и с характерна териториална организация на производствата, локализирани най-вече в общинския център - гр. Лом.



Особеностите на природноресурсния потенциал на територията предопределят приоритетното развитие на растениевъдството в структурата на земеделското производство. От друга страна, развитието на животновъдството се отличава с намаляване броя на животните и тяхното отглеждане предимно в малки частни стопанства. В резултат на това отрасълът се характеризира с ниска ефективност на труда и с липсата и/или с постигната незадоволителна степен на нововъведения и модернизации в производствения процес.

Стойностите на някои ключови икономически показатели отреждат на вторичния сектор първо място в структурата на местната икономика.

С цел преодоляване неблагоприятното влияние на проблемите, съпътстващи първичния и вторичния икономически сектори в периода 2021-2027 г., тяхното развитие следва да се обвърже с предприемането на целенасочени мерки и дейности, насочени към подобряване обвързаността между земеделските предприятия и преработващите предприятия на ХВП. По този начин ще се стимулира развитието на двата сектора, и ще се повиши общата конкурентоспособност на икономиката в община Лом.

Третичният сектор заема второ място в структурата на общинската икономика. Най-голям дял в структурата на реализираните нетни приходи от продажби в третичния сектор, заема икономическа дейност „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“, която заема и първо място в икономиката на община Лом.

Сред основните проблеми в развитието на третичния сектор, се открояват недостатъчното разнообразие на предлаганите услуги на територията на по-малките населени места, както незадоволителното качество на част от услугите.

Община Лом притежава потенциал за развитие на различни традиционни и алтернативни видове туризъм, който към момента можем да определим като неоползотворен. Политиката в сектора в периода 2021-2027 г., следва да се насочи към предприемане на целенасочени мерки за ограничаване влиянието на факторите, оказващи задържащ ефект върху развитието на туристическия сектор. Сред тези фактори, се открояват: недостатъчна степен на изграденост на туристическата и съпътстваща инфраструктура, незадоволителна информационна обезпеченост за туристическите обекти и възможностите за практикуване на различни видове туризъм, липса на цялостен туристически продукт на територията на общината.

Във връзка с характера на тези проблеми, считаме че стремежът към оползотворяване потенциала за развитие на туризма следва да се обвърже с



приоритетното прилагане на междусекторен подход, който включва конкретни мерки за реализация, засягащи констатираните проблеми:

- осигуряване на възможности за транспортна мобилност на туристите, посредством устойчив обществен транспорт, както до мястото на настаняване, така и по време на техния престой на територията на общината;
- разработване на цялостни туристически продукти /пакети/, които включват възможно най-широк набор от атракции и анимации за туристите;
- подобряване информационната обезпеченост на туристите, по отношение на съществуващите възможности за транспорт и туризъм в рамките на общината;
- мерки в областта на възможностите за финансиране, организационната и правна рамка, насочени към подобряване координацията между различните вертикални управленски нива, и хоризонталните политики, засягащи развитието на транспортния и туристическия сектори.



1.3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

1.3.1. Демографска характеристика на територията

Относително периферното географско положение на община Лом, спрямо важните пътни артерии в България, както и нейното разположение в силно изостаналата икономически Северозападна България, определят депресивното демографско развитие на територията. Спецификата на протичащите демографски процеси, се изразява в ниска раждаемост, висока смъртност и отрицателен естествен и механичен прираст. За територията на общината са характерни и някои етнически особености при възпроизводствените процеси в отделни селища на общината, резултат от високата концентрация на ромско население, което запазва възпроизводствено поведение нетипично за останалите етноси в страната.

Наблюдаваните демографски процеси са отражение на социално-икономическата ситуация. За разликата от обаче от социално-икономическите тенденции и стойности на показатели, които чрез конкретни интервенции, инвестиции и мерки могат значително да се подобрят за период от 3-5 години, то дори активни мерки спрямо демографските процеси дава начален резултат, не по-рано от 5-7 години. Съвременната геодемографска ситуация в община Лом е резултат от типичната тежка регионална икономическа депресия през 90-те години на 20 век, както и бавното възстановяване през началото на 21 век. Тази регионална икономическа депресия оформи Северозападен район от ниво 2 като депресивен в национален мащаб, а поради загубата на икономически функции, градските центрове в него загубиха своя центърообразуващ потенциал и респективно, привлекателност за живот, кариера и отход. Това са факторите, които са в основата на емиграцията към други центрове в страната или чужбина.

От тази гледна точка, можем да определим демографските перспективи пред общината като по-скоро негативни. Вече е налице навлизане в най-активна детеродна възраст на поколението, родено през годините с най-лоши демографски показатели в България 1997-2000 г., т. е. тепърва предстои допълнително редуциране на населението, което участва в детеродния контингент. Този процес ще протича успоредно с ускорено застаряване на населението, все по-сериозен дефицит на работна сила, продължаваща емиграция и допълнителни социални разходи за община Лом.

Всички тези особености и проблеми в демографското развитие са ключов индикатор при определянето на основните цели и приоритети при провеждането на



политики за развитие на община Лом в периода 2021 - 2027 г. Всички данни, използвани при разработването на настоящия структурен елемент, са предоставени от официални публикации на Националния статистически институт /НСИ/.

1.3.2. Брой и гъстота на населението

По данни от последното преброяване на населението, към 31.12.2021 г. в община Лом живеят 22 916 д., в т.ч. 10 994 д. /48,0%/ мъже и 11 922 д. /52,0%/ жени. Населението на общината формира 18,8% от жителите на област Монтана, 3,3% от населението на Северозападен район от ниво 2 и 0,3% от това на национално ниво.

В периода между последните две преброявания на населението през 2011 г. и 2021 г., жителите на община Лом намаляват с 5 223 д., равняващи се на спад от близо 18,6% /от 28 139 д. към 01.02.2011 г., на 22 916 д. към 31.12.2021 г./. Посочената относителна стойност в динамиката на населението отрежда на общината съотнасяща се позиция спрямо тази за България /-7,1%/, за Северозападен район от ниво 2 /-16,0%/ и за област Монтана /-17,5%/.

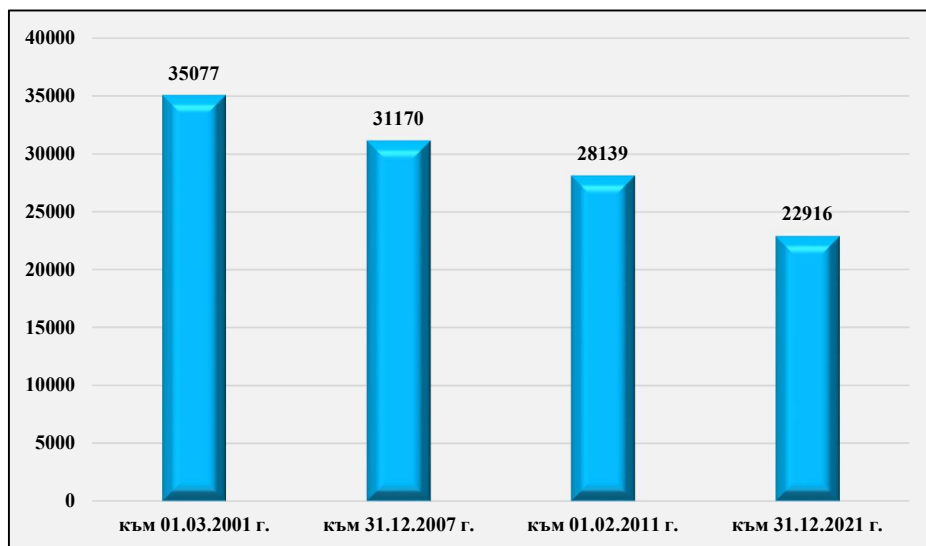
	Брой на населението към:			Темп	Темп
				%	
	01.03.2001 г.	01.02.2011 г.	31.12.2021 г.	2001-2011 г.	2001-2021 г.
България	7 928 901	7 364 570	6 838 937	- 7,1%	- 13,7%
Северозападен район	1 024 611	836 601	702 773	- 18,4%	- 31,4%
Област Монтана	182 258	148 089	122 179	- 18,8%	- 33,9%
Община Лом	35 077	28 139	22 916	- 19,8%	- 34,7%

Таблица 10. Динамика на населението в периода 2001–2021 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

В периода 01.03.2001 г. – 31.12.2021 г. населението на община Лом намалява с 12 161 д., които формират отрицателен прираст от - 34,7%. Посоченият темп се отличава с по-неблагоприятна отрицателна стойност спрямо тази за страната, за района от ниво 2 и за областта. Това определя община Лом като демографска депресия.

Важен момент от демографския анализ е определяне мястото на общината сред деветте общини в област Монтана в структурата на показателя „брой население“. Към 31.12.2021 г. броят на жителите на местно ниво /22 916 д./ отрежда на община Лом второ място в структурата на населението на областно ниво след община Монтана.



Фигура 19. Динамика на населението на община Лом в периода 2001 - 2021 г.

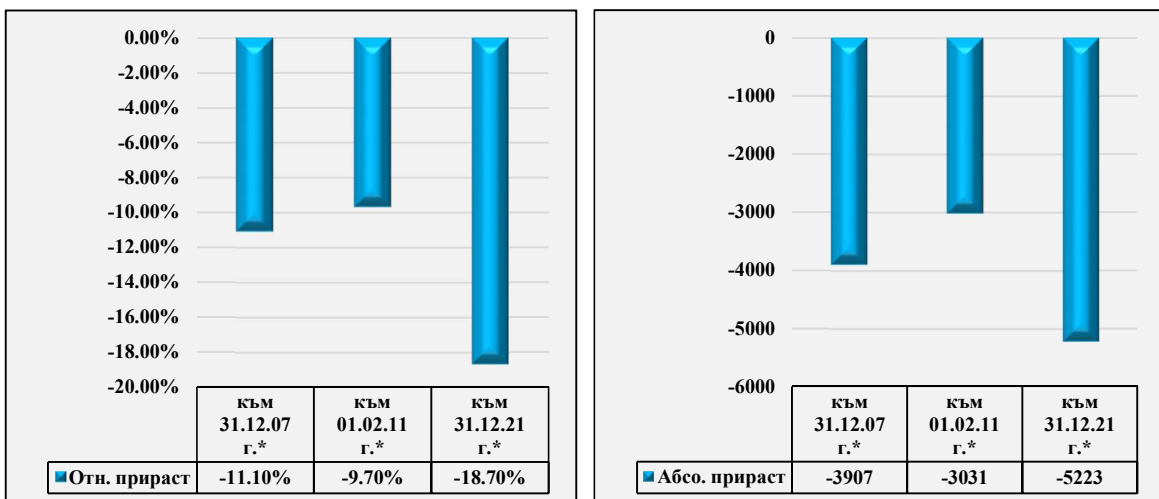
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Намалението на населението следва да се проследи от гледна точка на неговия абсолютен /бр./ и относителен %/ прираст. В периода 2001–2021 г. жителите на община Лом намаляват с 12 161 д., равняващи се на 34,7%.

В рамките на посочения период се разглежда броят на населението към:

- **01.03.2001 г.** – преброяване на населението в страната;
- **31.12.2007 г.** – реперна година /членство на България в Европейския съюз/;
- **01.02.2011 г.** – предпоследно преброяване на населението;
- **31.12.2021 г.** – последно преброяване на населението и последни налични статистически данни.

В периода между преброяването на населението в страната от 2001 г. и годината на членство на България в ЕС /2007 г./, жителите на община Лом намаляват с 3 907 д., които формират спад от 11,1%. В периода 31.12.2007 г. – 01.02.2011 г. населението отново намалява с 9,7% /3 031 д./ – от 31 170 д. към 31.12.2007 г., на 28 139 д. към 01.02.2011 г. В резултат на протичащите неблагоприятни демографски процеси в общината, броят на населението продължава да намалява – в периода между 2011 г. и 2021 г. за демографските процеси в страната, отчетеният спад е с 5 223 д., равняващи се на 18,6 %.



Фигура 20. Относителен прираст на населението на община Лом в периода 2007–2021 г. /вляво/

Фигура 21. Абсолютен прираст на населението на община Лом в периода 2007–2021 г. /вдясно/

* спрямо 01.03.2001 г.; към 01.02.2011 г. – спрямо броя към 31.12.2007 г.; към 31.12.2020 г. – спрямо броя към 01.02.2011 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Важен структурен елемент на демографския анализ представляват териториалните особености в разпределението на населението по населени места. Към 01.02.2011 г. с най-голям брой жители се отличава общинският център – гр. Лом /22 507 д./. В общината има 9 села, най-значими сред които към посочената дата, са с. Сталийска махала /1 325 д./, с. Ковачица /1 173 д./, с. Замфир /1 006 д./, с. Трайково /879 д./.

В периода 01.02.2011 г. – 31.12.2021 г., броят на населението намалява на територията на всички 9 населени места в община Лом, освен в гр. Лом, който отчита спад с /17,4%/. Най-тревожни относителни стойности /%/, характеризиращи динамиката на населението в периода, се отчитат за селата с. Орсоа /-52,2%/, с. Станево /-38,9%/, с. Добри дол /-30,6%/, с. Сливата /-30,6%/, с. Долно Линево /-30,0%/. С най-неблагоприятни абсолютни стойности (бр.) се отличава общинският център – гр. Лом /-3 914/, с. Трайков /-246 д./, следван от селата Сталийска махала /-229 д./, Замфир /-219 д./, Ковачица /-182 д./ и Станево /-132 д./.

Населено място	Брой на населението		Прираст /%/	Прираст /бр./
	към 01.02.2011 г.	към 31.12.2021 г.	2011-2021 г.	2011-2021 г.
с. Добри дол	333	231	- 30,6%	-102
с. Долно Линево	254	178	- 30,0%	-76
с. Замфир	1 006	787	- 21,8%	-219
с. Ковачица	1 173	991	- 15,3%	-182
гр. Лом	22 507	18 593	-17,4%	-3 914
с. Орсоа	115	55	- 52,2%	-60
с. Сливата	206	143	- 30,6%	-63
с. Сталийска махала	1 325	1 096	- 17,3%	-229



Населено място	Брой на населението		Прираст /%/	Прираст /бр./
	към 01.02.2011 г.	към 31.12.2021 г.	2011-2021 г.	2011-2021 г.
с. Станево	341	209	- 38,7%	-132
с. Трайково	879	633	- 27,8%	-246

Таблица 11. Динамика на населението на община Лом по населени места /01.03.2011 г. - 31.12.2021 г./
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Към 31.12.2021 г. жителите на гр. Лом /18 593 д./ формират 81,1% от населението на общинско ниво /22 916 д./, при стойност от 18,9% /4 323 д./ за територията на останалите 9 населени места – села в общината. Следователно, съотношението между градското и селското население в община Лом към посочената дата, е 81,1% към 18,9% в полза на градското население.

Гъстотата на населението /д/км²/ е основен показател, който разкрива характера на протичащите демографски процеси на дадена територия.

	Територия /км ² /	Население /бр./		Гъстота на населението /д/км ² /	
		01.02.2011 г.	31.12.2021 г.	31.12.2011 г.	31.12.2021 г.
България	111 001,9	7 364 570	6 838 937	66,3	61,6
Северозападен район	19 070,3	836 601	702 773	43,9	36,9
Област Монтана	3 635,6	148 089	122 179	40,7	33,6
Община Лом	323,9	28 139	22 916	86,9	70,8

Таблица 12. Средна гъстота на населението към 01.02.2011 г. предпоследното преброяване и последно преброяване с налични статистически данни към 31.12.2021 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Към 01.02.2011 г. средната гъстота на населението на община Лом е 86,9 д/км². Отчетената стойност е по-висока от тази за България /66,3 д/км²/, за Северозападен район /43,9 д/км²/ и за област Монтана /40,7 д/км²/.

В резултат на отчетеното намаление в броя на жителите на общината в периода 01.02.2011 г. – 31.12.2021 г., е налице промяна и в гъстотата на населението, която към края на 2021 г. е 70,8 д/км². Следователно, в периода между последното преброяване на населението и последните налични данни за демографските процеси в страната, средната гъстота на населението в община Лом намалява с 16,1 д/км².

1.3.3. Раждаемост и смъртност на населението

Стойностите на показателите, разкриващи тенденциите в протичащите процеси на раждаемост и смъртност на населението, са в пряка връзка от влиянието на редица фактори със социално–икономически характер. Сред основните показатели, анализирани в настоящия структурен елемент на анализа, са: брой живородени деца, брой живородени



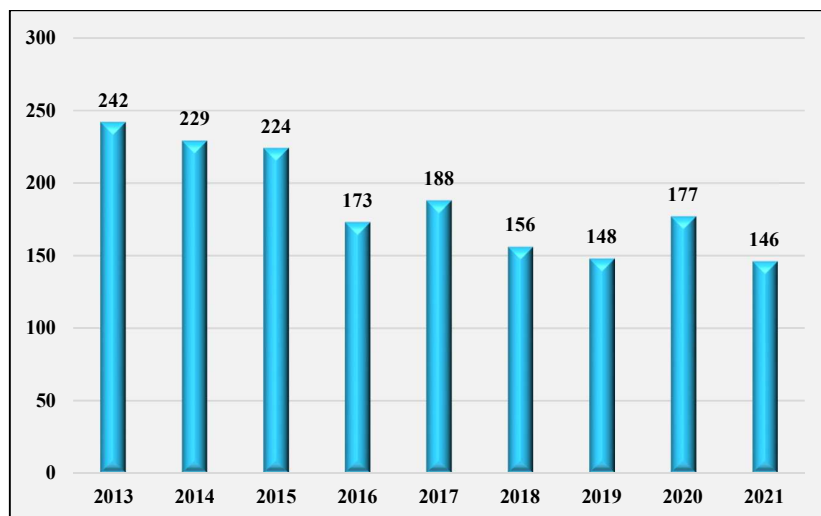
брачни и извънбрачни деца, коефициент на раждаемост, брой умирания, коефициент на смъртност.

Стойностите на посочените показатели следва да се разглеждат в контекста на тяхната роля на пряко отражение на средата на живот на хората – жизнен стандарт и качество на живот, образование, достъп до здравеопазване, социална стабилност, както и на особеностите на репродуктивните нагласи на населението.

В периода 2013–2021 г. броят на живородените деца в община Лом варира между 242 през 2013 г. /най-висока стойност/ и 146 през 2021 г., когато е отчетена най-ниска стойност на показателя. През последната изследвана 2021 г. броят на живородените деца в общината е 146, като посочената стойност формира 15,3% от живородените деца в област Монтана /953 бр./. Отчетеният брой на живородените на местно ниво отрежда на община Лом второ място сред единадесетте общини в областта /след община Монтана/.

Отчетените устойчиво ниски стойности, характеризиращи раждаемостта на населението в общината в периода 2013–2021 г., предопределят продължаващата проява на бъдеща негативна демографска ситуация на местно ниво. Тази ситуация се свързва с проявата на продължаващ спад в броя на населението, както и със застрашаване възможността за предлагане на различни общественозначими публични социални услуги на хората.

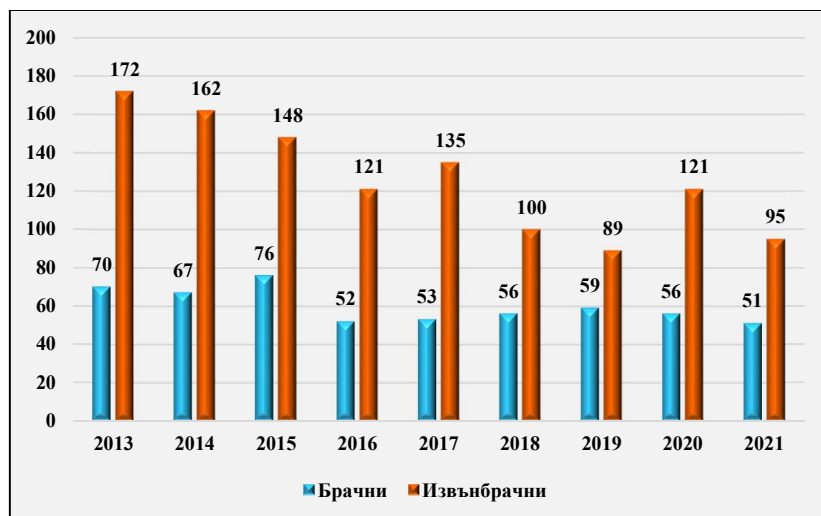
В изследвания осемгодишен период, съотношението между живородените деца по пол варира – години с по-голям брой живородени момичета се редува с такива, в които живородените момчета вземат превес. През 2021 г. отчетеното съотношение е почти поравно, като момчетата формират 54,1% /79 бр./ от живородените, при стойност от 45,9% /67 бр./ за момичетата.



Фигура 22. Брой живородени деца в община Лом в периода 2013–2021 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Особеностите на репродуктивните нагласи на населението, следва да се проследят от гледна точка на съотношението между живородените брачни и извънбрачни деца. Делът на живородените извънбрачни деца в община Лом е по-висок от този на живородените брачни през всички десет години в изследвания период.



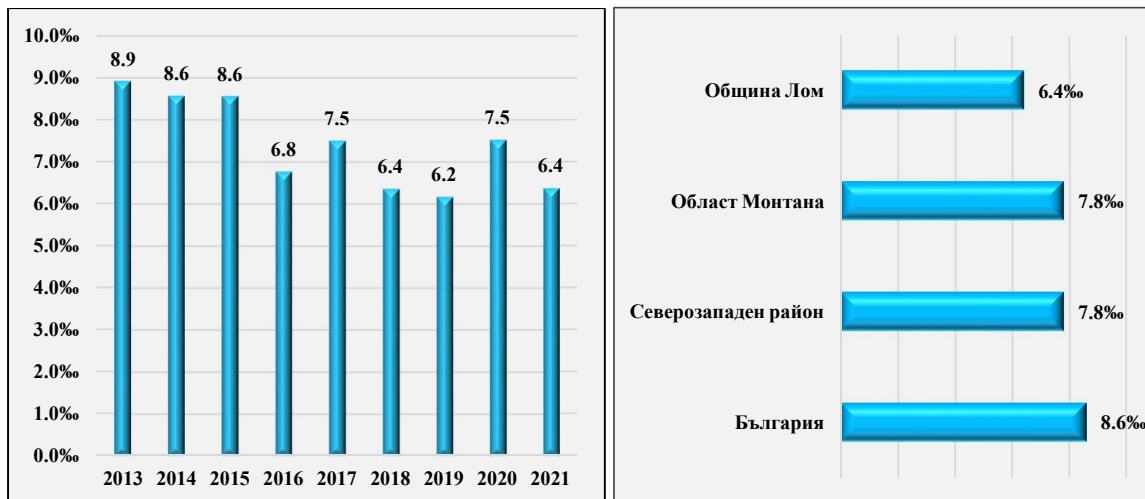
Фигура 23. Брой живородени брачни и извънбрачни деца в община Лом в периода 2013–2021 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

През 2021 г. съотношението между брачните и извънбрачните деца е 51 бр. брачни деца, съставляващи 34,9% от живородените на местно ниво, при 95 бр. извънбрачни деца, формиращи дял от 65,1%



В периода 2013–2021 г. коефициентът на раждаемост на населението в община Лом варира между 6,2‰ през 2019 г. /най–ниска стойност/ и 8,9‰ през 2013 г. /най–висока стойност/.



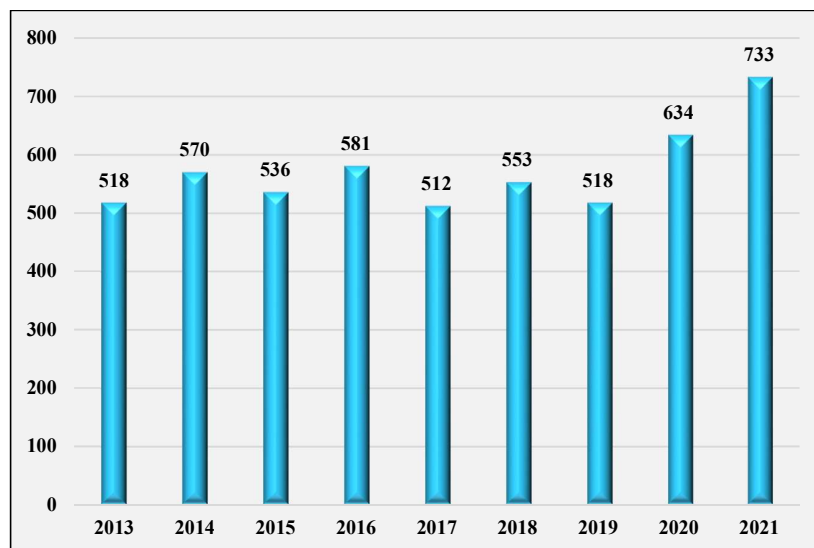
Фигура 24. Коефициент на раждаемост на населението на община Лом в периода 2013–2021 г.

Фигура 25. Коефициент на раждаемост на населението през 2021 г. – национално ниво, ниво район от ниво 2, областно ниво, общинско ниво

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Коефициентът на раждаемост на населението в община Лом през 2021 г. /6,4‰/, се отличава с по–ниска стойност от средната за страната /8,6‰/, за района от ниво 2 /7,8‰/ и за областта /7,8‰/.

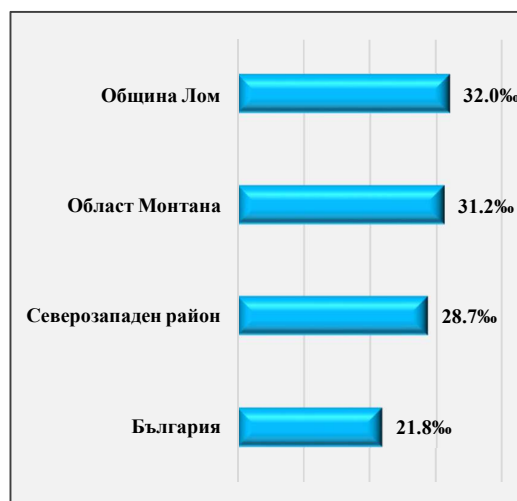
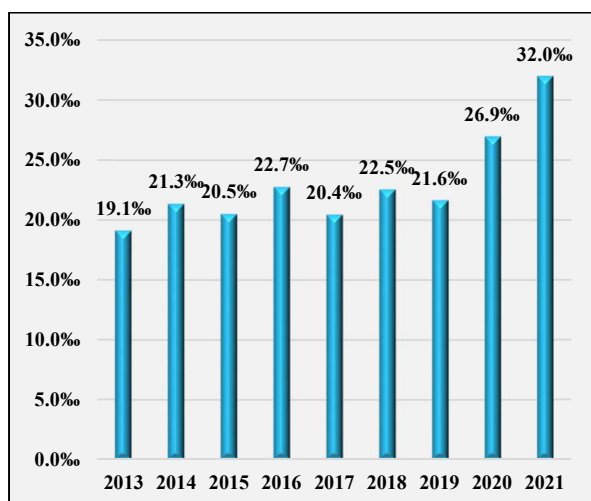
В изследвания период, броят на умиранията в общината варира между 512 през 2017 г. и 733 през 2021 г., когато са отчетени съответно най–ниската и най–високата стойност на показателя. Умиранията през 2021 г. формират 19,2% от всички умирания в област Монтана /3 815 бр./. Посочената стойност отрежда на общината второ място по брой умирания сред единадесетте общини в областта /след община Монтана/.



Фигура 26. Умирения в община Лом в периода 2013–2021 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

През 2021 г. разглежданото съотношение отново отрежда по-голям дял на умирианията при мъжете – 51,0% /374 бр./, при стойност от 49,0% /359 бр./ за жените.



Фигура 27. Коефициент на смъртност на населението на община Лом в периода 2013–2021 г.

Фигура 28. Коефициент на смъртност на населението през 2021 г. – национално ниво, ниво район от ниво 2, областно ниво, общинско ниво

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Коефициентът на смъртност на населението в община Лом варира между 19,1‰ през 2013 г. /най-ниска стойност/ и 32,0‰ през последната разглеждана 2021 г., когато е отчетена най-висока стойност на показателя за осемгодишния период 2013–2021 г.



Коефициентът на смъртност на населението на местно ниво през 2021 г. отрежда на общината по-неблагоприятна позиция спрямо тази за страната /21,8%/, за Северозападен район /28,7%/ и за област Монтана /31,2%/.

1.3.4. Естествен и механичен прираст на населението

Естественият прираст на населението /разликата между броя на живородените и броя на умиращите/ в община Лом се отличава с отрицателна стойност през всички осем години в изследвания период 2013–2021 г. Най-ниска отрицателна стойност е отчетена през 2013 г., когато броят на умиращите надвишава този на живородените със 276 д. С най-тревожна стойност на показателя се отличава последната разглеждана 2021 г., когато е отчетена стойност от –587 д.

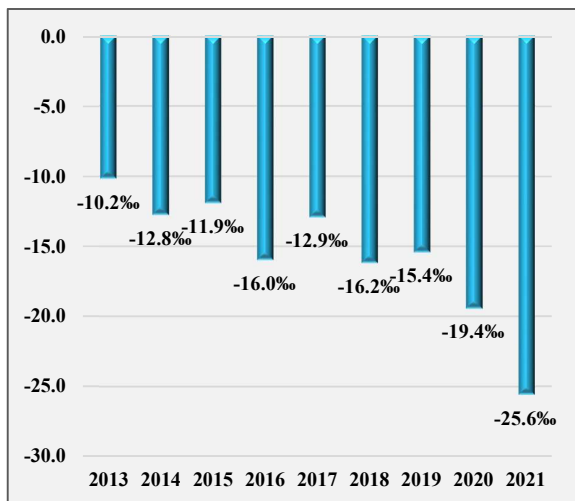
2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
242	229	224	173	188	156	148	177	146
518	570	536	581	512	553	518	634	733
– 276	– 341	– 312	– 408	– 324	– 397	– 370	– 457	– 587

Таблица 13. Естествено движение на населението на община Лом в периода 2013–2021 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

По-големият брой умирающие спрямо броя на живородените в общината, е причина за отрицателните стойности на коефициента на естествен прираст на населението в община Лом през всички години в разглеждания седемгодишен период. Най-ниска отрицателна стойност на показателя от –10,2% е отчетена през 2013 г., докато с най-неблагоприятна стойност се отличава 2021 г., когато стойността на показателя е –25,6%.

Стойността на коефициента на местно ниво през 2021 г. отрежда на община Лом по-неблагоприятна позиция спрямо тази за България /–13,2%/, за Северозападен район /–21,0%/ и за област Монтана /–23,4%/.



Фигура 29. Коефициент на естествен прираст на населението на община Лом в периода 2013–2021 г.
Фигура 30. Коефициент на естествен прираст на населението през 2021 г. – национално ниво, ниво район от ниво 2, областно ниво, общинско ниво

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

В периода 2013–2021 г. механичният прираст на населението /разликата между броя заселени и броя изселени лица/ в община Лом се характеризира с положителна стойност само през 2020 г., когато броят на заселените /462/ надвишава този на изселените /444/ с 18 д.

Останалите седем години в периода се отличават с отрицателна стойност на механичния прираст, като най–неблагоприятна стойност е отчетена през 2015 г., когато броят на изселените /691/ надвишава този на заселените /441/ лица със 250 д.

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Заселени								
446	511	441	408	461	407	460	462	575
Изселени								
506	566	691	614	631	541	666	444	600
Механичен прираст								
– 60	– 55	– 250	– 206	– 170	– 134	– 206	18	–25

Таблица 14. Механично движение на населението на община Лом в периода 2013–2020 г.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>



1.3.5. Полово–възрастова структура на населението

По данни от последното преброяване, към 01.02.2011 г. разпределението на населението в община Лом по пол, се отличава с по–малък брой на мъжете 13 675 д. /48,6%/, при стойност от 14 464 д. /51,4%/ за жените. Към 31.12.2021 г. съотношението между мъжете и жените на общинско ниво се запазва – делът на мъжете е 48,0% /10 994 д./, при стойност от 52,0% /11 922 д./ за жените.

Към 31.12.2021 г. най–голям дял в структурата на населението на местно ниво формират лицата, попадащи във възрастовата група „45–49“ години, равняващи се на 7,8% /1 780 д./, следвани от лицата на възраст „50–54“ години – с дял от почти 7,7% /1 772 д./. Отчетените стойности разкриват, че превес във възрастовата структура в общината заемат лицата, за които в близките няколко години предстои излизане от трудоспособна възраст.

Броят на лицата между 0 и 4 години – 830 д., отрежда на представителите на тази възрастова група дял от 3,6% в структурата на населението на местно ниво.

Възраст	Общо	Мъже	Жени	% мъже	% жени
0 - 4	830	422	408	48,9%	51,1%
5 - 9	1074	545	529	51,3%	48,7%
10 - 14	1149	579	570	50,3%	49,7%
15 - 19	1112	561	551	51,3%	48,7%
20 - 24	990	503	487	48,0%	52,0%
25 - 29	1074	523	551	50,6%	49,4%
30 - 34	1194	636	558	54,2%	45,8%
35 - 39	1302	685	617	51,8%	48,2%
40 - 44	1460	753	707	50,5%	49,5%
45 - 49	1780	898	882	49,9%	49,7%
50 - 54	1772	903	869	52,6%	47,4%
55 - 59	1627	825	802	51,9%	48,1%
60 - 64	1650	831	819	48,2%	51,8%
65 - 69	1699	756	943	45,3%	54,7%
70 - 74	1722	721	1001	42,0%	58,0%
75 - 79	1214	445	769	36,0%	64,0%
80 +	1267	408	859	32,9%	67,1%
Общо	22 916	10 994	11 922	48,0%	52,0%

Таблица 15. Полово–възрастова структура на населението на община Лом към 31.12.2021 г.

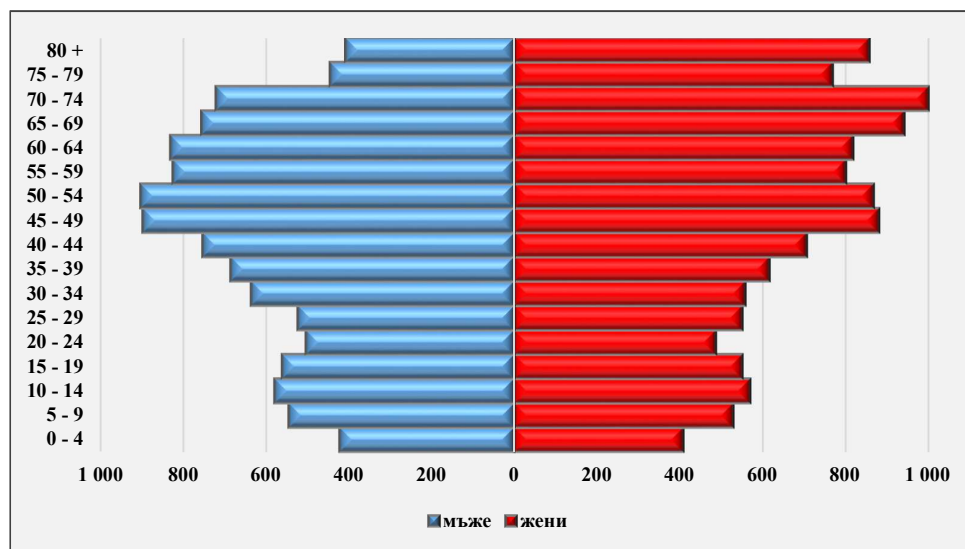
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Разпределението на лицата в отделните възрастови групи по пол, се отличава с по–голям дял на жените в почти всички възрастови групи, включващи лицата от 0–4 до 80+ години. С най–съществена разлика се отличава превесът на жените на възраст от 80+



години, където техният дял е 67,1% /859 д./, при стойност от 32,9% /408 д./ за мъжете, като същият е най-голям дял.

Анализираните особености на полово-възрастовата структура на населението на община Лом към 31.12.2021 г. /брой и съотношение по пол на хората в отделните възрастови групи/, са визуализирани посредством представената полово-възрастова пирамида на населението.



Фигура 31. Полово-възрастова пирамида на населението на община Лом към 31.12.2021 г.
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Възрастовата структура на населението следва да се проследи и от гледна точка на разпределението на жителите на общината в под, във и над трудоспособна възраст. Към 31.12.2013 г. лицата в трудоспособна възраст в община Лом заемат първо място в структурата на населението с дял от 57,8% /15 692 д./. На второ място се нареждат хората в над трудоспособна възраст с 27,7%, равняващи се на 7 520 д. от жителите на местно ниво. С най-нисък дял се отличават лицата в под трудоспособна възраст – 14,5% /3 928 д./.

	Население (брой)	Структура (%)
Под трудоспособна възраст	3 928	14,5%
В трудоспособна възраст	15 692	57,8%
Над трудоспособна възраст	7 520	27,7%
Общ брой население	27 140	100,0%

Таблица 16. Население под, във и над трудоспособна възраст в община Лом към 31.12.2013 г.
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>



В резултат на динамиката на населението на община Лом, в периода 31.12.2013 – 31.12.2021 г. се отчита промяна в дела и на трите категории население. Делът на лицата в под трудоспособна възраст бележи спад с 16,0%, като към 31.12.2021 г. формира 14,4% от жителите на местно ниво. Лицата в трудоспособна възраст намаляват с 16,6% спрямо 2021 г. Делът на лицата в над трудоспособна възраст намаляват с 13,2%.

	Население (брой)	Структура (%)
Под трудоспособна възраст	3 299	14,4%
В трудоспособна възраст	13 084	57,1%
Над трудоспособна възраст	6 533	28,5%
Общ брой население	22 916	100,0%

Таблица 17. Население под, във и над трудоспособна възраст в община Лом към 31.12.2021 г.
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Към 31.12.2021 г. делът на лицата в трудоспособна възраст на общинско ниво /57,0%/ се отличава с по-ниска стойност спрямо средната за страната /60,0%/ – разлика с 3,0%.

2016	2017	2018	2019	2020	2021
61,1%	61,8%	63,1%	64,3%	64,8%	64,1%

Таблица 18. Коефициент на възрастова зависимост на населението на община Лом 2016–2021 г.
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

В периода 2016–2021 г. коефициентът на възрастова зависимост¹¹ на населението на община Лом варира между 61,1% към края на 2016 г. /най-ниска стойност/ и 64,8% към 31.12.2020 г. /най-висока стойност на коефициента/.

1.3.6. Етническа и конфесионална структура на населението

Анализираните данни за етническата и конфесионална структура на населението в община Лом представят резултати от самоопределянето на лицата, взели участие в последното преброяване на населението през 2011 г. Важно е да отбележим, че въпросът за етническото и конфесионалното самоопределяне е право на личен избор на преброяваното лице дали да посочи етническата и религиозната група, към които се самоопределя. По данни на НСИ в община Лом отговор на въпроса за своята етническа принадлежност са дали 21 248 д., равняващи се на 92,7% от населението.

¹¹ Показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години) в края на съответната година.



Към 07.09.2021 г. най-голям дял от отговорилите се самоопределят към българската етническа група – 79,7%, равняващи се на 16 943 души от хората, дали отговор на въпроса. Този дял е по-висок от средния за страната - с 1,1%, а от този за област Монтана е по-нисък с 3,3% /самоопределили се към българската етническа група в областта – 119 950 д./.

На второ място се нареждат представителите на ромската етническа група, чийто брой – 2 508 д., формира 11,8% от отговорилите на въпроса за етническата си принадлежност. Посоченият дял, се явява почти три пъти по-висок, спрямо средния за страната /4,1%/, и по-висок от този за област Монтана - с 0,8%. Броят на самоопределилите се към ромската етническа група в областта е 13 130 д.

Налице е процес при който ромското население спазва традиция при процес на преброяване да се посочва като друга етническа група в зависимост от тяхното вероизповедание. Следователно, може да се допусне, че действителният дял на ромското население в община Лом е по-висок от статистически отчетения.

С най-голям дял ромско население се отличава общинския център - гр. Лом и селата Сталийска махала и Добри дол.

Във връзка с високия брой на ромското население на територията на област Монтана и община Лом в частност се наблюдава опасност от повишаване на риска от социално изключване и изолация на представителите на ромската етническа група. В тази връзка са разработени Областна стратегия на област Монтана за интегриране. С цел изпълнение на интеграционните политики са разработени планове за действие за територията на 11-те общини в областта. В Стратегията са определени следните шест приоритетни области на развитие: *образование, здравеопазване, жилищни условия, заетост, върховенство на закона и недискриминация, култура и медии*.

На трето място според броя на отговорилите на въпроса за своята етническа група се нареждат участниците в преброяването през 2021 г., които не са се самоопределили - 24 д., равняващи се на 0,1% от отговорилите, които не желаят да отговорят – 73 д., равняващи се на 0,3% и непоказани – 1 607 д., равняващи се на 7,6%.

Към турската етническа група в община Лом се отнасят 30 д. /0,1%/, при стойност от 0,1% за територията на област Монтана. Друга етническа група са посочили 63 д., равняващи се на 0,3% от хората, отговорили на въпроса за своето етническо самоопределение.



	Етническа група /%/				Не мога да определя	Не желая да отговоря	Непоказана
	Българска	Турска	Ромска	Друга			
България	78.6%	7.8%	4.1%	1.2%	0.2%	1.0%	7.2%
Област Монтана	83.0%	0.1%	11.0%	0.3%	0.2%	0.6%	4.9%
Община Лом	79.7%	0.1	11.8%	0.3%	0.1%	0.3%	7.6%

Таблица 19. Етническа структура на населението към 07.09.2021 г.

Източник: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

1.3.7. Образователна структура на населението

Към 07.09.2021 г. лицата на седем и повече навършени години в община Лом са 21 248 д.¹² Най-голям дял сред тях са със завършено средно образование – 53,0% /11 271 д./, следвани от лицата с основно образование – 17,1% /3 625 д./. Лицата на седем и повече навършени години с висше образование формират 16,0%, равняващи се на 3 397 д. от жителите на общината, попадащи в разглежданата възрастова група. На трето място се нареждат лицата със завършено начално образование, чийто дял от 8,9% /1 890 д./ отнежда на общината по-неблагоприятна позиция спрямо тази за страната и за областта.

	Висше	Средно	Основно	Начално	Дете*
България	23,9%	44,1%	15,4%	10,2%	0,05%
Област Монтана	15,4%	51,6%	17,3%	10,2%	0,03%
Община Лом	16,0%	53,0%	17,1%	8,9%	0,1%

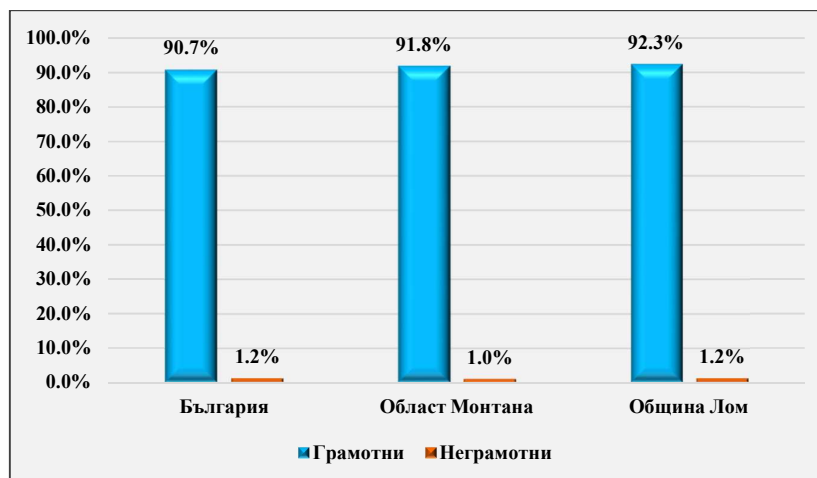
Таблица 20. Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование към 07.09.2021г.

*деца на 7 навършени години, които още не са тръгнали на училище

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Сред важните показатели, характеризиращи образователната структура, следва да проследим грамотността на населението. Към 07.09.2021 г. броят на грамотните лица на девет и повече навършени години в община Лом е 19 606 д., които формират 92,3% от жителите на общината в тази възрастова група /21 248 д./. Отчетеният дял на неграмотните лица на девет и повече навършени години в общината е 1,2% /247 д./ и е по-висок от средния за област Монтана /1,0%/ и равен на този за България /1,2%/.

¹² Последните налични данни за образователната структура на населението се отнасят към 07.09.2021 г.



Фигура 32. Грамотност на населението на 9 и повече навършени години към 07.09.2021 г.
По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

1.3.8. Основни изводи за демографската ситуация в община Лом

В резултат на извършения демографски анализ можем да направим следните важни изводи по отношение състоянието и тенденциите на протичащите демографски процеси, засягащи динамиката, раждаемостта, смъртността, естествения прираст и образователната структура на населението. Отчетените стойности, характеризиращи посочените процеси, отреждат на общината неблагоприятна позиция, спрямо средните стойности за област Монтана и за страната.

В периода между двете преброявания на населението /данни към 01.02.2011 и 31.12.2021 г./, броят на жителите на община Лом, бележи спад с 5 223 д., /18,6%/. Стойността на показателя се характеризира с изключително неблагоприятна стойност в сравнение със средната за България, за Северозападния район от ниво 2 и за областта. Отчетеното намаление на населението свидетелства за задълбочаване на негативните демографски процеси и отрежда на община Лом второ място по абсолютно намаление на населението /след община Монтана/ сред 11-те общини в областта.

Коефициентът на раждаемост на територията на общината се отличава с по-ниски стойности спрямо средните за страната и с тези за областта и за Северозападния район от ниво 2. Броят на живородените деца в периода 2013-2021 г., варира между 242 през 2013 г. /най-висока стойност за периода/ и 146 през 2021 г., когато е отчетена най-ниска стойност за целия период. Броят на живородените през последната изследвана година /2021 г./, е 146 и съставлява 15,3% от живородените деца в област Монтана. Констатираният брой, отрежда на община Лом второ място сред 11-те общини в обхвата на областта /с по-висока стойност, се отличава самата община Монтана/.



По отношение на смъртността на населението следва да отбележим, че на фона на броя на умиранията в общината варира между 512 през 2017 г. и 733 през 2021 г., когато са отчетени съответно най-ниската и най-високата стойност на показателя. Умиранията през 2021 г. формират 19,2% от всички умирания в област Монтана /3 815 бр./. Посочената стойност отрежда на общината второ място по брой умирания сред единадесетте общини в областта /след община Монтана/.

Спецификите на разпределението на населението по пол и възраст са причина за изключително ясно изразената регресивна структура на полово-възрастовата пирамида на населението на община Лом. Изключително тревожно се явява обстоятелството, че Разпределението на лицата в отделните възрастови групи по пол, се отличава с по-голям дял на жените в почти всички възрастови групи, включващи лицата от 0–4 до 80+ години. С най-съществена разлика се отличава превесът на жените на възраст от 80+ години, където техният дял е 67,1% /859 д./, при стойност от 32,9% /408 д./ за мъжете, като същият е най-голям дял. От друга страна, населението на възраст между 0 и 4 години формира само 3,6% /830 д./ от жителите на община Лом. Тези стойности ясно разкрива проявяващата се тенденция на задълбочаване на неблагоприятния процес на застаряване на населението, в резултат на който се очаква увеличение на дела на хората в над трудоспособна възраст през следващото десетилетие.

Към 07.09.2021 г. най-голям дял в етническата структура на населението заемат представителите на българската, ромската и турската етническа групи. По отношение на ромското население в общината прави впечатление неговият висок дял – 11,8%, равняващи се на 2 508 д. от отговорилите на въпроса за етническата си принадлежност. Предвид правото на преброявания да самоопредели етническата си група и във връзка с тенденцията, част от хората, да посочват етническа група, в зависимост от своето вероизповедание можем да твърдим, че делът на ромите в действителност е по-висок от отчетения и съставлява около 20% от населението. Предвид някои социо-културни особености, характеризиращи начина на живот на ромското население /висока раждаемост в ранна възраст, висока детска смъртност, ниска здравна култура, ниска степен на образование/, съществува риск от засилване на опасността от социална изолация и социално изключване на представителите на ромската етническа група.

В тази връзка следва да се акцентира върху необходимостта от предприемане на целенасочени мерки и дейности, целящи превенция на риска от социално изключване на ромската етническа група и стремеж към тяхната интеграция в обществото.



Образователната структура на населението на община Лом се отличава с по-благоприятни стойности по отношение на дела на хората с висше и средно образование, спрямо средните за област Монтана. Делът на лицата на девет и повече навършени години със средно образование в общината – 53,0%, е по-висок и от средния за страната /44,1%/. По отношение на хората със завършено основно образование техният дял на територията на общината /17,1%/ се отличава с по-ниска стойност спрямо средната за областта /17,3%/ и по-благоприятна в сравнение с тази за България /15,4%/.

В резултат на извършените обобщения, характеризиращи протичащите демографски процеси в община Лом, е необходимо в периода 2021-2027 г., общината да насочи своите усилия към реализацията на конкретни мерки и дейности, насочени към създаване на условия за повишаване качеството на живот на територията на общината. Провеждането на такъв тип политика следва пряко да се обвърже с приоритетното отчитане на потребностите и специфичните нужди на различните възрастови и етнически групи население в общината. Особено важни ще бъдат социалните услуги за възрастното население, добрите условия за развитие на младежите в активна възраст и подрастващите, както и мерки в посока превенция на социалното изключване на уязвими групи от ромското население.

1.3.9. Характеристика на пазара на труда

Според данни от последното преброяване на населението, към 07.09.2021 г., броят на икономически активното население /всички лица на 15 и повече навършени години, които са заети и безработни/ в община Лом е 8 651 д. Този брой формира 46,1% от населението в разглежданата възрастова група на територията на общината /18 755 д./. Съотношението между икономически активните лица по пол се отличава с по-благоприятна стойност за мъжете, които формират 52,6% /4 549 д./ от икономическите активните лица на 15 и повече навършени години при стойност от 47,4% /4 102 д./ за жените.

Броят на икономически неактивните лица към 07.09.2021 г. е 10 104 д., които формират 53,9% от населението на 15 и повече навършени години в община Лом. Разпределението на населението, попадащо в разглежданата категория по пол, се



отличава със значително по-високия дял на икономически неактивните жени – 57,1% /5 765 д./, при стойност от 42,9% /4 339 д./ за мъжете.

Фигура 33. Икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години към 07.09.2021 г. /Брой/



Фигура 34. Икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години към 07.09.2021 г. /%/ от общото население

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Съотношението между икономически активните лица в община Лом се отличава с по-благоприятна стойност, спрямо средната за област Монтана. На общинско ниво икономически неактивните лица на 15 и повече навършени години надвишават икономически активните с 16,8% /1 453 д./, а на областно ниво, съотношението между двете групи население е също в полза на икономически неактивните лица.

По отношение на заетостта и безработицата по данни от последното преброяване на населението към 01.02.2011 г. заетите лица във възрастовата група между 15 и 64 навършени години формират 74,7% /9 221 д./ от икономически активните лица в изследваната възрастова група в община Лом. Следователно, коефициентът на заетост на населението /отношението на броя на заетите лица към населението във възрастовата група 15-64 г./, е 50,2%. Отчетената стойност е по-благоприятна спрямо средната за област Монтана /49,5%/.

Броят на безработните лица е 3 119 д. и формира 25,3% от икономически активните лица, попадащи във възрастовата група 15-64 години. Разглежданият показател на областно ниво се характеризира с по-неблагоприятна стойност спрямо средната за областта, където безработните лица формират 22,1% от икономически активните лица в тази възрастова група. Към 01.02.2011 г., коефициентът на безработица на населението /отношението на броя на безработните лица към икономически активното население във възрастовата група 15-64 г./, в община Лом е 25,3%. Посочената стойност на показателя е по-неблагоприятна с 3,2%, спрямо средната за областта /22,1%/.



Разпределението между заетите и безработните лица по пол в общината се отличава с по-висок брой на заетите мъже - 52,9% /4 881 д./, при стойност от 47,1% /4 340 д./ за жените. От друга страна, броят на безработните мъже - 1 835 д., е по-висок от този на жените /1 284 д./ и формира 58,8% от безработните лица в разглежданата възрастова група.

1.3.10. Доходи на населението

Работната заплата, която получават заетите лица, е основен източник на доходи на домакинствата в страната. За населението в над трудоспособна възраст, както и за социално слабите и уязвими групи от обществото, пенсиите и социалните помощи са основен източник на средства. От друга страна, непрекъснато растящият брой на населението от малцинствените групи разчита най-вече на финансови средства от детски и социални помощи като основен източник на доходи.

Във връзка с наблюдаваните значителни различия в размера на трудовите възнаграждения /в териториален аспект, вкл. и между отделните икономически дейности/, следва да отбележим, че територията на област Монтана се отличава с по-нисък размер на средната годишна работна заплата, спрямо средната за България. В сравнение с други области, попадащи в териториалния обхват на Северозападния район от ниво 2, средната стойност на областно ниво, се характеризира с по-благоприятна стойност на разглеждания показател.

По данни на НСИ, за 2016 г. средната работна заплата на лице в страната е 4 945 лв., за Северозападния район е 4 243 лв., за област Монтана 4083 лв. Налице е явна тенденция на по-ниски доходи от заплати спрямо средните за страната.

1.3.11. Здравеопазване

Развитието на системата на здравеопазването на дадена територия е ключов фактор за повишаване качеството на живот на нейните жители. Сред основните индикатори за състоянието на системата на здравеопазването се открояват: осигуреността на равнопоставен и навременен достъп до болнична и извънболнична медицинска помощ за жителите на всички населени места и квалификацията на медицинските кадри.

Качеството на предлаганите здравни услуги в общината в голяма степен е отражение на структурната и пространствената организация на здравеопазването.



Техният анализ е важен момент в стремежа към изясняване удовлетвореността на населението от услугите на здравеопазването в община Лом.

1.3.1.1. Структурна и пространствена организация на здравеопазването

Общият брой на лекарите в община Лом за периода 2007-2011 г. нараства с 5,4% - от 111 на 117 бр. през 2011 г., като формира близо 23% от общия брой лекари в област Монтана. Броят на общопрактикуващите лекари за същия период намалява незначително /с 1 бр./, а този на стоматолозите остава непроменен.

Общият брой на лекарите /вкл. на общопрактикуващите и на стоматолозите/ поставя община Лом на второ място /след община Монтана/ в структурата на здравеопазването сред общо 11-те общини в областта.

	Общо лекари /бр./			Общопрактикуващи			Стоматолози		
	2007 г.	2011 г.	2012г.	2007 .	2011 г.	2012г.	2007 .	2011 г.	2012г.
Област Монтана	488	476	477	107	100	102	95	87	88
Община Лом	111	117	122	21	20	21	25	25	25
Относителен дял*	22,7%	24,6%	25,5%	19,6%	20,5%	23,8%	26,3%	28,7%	28,4

* Относителен дял на община Лом в общата структура на област Монтана

Таблица 21. Динамика в броя на лекарите и стоматолозите в община Лом и област Монтана

По данни на: Областна стратегия за развитие на област Монтана 2014-2020 г.

Структурата на извънболничната лекарска и дентална помощ в общината е представена от индивидуални и групови практики. По отношение дейността на индивидуалните практики, за периода 2007-2011 г. в община Лом не се наблюдават съществени промени в броя на лекарските или в този на денталните лечебни заведения. Броят на индивидуалните лекарски практики в общината е значително по-висок от този на груповите, докато по отношение на денталните практики - тяхната дейност е съсредоточена изключително само в обхвата на индивидуални практики.

	Индивидуални практики						Групови практики					
	Лекарски			Дентални			Лекарски			Дентални		
	2007	2011	2012	2007	2011	2012	2007	2011	2012	2007	2011	2012
Област Монтана	75	75	75	126	118	118	39	42	42	2	3	3
Община Лом	18	16	16	26	27	27	6	6	6	-	-	-
Относителен дял* %	24	21,3	21,3	20,6	22,9	22,9	15,4 %	14,3 %	14,3	-	-	-

* Относителен дял на община Лом в общата структура на област Монтана

Таблица 22. Лечебни заведения за първична лекарска и дентална извънболнична дейност в община Лом и област Монтана

По данни на: Областна стратегия за развитие на област Монтана 2014-2020 г.



По данни на Регионална здравна инспекция - Монтана, към 01.08.2013 г. на територията на община Лом функционират следните видове лечебни заведения за извънболнична помощ: самостоятелни медико-диагностични лаборатории - 2 бр., самостоятелни медико-технически лаборатории - 2 бр., медицински центрове - 3 бр., амбулатории за групова практика за първична медицинска помощ - 3 бр., амбулатории за групова практика за специализирана медицинска помощ - 1 бр.

По данни на НСИ здравната осигуреност с лечебни заведения на територията на община Лом има следната структура:

Показатели	2010	2011	2021
Лечебни и здравни заведения в община Лом			
Болнични заведения - общо	1	1	1
легла	250	257	267
многопрофилни болници	1	1	1
легла	250	257	267
Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо	8	7	7
легла	5	5	5
диагностично-консултативни центрове	1	1	1
легла	5	5	5
медицински центрове	2	2	2
самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории	5	4	4

Таблица 23 Лечебни и здравни заведения в община Лом

На територията на община Лом е разположено едно болнично лечебно заведение - Многопрофилна болница за активно лечение /МБАЛ/ „Св. Николай Чудотворец“ ЕООД - гр. Лом.

Болничното заведение в гр. Лом се отличава с надобщинско значение, като в териториалния му обхват попадат общо 5 общини от област Монтана - Лом, Вълчедръм, Якимово, Брусарци и Медковец.

1.3.12. Основни изводи

Системата на здравеопазването в община Лом е представена от едно заведение за болнична медицинска помощ МБАЛ „Св. Николай Чудотворец“ ЕООД - гр. Лом и от различни видове лечебни заведения за извънболнична помощ.



Надообщинската роля на болничното заведение, което обслужва жителите на 5 общини /Лом, Вълчедръм, Якимово, Брусарци и Медковец/, отрежда на болницата важно значение в общата структура на здравеопазването в област Монтана.

По отношение разположението на обектите за извънболнична медицинска помощ впечатление прави тяхната териториална концентрация изключително в рамките на гр. Лом. Неравнопоставеният достъп на жителите на различни населени места до здравни обекти на специализираната и диагностична медицинска помощ и консултации налага пътуване на нуждаещите се до общинския център. Тази особеност на пространствената организация на здравните обекти поставя жителите на населените места, намиращи се на по-голяма отдалеченост от общинския център в известно неравностойно положение по отношение техния достъп до навременна медицинска помощ. В тази връзка е необходимо да се осигурят допълнителни екипи на ЦСМП, което да компенсира и подобри достъпа до спешна медицинска помощ.

1.3.13. Образование

Сред основните приоритети в сектора на образованието на национално ниво са постигането на високо качество на образованието, както и осигуряването на равнопоставен достъп до обекти на образователната инфраструктура за всички групи на населението. Тези общоприети национални приоритети са неотменна част от провежданата политика на общинско ниво и следва да намерят отражение чрез реализацията на мерки и дейности в областта на образованието, които общината е в правото си да определи и реализира.

1.3.1.2. Структурна и пространствена организация на образованието

Образователната инфраструктура в община Лом е представена от обекти на предучилищното обучение - целодневни детски градини /ЦДГ/ и училищното образование - общообразователни, профилирани и професионални училища.

Броят на детските градини в община Лом за периода 2013-2021 г. остава почти непроменен /намаление с 2 бр./. Броят на децата също намалява с 29,5%. За сравнение общият брой на заведенията за предучилищно обучение в областта за разглеждания период намалява със 5 бр. Стойностите на разглежданите два показателя, отреждат на община Лом второ място сред 11-те общини в областта /след община Монтана/.



	2013 г.		2021 г.	
	Брой обекти	Брой деца	Брой обекти	Брой деца
Област Монтана	53	4 441	48	3 550
Община Лом	11	774	9	546
Относителен дял	20,8%	17,4%	18,8%	15,4%

* Относителен дял на община Лом в общата структура на област Монтана

Таблица 24. Промяна в броя на заведенията за предучилищно обучение в община Лом и област Монтана /2013-2021 г./

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

В резултат на протичащите негативни демографски процеси в област Монтана, броят на лицата в предучилищна и училищна възраст за периода 2013-2021 г. намалява. Тази констатация е общовалидна за десет /от общо 11/ общини в областта, вкл. за община Лом. Намаляващият брой на учениците в общината за изследвания период е причина за закриване на общообразователни училища поради малкия брой на учащите.

Общият брой на учениците в община Лом за периода 2013-2021 г. намалява с 29,0% /983 д./, като това намаление е с по-високи темпове от средните за област Монтана - намаление с 20,7%. Намалението в броя на учениците в общината е значително в общообразователните училища /с 873 д./, спрямо намалението в професионалните училища /с 110 д./.

За изследвания осемгодишен период се отчита ръст в дела, който общината формира по разглежданите показатели в общата структура на областта. Към 2021 г. учащите в общината формират 19,7% от тези в област Монтана /при 22,0% за 2013 г./. Промяната в дела на учениците в ОУ от 2013 г. към 2021 г. намалява с 2,7%, също така и в професионалните училища в община Лом - намаление с 6,1% /от 29,9% през 2013 г. на 23,8% през 2021 г./.

	2013 г.			2021 г.		
	общ брой	в ОУ	професионални у-ща	общ брой	в ОУ	професионални у-ща
Област Монтана	15 420	12 209	3 211	12 240	9 219	3 021
Община Лом	3 390	2 561	829	2 407	1 688	719
Относителен дял	22,0%	21,0%	29,9%	19,7%	18,3%	23,8%

* Относителен дял на община Лом в общата структура на област Монтана

Таблица 25. Динамика в броя на учениците в община Лом и област Монтана /2013-2021 г./

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

В община Лом функционират три училища със статут на „средищни” /училища, в които се обучават пътуващите ученици от други населени места, в които няма обекти на училищното образование/. В средишните училища се предлагат възможности за целодневен учебен ден за ученици от I до VIII клас, който включва образователна



подготовка, самоподготовка, отбих, занимания по интереси, здравословно хранене. Организирането на такъв целодневен режим на обучение е важен момент в стремежа към повишаване качеството на образователната система.

За периода 2012/2013 г. - 2016/2017 учебни години броят на учащите I-VIII клас, които отпадат преждевременно от системата на образованието в община Лом нараства - от 87 на 124 учащи. В отделни учебни години се отчита намаление в броя на отпадналите от училище спрямо предходната година - за учебната 2015/2016 г. този брой е 72, но от следващата година се отчита почти двоен ръст в броя на учащите от I до VIII клас, напуснали училищата в община Лом.

През учебната 2016/2017 г. преждевременно отпадналите от образователната система в общината формират почти 33,3% от тези в цялата област Монтана.

	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Област Монтана	313	361	322	410	372
Община Лом	87	74	114	72	124
Относителен дял	27,8%	20,5%	35,4%	17,6%	33,3%

* Относителен дял на община Лом в общата структура на област Монтана

Таблица 26. Учащи I-VIII клас, напуснали общообразователните и специални училища по учебни година /бр./

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

В община Лом функционират 11 целодневни детски градини, в т.ч. 9 - на територията на гр. Лом и по една ЦДГ в селата Замфир и Ковачица, т.е. в останалите 7 населени места в общината не са налични заведения за предучилищна подготовка.

Заведенията за училищно образование са концентрирани предимно в общинския център: 3 от общо 6-те основни училища са разположени в гр. Лом, всички СОУ /2 бр./ и профилирани гимназии /1 бр./ също се намират в единствения град в общината. Професионалните гимназии са 3 бр., като 2 от тях са локализирани в гр. Лом.

Целодневни детски градини - 11 бр.

9 бр. в гр. Лом
1 бр. в с. Замфир
1 бр. в с. Ковачица

Основни училища /ОУ/ - 6 бр.

I ОУ "Н. Първанов" - гр. Лом
II ОУ "К. Фотинов" - гр. Лом
IV-то "Хр. Ботев" - гр. Лом
ОУ "Св.св. Кирил и Методий" - с. Замфир
ОУ "Св.св. Кирил и Методий" - с. Ковачица
ОУ "Св. Кл. Охридски" - с. Сталийска махала

Средни общообразователни училища /СОУ/ - 2 бр.

III-то СОУ "Отец Паисий" - гр. Лом
СОУ-ЧЕМИ "Димитър Маринов" - гр. Лом

Профилирани гимназии - 1 бр.

Профилирана гимназия "Найден Геров" - гр. Лом



Професионални гимназии - 3 бр.

ПГ по хранене и земеделие “Д. Менделеев” - гр. Лом

ПГ по производствени технологии - гр. Лом

ПГ по селско стопанство “Дунавска земя” - с. Ковачица

Помощни училища - 1 бр.

Помощно училище “Д-р П. Берон” - гр. Лом

Таблица 27. Пространствена организация на заведенията за предучилищна подготовка и училищно образование в община Лом

По данни на: Регионален инспекторат по образованието - Монтана, <https://ruo-montana.bg/>

1.3.14. Основни изводи

Достъпът до обектите на образователната инфраструктура за някои учащи в община Лом (живеещи в населени места, в които такива обекти не са налични), се свързва с необходимостта от пътуване на учащите до общинския център, в който са разположени обектите на предучилищното и училищното образование. Това е важен фактор при избора на местоживеене и миграциите на членове на домакинства в които има пътуващи ученици.

1.3.15. Социални услуги

Предоставянето на социални услуги на уязвими групи от населението в неравностойно социално положение и тяхната интеграция в обществото, са сред основните приоритети на националната социална политика. Ключов момент в провежданата реформа на социалната политика в България, е постепенната деинституционализация на домовете за деца и възрастни хора и настаняването им в жилища от защитен тип.

Дефинираните национални приоритети в областта на разглежданата проблематика, намират отражение в провежданата политика на местно ниво. Усилията на Общинска администрация Лом са насочени към реализацията на целенасочени мерки и дейности за предоставяне на качествени социални услуги, съобразени с конкретните нужди и потребности на различните уязвими групи в обществото.

Предоставяните социални услуги в общността на територията на община Лом съответстват на конкретните нужди на хората, попадащи в различни уязвими обществени групи – възрастни хора и деца с увреждания, самотни възрастни хора, пенсионери, лица без доходи, лица в тежко здравословно състояние, деца и семейства в риск и др.

Предвид ключовото значение на социалните услуги за качеството на живот на населението, предоставянето на разнообразни и качествени социални услуги, съобразени



с потребностите на хората, следва да продължи да изпълнява ролята на основен приоритет в провежданата социална политика на местно ниво и в програмния период 2021–2027 г.

1.3.16. Дейности в областта на културата

В община Лом са разположени различни културни обекти от различно естество - читалища, културни институти, паметници на културата, храмове. Културният календар на общината включва събития с местен, регионален и национален характер, привличат интереса на местните жители и гости на общината.

1.3.17. Структурна и пространствена организация на дейностите в областта на културата

а. Читалища

Читалищата изпълняват важни културни и просветни функции в общината и играят ролята на основни културни средища за нейните жители.

На територията на община Лом функционират 11 читалища, 4 от които в гр. Лом и 7 - в селата Сталийска махала, Трайково, Замфир, Станево, Ковачица, Долно Линево и Сливата. С важно значение за културния живот на населението се отличава Народно читалище “Постоянство“ - гр. Лом, което изпълнява и държавни културно-просветни функции. Друго читалище в общинския център е “23 Септември“ /учредено през 1960 г./, към което е открита и библиотека.

б. Културни институти

В гр. Лом се намира основаният през 1925 г. Исторически музей, който разполага със следните отдели: “Археология“, “България XV-XIX в.“, “Нова история“, “Етнография“ и “Художествен“. Музеят е обявен за паметник на културата през 1973г.

Към Народно читалище “Постоянство“ функционира най-голямата библиотека на територията на община Лом, която разполага с над 100 хил. библиотечни единици, вкл. 163 старопечатни, редки и ценни заглавия.

Музеи	- Исторически музей - гр. Лом
Театри	- Драматичен театър “Кръстьо Пишурка“ - гр. Лом - Оперетен театър - гр. Лом /основан през 1923 г./
Галерии	- Общинска художествена галерия “Поломие“
Библиотеки	- Библиотека при Народно читалище “Постоянство“ - гр. Лом - Библиотека към читалище “23 Септември“

Таблица 28. Културни институти на територията на община Лом

Източник: Общинска администрация, <https://www.lom.bg/>



с. Културни събития

Културният календар на община Лом включва разнообразни прояви - фестивали, празнични чествания, изложения, турнири, конкурси.

Фестивал на любителските театри на името на „Кръстьо Пишурка“	- Организиран от НЧ „Постоянство“, финансиран от община Лом - Конкурсен характер - До участие се допускат колективи и изпълнители, които са лауреати на фестивали в страната или чужбина.
Общински детски фолклорен конкурс „Дунавско настроение“	- Организатори: НЧ „23 Септември“ и община Лом - Състезателен характер
Национален литературен конкурс „Яна Язова“	- Организатор: НЧ „Постоянство“
Национален литературен конкурс „Багри от Лом“	- Организатор: община Лом

Таблица 29. Събития в културния календар на община Лом

По данни на: Общинска администрация, <https://www.lom.bg/>

д. Паметници на културата

На територията на община Лом за паметници на културата са обявени следните културни обекти:

- Църквата „Св. Никола Стари“ /нар. Борунската църква/ - една от основните забележителности в гр. Лом, построена през XIII век, обявена за паметник на културата през 1975 г.
- Катедралният храм „Успение Богородично“ - построен в края на XIX в. и началото на XX век в гр. Лом.
- Сградата на Историческия музей - гр. Лом - през 1973 г. е обявена за паметник на културата
- 57 старинни сгради в град Лом, обявени за архитектурни паметници на културата през 1986 г.

Освен обявените за паметници на културата - църквата „Св. Никола Стари“ и катедралният храм „Успение Богородично“, в община Лом са разположени църквата „Св. Никола Нови“ /гр. Лом/ и Добридолският манастир „Св. Троица“ /с. Добри дол/.

1.3.18. Основни изводи за развитието на културата

На територията на община Лом са разположени различни културни обекти /вкл. паметници на културата/ и се провеждат разнообразни културни събития, включени в



културния календар на града. Голяма част от културните услуги и дейности в общината са обект на туристически интерес, а други притежават потенциал за тяхното обособяване като обекти на културния/културно-историческия туризъм.



1.4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

1.4.1. Транспортна инфраструктура

а. Пътна мрежа

През територията на община Лом не преминават автомагистрали и първокласни пътища /първокласният път, който обслужва областите Видин и Монтана - Е-79, не преминава през община Лом/.

Републиканската пътна мрежа е представена от пътища II-ри и III-ти клас. Второкласен път II-81 свързва общинския център гр. Лом с областния център гр. Монтана и с първокласен път Е-79 /част от трансевропейски транспортен коридор № 4 - Дрезден/Нюрнберг - Прага - Виена/Братислава - Гьор -Будапеща - Арад - Констанца/Крайова - Видин - Монтана - София - Солун/Пловдив - Истанбул/. Второкласен път II-81 изпълнява ролята на най-важната пътна артерия, осигуряваща транспортната достъпност на община Лом до вътрешността на страната.

Второкласни пътища:
II-81 - Лом - Монтана - София
II-11 - Видин - Димово - Лом - Оряхово
Третокласни пътища:
III-114 - Лом - Дондуково - Брусарци
III-133 - /I-1 Монтана/Лом/ - Мокреш - Вълчедръм

Таблица 30. Пътища от републиканската пътна мрежа на територията на община Лом /маршрут/
Източник: Общинска администрация, <https://www.lom.bg/>

Общата дължина на републиканската пътна мрежа в община Лом е 72 км, които формират 12% от този клас пътна мрежа в област Монтана. Най-голям дял заемат второкласните пътища - 70,8% /51 км/, които формират 31,5% от пътищата II клас в областта. Пътищата III клас в община Лом съставляват 29,2% от републиканската пътна мрежа и 5,4% от този клас пътища в област Монтана.

	Общо	АМ	I клас	II клас	III клас
България	19 512	458	2 970	4 030	12 054
Северозападен район от ниво 2	3 392	7	387	767	2 231
Област Монтана	605	-	52	162	391
Община Лом	72	-	-	51	21

Таблица 31. Републиканска пътна мрежа към 31.12.2021 г. /км/
Източник: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>



Таблица 32. Републиканска пътна мрежа в община Лом към 31.12.2011 г. /%/

Източник: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Делът на пътищата II-ри клас в община Лом /близо 71%/ е значително по-висок от този за областта - 26,8% и за Северозападния район от ниво 2 - 22,6%. Третокласните пътища в област Монтана и в Северозападен район формират съответно 64,6% и 65,8%, при 29,2% за общината.

Гъстотата на републиканската пътна мрежа в община Лом е 0,222 км/км², при 0,166 км/км² за област Монтана и 0,178 км/км² за Северозападния район от ниво 2. Гъстотата на общинската пътна мрежа в общината - 0,128 км/км² е близка до средната за област Монтана /0,126 км/км²/.

Сред основните проблеми на пътната мрежа в община Лом се открояват незадоволителното състояние и качествени характеристики на голяма част от общинските пътища в областта, които се нуждаят от рехабилитация и ремонтни дейности.

в. Железопътна мрежа

Територията на община Лом се обслужва от VII-ма главна жп линия София - Видин, която е част от трансевропейски транспортен коридор №4. Общината се пресича от железопътното отклонение Брусарци - Лом /дължина в рамките на общината 12 км/, което е изцяло електрифицирано и обслужва товарния трафик по направление пристанище Лом. Освен от жп гара Лом /с изградени 17 коловоза/, общината се обслужва и от 3 жп спирки - кв. Момин брод, с. Сталийска махала, с. Трайково.

Развитието на жп транспорт в община Лом се свързва с незадоволителното качество на предоставяната услуга, което обстоятелство е общовалидно за голяма част от маршрута на жп линия Видин-София-Кулата. Стремехът към повишаване дела на пътниците, използващи услугите на жп транспорт, се свързва с приоритетното предприемане на действия по рехабилитацията и/или модернизацията на разклонението Брусарци - Лом на разглежданата жп линия.



с. Воден транспорт

Специфичното географско местоположение на община Лом спрямо крайбрежието на р. Дунав, отрежда на водния транспорт важно значение.

През община Лом преминава трансевропейски транспортен коридор №7 Рейн - Майн - Дунав, който свързва Черно със Северно море. Изграденото пристанище Лом е част от транспортния коридор. Осигурява най-късата директна сухоземна връзка със средиземноморското пристанище Солун. Пристанището реализира около 40% от българския товарооборот по р. Дунав и играе важна роля за икономическото развитие на общината на национално и международно ниво. В западна посока превозваните товари достигат до германските градове Регенсбург и Дуисбург, и до страните от Черноморския и Средиземноморския басейн на изток.

Инфраструктурата, технологичната и техническа обезпеченост на Пристанище Лом включват¹³:

Кейове и корабни места: Пристанището обхваща 5 кея и 13 корабни места, три от които (1, 2 и 3) са разположени на открития Дунав, а останалите 10 - във вътрешен басейн - лиман. Общата дължина на корабните места е 1 335 м. Общата дължина на кейовия фронт е 1 422 м. и 140 м. вълнолом.

Закрити и открити складове: Монолитни складове и навеси с обща площ от 11 547 кв.м. и открити складове с обща площ от 117 921 кв.м.

Кранове и съоръжения за обработка: Основните съоръжения за обработка на товарите са 19 ел. портални пристанищни крана с товароподемност от 5 до 20 тона. Пристанището разполага с паркинг зони за автомобили, както и с вътрешно пристанищна жп мрежа.

На територията на терминала има изградени граничен контролно-пропускателен пункт, митнически пункт, пункт за фитосанитарен контрол и други. Товарите от и за пристанището се превозват с автомобилен, жп и воден транспорт. На територията на терминала има открити и закрити складове, товаро-разтоварни съоръжения и инженерната инфраструктура за водоснабдяване, електрозахранване на специализираните съоръжения за обработка на товарите и осветление.

¹³ <http://www.portinvest.bg/index.php>



d. Основни изводи

Пътна мрежа:

Територията на община Лом не се обслужва от автомагистрала и от първокласни пътища, като републиканската пътна мрежа е представена от пътища II-ри и III-ти клас.

Най-висок е делът на второкласните пътища, които съставляват близо 71% от републиканската пътна мрежа в общината. Посочената стойност е значително по-висока от тази за област Монтана и за Северозападния район от ниво 2.

Общинската пътна мрежа е представена от пътища, които осъществяват транспортна достъпност между населените места в общината. Основен проблем тук се явява незадоволителното състояние на общинските пътища, голяма част от които не отговарят на съвременните изисквания за безопасност и комфорт на движението. Съществува необходимост от предприемане на ремонтни действия за подобряване състоянието на общинската пътна мрежа в община Лом.

Железопътна мрежа:

През община Лом преминава жп отклонение Брусарци - Лом /част от VII линия София - Видин/, което обслужва 1 жп гара и 3 жп спирки. Развитието на жп транспорт се свързва с незадоволителните технически параметри /ниска скорост, лошо състояние на жп гарите, морално остарели жп вагони/, които са причина за наблюдавания отлив на пътници. Успешно решение в стремежа към повишаване качеството на предоставяните жп услуги /комфорт и сигурност по време на пътуванията/, се явява планираната модернизация на жп отклонение за Лом на линията София - Видин.

Воден транспорт:

В община Лом е изградено второто по големина българско пристанище на р. Дунав, което формира около 40% от българския товарооборот по реката. Пристанището играе роля на входно-изходна врата от и към Централна и Западна Европа и има важно значение за икономическото развитие на общината.



1.4.2. Водоснабдителна и канализационна мрежа

а. Водоизточници и водохващания

На територията на община Лом са изградени 40 водоизточника, посредством които се осъществява водоснабдяването в цялата община. Два от водоизточниците за гр. Лом - „Боруна,, и „Младеново“, както и тези за с. Станево, се отличават с отклонение по показател хром 6+. Водоизточниците за с. Долно Линево също не са в норми - констатиран са отклонение на показател „манган“. В тази връзка се отчита необходимост от тяхното заместване с нови алтернативни водоизточници.

	Вид и наименование на водоизточниците	Население с централно водоснабдяване /%/
гр. Лом	15 водоизточника - дренажи: „Боруна“ /3 бр./, „Младеново“ /10 бр./, ШК „Раней“ /2 бр./ към ПС „Добри Дол“	96,3%
с. Добри дол	ПС „Добри Дол“	100%
с. Долно Линево	Дренаж, ТК към ПС „Долно Линево“	98,5%
с. Замфир	ПС „Добри Дол“	100%
с. Ковачица	Към ПС „Ковачица“ - дренажи - 2 бр.; Извори - 2бр., ШК - 1 бр. към ПС „Птичарника“ ТК - 1 бр. Населеното място се водоснабдява и от ПС „Станево“	100%
с. Трайково	Дренажи „Свлечен брег“ /4 бр./, „Ангела“ - дренаж /1 бр./ и ШК - /1 бр./, „Сондите“ - дренаж /3 бр./, „Пукнат камък“ - дренаж - 3 бр.	85%
с. Станево	Към ПС „Станево“ - дренажи - „Черковен извор“ 1,2 и 3 - 3бр.; „Скокля“ - 1 бр.	100%
с. Сталийска махала	ТК	70,8%
с. Сливата	ПС „Добри Дол“	11,1%
Общо	40 броя водоизточници	94,5%

Таблица 33. Водоизточници обслужващи територията на община Лом

Източник: Общинска администрация, <https://www.lom.bg/>

б. Пренос и пречистване на води

Град Лом е вторият град в България /след столицата/, който преди повече от сто години е снабден с модерен водопровод в експлоатация от 1903 г. В резултат на изградените допълнителни резервоари и водопроводи, към момента града е с над 95% водоснабденост. Водоснабдяването на общинския център се осъществява чрез изградените 6 водоснабдителни системи /с общ среднодневен дебит на водата 212 л/с/, от които действат 4 системи с общ дебит 150 л/с.

Водопроводната мрежа в община Лом е с дължина 240 км, в т.ч. 65 км външни и 175 км вътрешни водопроводи. Към днешна дата преобладаваща част от мрежата е морално остаряла и амортизирана, което е общовалидно за територията на цялата област



- 80% от нея е представена от азбестоциментови тръби. В тази връзка през 2014 г. община Лом ще реализира проект за воден цикъл на гр. Лом финансиран по проект на ОПОС. Изключение прави с. Сталийска махала, където цялата вътрешна водопроводна мрежа е изградена от полиетиленови тръби. Състоянието на мрежата в общинския център също е незадоволително - едва около 28% от мрежата са подменени. Средната стойност на показателя за територията на цялата община е 17,3%. Поради това съществува необходимост от *рехабилитация и/или подмяна* на голяма част от водопроводната мрежа с цел подобряване техническите параметри на мрежата и повишаване качеството на предоставяната услуга в общината, както и намаляването на загубите на питейни води.

с. Водоснабдяване и канализация

Основна система за водоснабдяване в гр. Лом е водоснабдителна система „Добри дол“, която осъществява около 87% от водоподаването на общинския център. Системата е изградена в периода 1970-1975 г. и се състои от два помпени агрегата /работен и резервен/. Изградени са и две дренажни водохващания и помпена станция, чрез които се подава вода директно в уличната водопроводна мрежа на кв. Боруна и ниската зона на града. Посредством други десет дренажни водохващания, се осъществява водоподаването на кв. Младеново. *Понастоящем основните съоръжения на водоснабдителната система на гр. Лом са морално остарели и амортизирани.*

Делът на водоснабденото население в община Лом е 95%, като тази стойност е по-ниска от средната за областта /почти 98%/ и за страната /над 99%/. Девет от общо десет населени места в общината са централно водоснабдени, като изключение прави само с. Орсоя, намиращо се в свлачищен район. За голяма част от жителите на населените места е достигната 100% водоснабденост. С по-ниски стойности на показателя се отличават селата Сталийска махала със 71% и с. Сливата с едва 11% водоснабденост на населението.

Канализационната мрежа в област Монтана е изградена само в три населени места - градовете Монтана, Лом и Вършец, което е доказателство за по-ниската степен на изграденост спрямо средната за страната. Канализационната мрежа в гр. Лом влиза в експлоатация през 1985 г. и обслужва предимно жителите на централната градска част. Системата е от смесен тип, с обща дължина 37 км и обхваща 61% от населението на града.



d. Пречистване и заустване на отпадни води

На територията на община Лом **не е изградена** Пречиствателна станция за отпадни води /ПСОВ/, в резултат на което отпадните води се заустват директно в р. Дунав. Липсата на ПСОВ в общинския център е сериозен проблем, оказващ отрицателно въздействие върху екологичното състояние на р. Дунав.

В тази връзка възобновяването и реализирането на проект „Интегрирано управление и пречистване на водите в град Лом, Община Лом“ (воден цикъл) е необходим за решаването на редица водоснабдителни и екологични въпроси.

1.4.3. Основни изводи за сектор ВиК

Констатираните отклонения по показател хром 6+ на водоизточниците за гр. Лом /водоизточници „Боруна,, и „Младеново“/ и за с. Станево, както и за с. Долно Линево - отклонения по показател манган, съществуват необходимост от тяхното заменяне с нови алтернативни водоизточници.

Водопроводната мрежа в община Лом е морално остаряла и силно амортизирана, като дори в общинския център са подменени едва 28% от мрежата. Разликите в количеството постъпила и доставена на потребителите вода, свидетелстват за изключително големите загуби на вода по време на нейния пренос /средна стойност на показателя за област Монтана - по-висока от тази за Северозападния район от ниво 2 и за страната/. Поради това се отчита необходимост от подмяна на голяма част от водопроводната мрежа с цел подобряване на нейните технически параметри и повишаване качеството на предоставяната услуга. Част от тези проблеми ще се решат чрез реализацията на проекта за воден цикъл на гр. Лом.

По отношение на водоснабдяването в общината, делът на водоснабденото население /95%/ е по-нисък от средния за областта и за страната. Тревожни в тази връзка са различията, съществуващи между населените места в общината: с. Сталийска махала се отличава с около 70% водоснабденост на своите жители, докато за с. Орсоа тази стойност е едва 11%.

Изградената канализационна мрежа обслужва само общинския център гр. Лом и най-вече жителите на централната градска част. Липсата на ПСОВ в общината и заустването на отпадните води директно в р. Дунав, представлява сериозен проблем от екологична гледна точка. С цел подобряване екологичното състояние на реката и техническите параметри на разглежданата инфраструктура, съществува необходимост от



изграждане на пречиствателна станция, която да пречиства отпадните води преди тяхното заустване във водоприемниците. Изграждането на ПСОВ в гр. Лом, се планира в проекта „Интегрирано управление и пречистване на водите в град Лом, Община Лом“.

1.4.4. Телекомуникационна и съобщителна мрежа

Телекомуникационната инфраструктура в община Лом е добре изградена - територията на общината е включена към оптичната мрежа на страната, а автоматичната телефонна мрежа покрива всички населени места. В общината се наблюдава общовалидната за страната тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност за сметка на мобилната - през последните години делът на абонатите на фиксираната мрежа постепенно намалява, докато този на мобилните мрежи бележи непрестанен ръст. Територията на община Лом се покрива и от трите мобилни оператора в страната.

Сред основните проблеми в развитието на телекомуникациите се открояват недостатъчната осигуреност на малките населени места с обществени обекти за достъп до информационни и комуникационни технологии /ИКТ/.

Развитието на информационно общество се свързва с предприемане на действия за повишаване достъпа до инфраструктурата на ИКТ, както за жителите на всички населени места, така и за представителите на бизнеса, вкл. в процеса на комуникация между гражданите и публичния сектор.

1.4.5. Енергийна мрежа

а. Електроснабдяване

Електроснабдяването на община Лом се извършва от националната електроенергийна система, посредством изградената трансформаторна подстанция „Лом“ - 110/20 KV. Подстанцията е свързана двустранно в районната мрежа 110 KV и има връзки с 2 подстанции - „Брусарци“ и „Видин“, както и с АЕЦ „Козлодуй“.

Електроенергийната система е добре развита, като всички населени места са електрифицирани. Общата дължина на електроенергийната мрежа за средно напрежение в община Лом е 206 км.

Сред основните проблеми в електроснабдяването на общината се открояват морално остарелите съоръжения на системата, аварията, както и кражбите на електроенергия или елементи от електропреносната мрежа. Управлението и доставката



на електроенергия се извършва от електроразпределителното дружество Еврохолд България АД.

в. Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност

По данни на ИТСП на Северозападен регион за периода 2021–2027 г., към края на месец юни 2018 г. на територията на община Лом, са изградени следните мощности по видове ВЕИ:

- Фотоволтаични електрически централи (ФТЕЦ) мощност: **5,4 MW**;
- БиоЕЦ – общо мощност: **1,5 MW**;
- ВЕИ – общ брой: **5 бр.**;
- ВЕИ – общо мощност: **6,9 MW**;
- Плътност: **21,11 MW/1000 km²**.

Производството на енергия от възобновяеми енергийни източници е ключов момент в постигане на приоритетите на националната Енергийна стратегия 2020. Според Стратегията към 2020 г. 16% от произвежданата електроенергия в страната трябва да бъде от възобновяеми енергийни източници.

Основни източници за получаване на алтернативен вид електроенергия са използват водната, вятърната, слънчевата енергия и енергията от биомаса.

На територията на община Лом не функционира водноелектрическа централа. На този етап общината не произвежда енергия от вятър.

с. Основни изводи за състоянието на енергийната инфраструктура в община Лом

Електроснабдяване:

Електроенергийната система в община Лом е добре развита, като всички населени места са електрифицирани. Сред основните проблеми на електроснабдителната мрежа се открояват морално остарелите съоръжения, аварията, кражбите на електроенергия и на др. елементи от мрежата. Поради това се отчита необходимост от предприемането на действия, насочени към отстраняване на проблемите, оказващи неблагоприятно влияние върху качеството на предоставяните услуги.

Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност:

Община Лом притежава потенциал за производство на алтернативен вид енергия, като към момента общината работи активно в посока неговото оползотворяване. В гр.



Лом функционират три ФТЕЦ, като се планира изграждането на две нови ВЕИ централи /ФЕЦ и БиоЕЦ/.

Общоприетият национален приоритет в сферата на енергетиката - за повишаване енергийната ефективност в публичния сектор и сградния фонд, намира отражение в общината чрез успешната реализация на редица конкретни и целенасочени мерки.



1.5. Екологично състояние и рискове

1.5.1. Анализ на състоянието на компонентите на природната среда

а. Качество на атмосферния въздух

РИОСВ-Монтана отговаря за районите за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух в териториалния обхват на областите Монтана и Видин. Те са категоризирани в три групи:

- Първа група: райони, в които нивата на един или няколко замърсителя превишават установените норми (в тази група се включват два района – община Монтана и община Видин). В тези два района има по един стационарен пункт за наблюдение на качеството на въздуха – пункт РИОСВ-Монтана (за ръчно пробовземане) и Автоматична измервателна станция (АИС)-Видин.
- Втора група: райони, в които нивата на един или няколко замърсителя са между съответните горни и долни оценъчни прагове. В тази група се включват три района, единият от които (район III) съвпада териториално с община Лом. Районите от тази група не разполагат със собствени стационарни пунктове за наблюдение на качеството на въздуха, като в тях се извършва периодичен емисионен контрол. Това означава, че резултатите от такъв контрол имат само индикативен характер.
- Трета група: райони, в които нивата на един или няколко замърсителя са под долните оценъчни прагове (в тази група се включват три района, покриващи общините, които не попадат в първите две групи). Тези райони също не разполагат със стационарни пунктове за наблюдение на качеството на въздуха.

Периодичният емисионен в гр. Лом контрол се осъществява в пет пункта, от които два са съответно в индустриалната зона и пристанищния комплекс, а другите три са градски фонов пункт, транспортен пункт и извънградски фонов пункт.

Следва да се отбележи, че гр. Лом е сред малкото големи дунавски градове, които не разполагат със собствен стационарен пункт или автоматична станция за наблюдение на качеството на въздуха (такива има във Видин, Никопол, Свищов, Русе, Силистра).



Като се има предвид настоящата социално-икономическа ситуация, може да се предполага, че основните източници за замърсяване на въздуха са промишлеността, битовото отопление, битовите отпадъци и земеделието и транспорта.

В годишните доклади на РИОСВ-Монтана за последните три години (2009, 2010 и 2011 г.) са посочени две промишлени предприятия, локализирани в гр. Лом, като влияещи върху замърсяването на въздуха („Ломско пиво” АД и „РУА фабрика за метали” ЕООД). Въпреки това качеството на атмосферния въздух е в рамките на допустимите норми.

б. Повърхностни и подземни води

По Плана за управление на водите в Дунавския район басейнът на р. Лом е включен в групата от водосборни басейни на реките, западно от р. Огоста. В него се съдържа детайлна информация за антропогенното въздействие върху повърхностните и подземните води, както и по-обща оценки на тяхното състояние. В посочения документ участъкът на реката след с. Дондуково до устието ѝ с дължина 24,33 км е с код на водното тяло BG1WO600R015 и с име на водното тяло Лом WORWB15. Този участък е включен в групата на „големите лъсови реки” (тип TP 103110 с код BGTR7) 91. Съответно яз. „Ковачица” е класифициран в групата на „средни равнинни сладководни езера с дълбочина над 6 m” (тип TE 101010 с код BGTL6).

По отношение на оценката на риска (екологичен риск, органични замърсители и хранителни вещества) на въздействията върху повърхностите водни тела поречието на Лом попада в категорията от поречия „без риск”.

По отношение на оценката на риска за химическо замърсяване на подземните водни тела (слой 1) по-голямата част от тях в землището на гр. Лом попада в категорията „в риск”, а за по-дълбоко разположените подземни водни тела (слой 2) – в категорията „не в риск”;

Цялата територия на община Лом попада в категориите на т.нар. „уязвими зони” и „чувствителни зони”;

Според плана - оценка на екологичното състояние р. Лом попада в категорията „добро състояние”; За опазването по опазване на опазването на околната среда са дефинирани основни и допълнителни цели, отнасящи се до всички сектори:



Основни цели

1. Контрол на изпълнението на условията на разрешителното за заустване на отпадъчни води във водни обекти.
2. Контрол на задължително изпълнение от земеделските стопани в уязвимите зони на програми от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски дейности.
3. Спазване на правила за добра земеделска практика с цел опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници.
4. Разрешителен режим за водно тяло, съобразно ОВОС/екологичната оценка и/или оценката за съвместимост.

Допълнителни цели

1. Поставяне на допълнителни условия в издадените и новоиздаващите се разрешителни за заустване на отпадъчни води в повърхностни водни обекти с цел запазване на доброто състояние на водния обект.
2. Подобряване на сметосъбирането и сметоизвозването в населените места.

В тази връзка плана за управление и реализация на ОПР предвижда мерки и проекти в тази област. Във връзка с докладите на РИОСВ-Монтана за 2009, 2010 и 2011 г., някои от предприятията произвеждащи напитки и храни ще се наложи да изградят или оптимизират дейността на локалните си пречиствателни станции, преди заустването в реките Лом и Дунав.

с. Земи и почви

В годишните доклади на РИОСВ-Монтана не се съдържа информация за нарушени терени в обхвата на община Лом в резултат от добив и първична преработка на минерални суровини. В доклада за 2010 г. се съобщава за приключили проучвания на възглища в Ломския басейн и на строителни материали в землището на с. Добри дол. В докладите също не се съдържат данни за ерозия на почвите и за замърсяване с вредни вещества.

Сериозен риск за територията на общината представляват, складовете с продукти за растителна защита /ПРЗ/, които са с изтекъл срок на годност, неизвестен произход или се съхраняват лошо. По този начин не е ликвидирана потенциалната опасност от евентуално замърсяване на околната среда и за човешкото здраве. За съхранение на



складирани пестициди и други агрохимикати със забранена употреба или с изтекъл срок са поставени 12 бр. „Би-Би” кубове в землището на с. Ковачица. Недепонираното там количество пестициди е опаковано и мястото, където са складирани, се охранява. Предвидено е тези количества също да бъдат депонирани в споменатите „Би-Би” кубове.

Във връзка с контрола и опазването на почвите от засоляване и вкисляване се провеждат регулярни наблюдения. Данните от последните години не показват тревожна тенденция на влошаване на качеството на почвите в община Лом.

Сериозен е проблемът със замърсяването на земите и почвите от нерегламентираните сметища. По експертни оценки, общата площ на замърсените земи в общината за 2011-2012 г., е близо 150 дка. Най-големи площи са установени в землищата на селата Сталийска махала, Трайково и Замфир. Важно значение за преодоляването на проблема има въвеждането и ефективното реализиране на интегрирано управление на отпадъците и засилване на контрола от страна на местните власти.

Територията на общината се определя като район със слаб риск от ерозия /Изпълнителната агенция по околна среда, 2012 г./. Рисков фактор е потенциалът от възникването на полски пожари по време на летните засушавания в обхвата на обработваемите земи.

d. Биоразнообразие и защитени територии

Богатото флористично и фаунистично разнообразие в пределите на общината е обусловено от физико-географското положение и умерено-континенталния климат. Ясно се откроява богатството на крайречни растителни видове и орнитофауната. Биологичните ресурси на общината, могат да имат важно стопанско значение за развитието на лов и риболов, билкарство, горско стопанство, туризъм. В територията на общината са определени 5 защитени зони /по НАТУРА 2000/ за запазване на представителни местообитания и птици.

Опазването и устойчивото ползване на лечебни растения е под контрола на РИОСВ Монтана. Съгласно Заповед № РД - 89/01.02.2012 г. на министъра на околната среда и водите е забрано събирането от естествени находища на 24 вида лечебни растения, сред които са лечебна ружа, волски език, пролетен горицвет, панчичева пищялка, бял риган, салеп и др.



Сериозна заплаха за биоразнообразието на общината представляват пожарите, неконтролираното събиране на ядливи гъби и билки, браконьерството и изсичането на горите за огрев, незаконното пашуване. Вниманието изисква нарастващият проблем с разпространяването на инвазивни /интродуцирани/ видове. От голямо значение за опазване на биологичното богатство е повишаването на информираността и общественото съзнание на населението.

1.5.2. Анализ на факторите за въздействие

а. Отпадъци. Управление на отпадъците

В общината е въведено организирано сметосъбиране и сметоизвозване. След 2010 г. 100 % от населението е обхванато от системата. Събраните отпадъци се извозват и депонират в регионалното депо за неопасни отпадъци с капацитет от 70 хил. тона годишно, разположено в община Монтата в землищата на селата Крапчене и Николово. Регионалното депо обслужва 12 общини (в т.ч. община Лом) и отговаря на съвременните нормативни изисквания за управление на отпадъците. През 2012 г. е пусната в експлоатация сепарираща инсталация за битови отпадъци, чрез която се отделят и сортират подлежащите за рециклиране отпадъци (метални, пластмасови, хартиени, стъклени). През 2011 г. в регионалното депо са депонирани общо над 4 хил. тона твърди битови отпадъци с произход община Лом. Липсва информация за морфологичния състав на отпадъците и тяхното количествено разпределение.

Разработен проект за техническа и биологическа рекултивация на общинско депо в местността „Сергена“, което не функционира от 2009г. С проекта е свързано и изграждането на претоварва станция, която да намали разходите за транспортиране до сепариращата инсталация в Монтана.

По данни на община Лом, общото количество на събраните от домакинствата опасни отпадъци е около 110 тона.

б. Акустична среда

Според годишните доклади на РИОСВ-Монтана на територията на общината не са регистрирани наднормени нива на шумово замърсяване. Също така не са констатирани и наднормени концентрации на естествени и техногенни радионуклиди и вредни йонизиращи лъчения.



1.5.3. Основни изводи за екологичното състояние и рискове

Качеството на атмосферния въздух отговаря на стандартите и не създава здравен риск за хората, живеещи в общината. В същото време, съществуват предпоставки за постъпване на замърсявания от съседни общини или трансграничен характер. Необходимо е ускоряване на процеса за изграждане на информационна база за състоянието на околната среда в общината и в частност на атмосферния въздух.

Състоянието на повърхностните води се определя като добро при ясни индикации за поддържане на тази положителна тенденция. Замърсяванията се дължат предимно на отпадни води от животновъдството и земеделието, промишлеността и непечистените битово-отпадни води. Наложителни са спешни мерки по изграждане на селищни пречиствателни станции за отпадни води и подобряване на канализационната система в населените места.

Водоснабдяването се реализира от подземни водоизточници, но качеството на водите е влошено под влияние на комплекс от замърсявания. Това създава здравен риск за населението. Наложително е предприемането на спешни мерки за преодоляването на проблемите.

Наложително е поддържането на естествена крайречна растителност и недопускане на антропогенно натоварване на заливните тераси, което да подпомогне динамиката на водите и да способства естествената им самопречиствателна способност. Необходимо е контролиране и ограничаване на добива на инертни материали, което внася нежелани промени в речните корита и пряко се отразява върху важни фактори като скорост на водата, твърд отток, условия на седиментация и пр. Поддържането на речните системи в голяма степен ще предотврати риска от неблагоприятни природни явления и бедствия /в т.ч. наводнения/.

Общото състояние на почвената покривка е добро. Територията е естествено податлива на процеси на засоляване, за което се изисква засилен контрол. Основен проблем продължава да бъде замърсяването на терените от нерегламентирани сметища. Не е ликвидирана потенциалната опасност от евентуално замърсяване на околната среда и за човешкото здраве при съхраняването на препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност или такива с неизвестен произход.

Общината се отличава с богато биологично разнообразие. Следва да се отбележи високата значимост на поддържащите и регулиращите функции на растителността, защитените територии и защитените зони по отношение на природните баланси,



качеството на водите, атмосферния въздух и почвите, предотвратяването на рискови явления като пожари, ерозия, гравитационна деструкция и др.

Продължава проблемът с нерегламентираните сметища и замърсени площи от неконтролирано изхвърляне на битови, градински и животински отпадъци, наблюдавани предимно в периферията на населените места и речните долини. Висок е рискът от замърсяване на почвите и повърхностните и подземни води.

1.6. Анализ на административния капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО, както и необходимостта от укрепването му

В периода 2014–2020 г. на територията на община Лом са осъществени проекти, подкрепени по линия на различни източници на финансиране – оперативни програми, ПРСР, трансгранични програми, транснационални програми, финансов механизъм на ЕИП и други. Към момента на актуализация на ПИРО 2021-2027 община Лом активно работи по над 10 проекта финансирани от различни донорски програми.

На база предоставената информация за успешно реализираните и в процес на изпълнение проекти на територията на община Лом, можем да заключим, че общинската администрация разполага с нужния капацитет за реализация на ПИРО. В рамките на програмния период 2014–2020 г. Общинска администрация Лом участва в изпълнението на редица общественостнозначими проекти, целящи повишаване качеството на живот на хората и подобряване облика на населените места в общината. Изграденият административен капацитет на общинската администрация влиза в ролята на важен ресурс в предстоящия процес на прилагане на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г.



1.7. Анализ на състоянието на селищната мрежа и жилищния сектор

Селищната мрежа на територията на община Лом е представена от 10 населени места, включващи се в административните граници на общината, в т.ч. 1 град – общинският център гр. Лом и 9 села. Административен, културен и икономически център на общината е гр. Лом.

Сред основните отличителни черти на селищната мрежа на общината е малката гъстота на обитаване на населените места. С най-голям брой население се отличава гр. Лом – 16 842 д. към 15.09.2021 г., равняващи се на 79,26% от населението на местно ниво (21 248 д.). На следващо място по брой население се нарежда с. Сталийска махала, където към посочената дата живеят 1099 д. Сред останалите населени места, отличаващи се с по-голяма населеност, се открояват селата Ковачица (975 д.), Замфир (796 д.), Трайково (688 д.). Сред населените места, за които е налице най-малка населеност са с. Орсоя (33 д.) и с. Сливата (134 д.).

Особеностите на селищната структура на община Лом – наличие на 9 населени места от селски тип и съхранена природна среда, благоприятстват развитието на различни алтернативни видове туризъм – селски, природен (екотуризм).

Данните за структурата, броя и разпределението на жилищата и другите устройствени елементи са подробно анализирани в приетия общ устройствен план на община Лом¹⁴.

¹⁴ <https://lom.bg/currentNews-1866-newitem.html>



1.8. Описание на елементите на градското културно наследство в градовете

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021–2027 г., настоящият структурен елемент включва:

„Описание на елементите на градското културно наследство в градовете – градското наследство включва наследство от паметници от изключителна културна важност, неизключителни наследствени елементи, присъстващи по кохерентен начин в относително изобилие и нови градски елементи (градски построени форми, градски открити пространства и градски инфраструктури)“.

По данни на регистъра на Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) и приложение 1В на ОУПО Лом, на територията на общината са разположени 8 (осем) обекта – недвижими културни ценности (НКЦ) с категория „национално значение“:

- Античен град "Алмус"
- Сградата на първото училище и дом на Кръстю Пишурка
- Къща на Кръстю Пишурка
- Шлеп, на който са арестувани и измъчвани септемврийци
- Къща на сем. Карастоянови
- Сграда на музея
- Църква "Св. Никола-Нови"
- Антична крепост (с. Станево)

Общият списък съдържа 116 НКЦ от които 12 свалени.

Към този списък на НКЦ следва да се добави централната пешеходна зона на гр. Лом, Дунавски парк гр. Лом и пристанищния комплекс в качеството им на свързващи елементи между отделните обекти на градската архитектура, обекти НКЦ, стопанския, социалния и културния живот в града.



1.9. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, които имат потенциал да влияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината

Реализирането на различни инициативи за териториално сътрудничество в областта на приоритетни области на развитието, влиза в ролята на важен елемент на провежданата политика на местно ниво. През програмния период 2014–2020 г. община Лом успешно си сътрудничи с общини извън нейния административен обхват в процеса на реализиране на различни общественозначими проекти. Броят на проектите реализирани в партньорство доминират спрямо тези в които общината е директен бенефициент. Поради това Лом имат добри партньорски умения за реализация на проекти и респективно да възприемат управленски опит и добри практики от други територии.

Предприемането на инициативи за териториално сътрудничество, следва да се разглежда като важен елемент на провежданата политика на местно ниво и в програмния период 2021–2027 г. Налице е връзка между община Лом и съседни територии извън административните ѝ граници, с потенциал да влияят върху развитието на населените места и територии в общината. Стремещт към повишаване качеството и стандарта на живот на населението е в ролята на основен приоритет, залегнал на различни териториални нива в страната – национално, регионално, областно, общинско.

В териториален план най-важни са партньорствата с общините Монтана и Видин в качеството им на областни центрове, чиито полюси на растеж, трябва да реализират водеща функция за двете области. Лом има стратегическо положение на почти равна отдалеченост от два области центъра. Това му позволява да функционира и развива своята икономическа, демографска, трудова и урбанистична структура без да изпитва значителна урбанистична сянка от страна на Монтана и Видин. Това от своя страна позволява възприемането на общ път в развитието на партниращите си територии в сферата на ключови области на общественото развитие, насочени към подобряване на количествените и качествени параметри на различните видове социална и техническа инфраструктура. Допълнително Лом трябва да укрепи връзките си София посредством подобрене на транспортната система, тъй като това е ключов фактор за обема на



инвестиции и поддържането на привлекателност не само като транзитна територия за пристанищна дейност, но и като локация на активности.

На север на територията на Румъния Лом няма „град близнак“, което не е спомагало за инвестиции от страна на Румъния и териториите са север са транзитни. Община Лом е реализирала значителен брой проекти с различни партньори от Румъния, традиция, която ще продължи и през периода 2021-2027.

1.10. Концепция за община Лом, относно потенциала за развитие на общината с подкрепата на европейския климатичен пакт (зелена сделка) и съпътстващите политически и финансови инструменти

Настоящият раздел цели да се представи информация за **развитието на Лом за периода 2021 – 2027 г. в контекста на дългосрочните предизвикателства на климатичните политики** по начин, който да **разкрие потенциала на общината да получи финансова подкрепа по линия на Европейската зелена сделка.**

Събраната тук информация се базира процеси и документи в развитие, но предлага **подход за по-нататъшни действия**, които Лом да предприеме, за да има **предварителна стратегия и готовност** за участие в преговори с национални органи и в последствие за реализация на инвестиционни проекти. Документът цели да постави **начало на поредица дискусии и анализи**, в резултат на които общината да **формулира ограничен брой приоритети, не повече от 3, които да помогнат да се фокусира стратегията за развитие на общината.**

Европейската зелена сделка и съпътстващите я програми и фондове, в частност Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ) дават уникална възможност на Лом да **ускори редица реформи, свързани с енергийната инфраструктурата, транспорта, сградния фонд, индустрията, околната среда и други сфери.** Ако този пакет се използва ефективно, в следващите 3-7 години Лом може да започне реализацията на **дълбока трансформационна стратегия**, отговаряща на дългосрочните „зелени“ предизвикателства. Европейската зелена сделка може да даде възможност на Лом да привлече значителни нови **инвестиции** и така значително да умножи ефекта от грантовете, които са предвидени в рамките на пакета европейски програми.



Същност на европейската зелена сделка: това е нова стратегия за растеж, насочена към превръщането на ЕС в модерна, ефективно използваща ресурсите и конкурентоспособна икономика, в която:

- (1) до 2050 г. няма нетни емисии на парникови газове;**
- (2) икономическият растеж не зависи от използването на ресурси; и**
- (3) никое лице или регион не са пренебрегнати.** Това се планира да се постигне чрез превръщане на климатичните и екологичните предизвикателства във възможности във всички области на политиката, които следва дълбоко да се трансформират чрез справедлив и приобщаващ преход за всички.

Ключови направления:

- (1) снабдяване с чиста, достъпна и сигурна енергия;**
- (2) мобилизиране на промишлеността за чиста и кръгова икономика;**
- (3) строителство и реновиране на сгради по енергийно и ресурсно ефективен начин;**
- (4) ускоряване на прехода към устойчива и интелигентна мобилност;**
- (5) опазване и възстановяване на екосистемите и биологичното разнообразие,**
- (6) „От фермата до трапезата“: стратегия за създаване на справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система и**
- (7) амбиция за нулево замърсяване на въздуха, водите и почвите за постигане на нетоксична среда.**

Реално всички сектори на икономиката ще бъдат включени в Зелената сделка - тези, които отговарят за значителен дял от емисиите на парникови газове като транспорта, селското стопанство, енергийното производство и сградите, както и тези, като финанси и банково дело, които ще имат роля в насочването на публичния и частния капитал към по-устойчиви инвестиции. От тази гледна точка, четирите стълба на Европейската зелена сделка могат да бъдат обобщени, както следва:

- **повишена амбиция и остойностяване на въглерода** за стимулиране на нискоемисионното развитие;



- **устойчиви инвестиции** в по-чиста и ресурсно ефективна продукция;
- секторни политики, основани на принципите на **кръгова икономика**; и
- **справедлив преход** "не оставяйки никого и нищо назад".

Финансиране:

Европейският съвет вече прие **Плана за възстановяване в размер на 750 милиарда евро¹⁵** и седемгодишния бюджет от **1 074 милиарда евро, обхващащ цикъла 2021-2027 г.** За България това ще се случи до края на 2021 г. Компонентът на безвъзмездните средства бе намален от 500 милиарда на 390 милиарда евро, докато компонентът на заемите беше увеличен от 250 милиарда на 360 милиарда евро. Одобрено е също заделянето на **30 % от пълния бюджетен пакет за целите на климата, като останалите 70 % не трябва да водят до негативно въздействие върху климатичната система.** Програма „Хоризонт Европа“ ще получи общо **80.9 млрд. евро за научни изследвания и иновации.** **Община Лом може да се възползва по Хоризонт** като участва като партньор който прилага пилотни приложения.

Ключов момент в новия бюджет на ЕС е въвеждането на **нови приходоизточници**, като към момента само един от тях е определен – **такса върху нерещиклираните пластмасови отпадъци**, която ще се заплаща от 1 януари 2021 г. Предложенията за **въглероден и цифров данък** трябва да се задействат в началото на 2021 г. с цел въвеждането им до 2023 г.

България договори да получи от ЕС 29 млрд. евро в периода 2021 – 2027 г., което е почти двойно в сравнение с текущия период. **Близо 25 млрд. евро от тях са безвъзмездни средства.** Общата сума за България включва средствата, както от бюджета на съюза, така и от Фонда за възстановяване от кризата с Ковид-19.

Получаването и разходването на тези средства не са безусловни и именно в тази връзка предварителната готовност и синхронизация за националните и местни приоритети е от изключителна важност. Трудно би могло да се предвиди каква част от тези средства биха се усвоили от страната ни и община Лом, както и по кои програми

¹⁵ Средствата за Фонда за възстановяване ще бъдат набрани чрез емисия на общ европейски дълг на финансовите пазари, което се случва за пръв път.



това ще се случи. Но предварителната подготовка и стратегия биха дали сигурност и голяма предвидимост.

Възможни следващи стъпки:

1. **Създаване на нова позиция на ресорен заместник-кмет в Лом**, който да е пряко отговорен за процеса на планиране на секторни мерки, които съответстват на приоритетите на Зелената сделка – организиране на първоначална въвеждаща и последващи ежемесечни координационни срещи със съответните звена в администрацията на Лом, както и с регионалните и националните власти;
2. **Създаване на вътрешна организация за междусекторна експертна координация в община Лом** с цел адекватно секторно планиране на мерки и търсене на синергични ефекти с оглед на приоритетите на Зелената сделка – и създаване на **Експертен съвет „Климат и енергия“**;
 - а. Издаване на заповед за функциониране на Експертния съвет, включително чрез привличане на други общински структури или заинтересовани страни
 - б. Провеждане на първа среща на Експертния съвет с фокус върху Зелената сделка и ПБУ със следните примерни точки за дневен ред:
 1. Представяне на обща информация за политиките в областта на климата и енергията;
 2. Представяне на възможностите и предизвикателствата на Зелената сделка, ПБУ и други донорски програми;
 3. Представяне на ролята, структурата и процеса за разработване на План за действие за устойчива енергия и климат;
 4. Предложение за годишна програма за работа на Експертния съвет „Климат и енергия“ по Зелената сделка, ПБУ и други програми;
 5. Предложение за извършване на анализ на планираните мерки по приети стратегически документи, вкл. финансов микс/
 - в. Провеждане на ежемесечни координационни срещи на Експертния съвет в подкрепа на ежемесечните срещи на заместник-кмета със заинтересованите страни. Сред темите, които следва да се следят са:
развитие на преговорите за финансиране на Зелената сделка и ПБУ;
програмирането на оперативните програми на национално ниво;



текущо разработваните стратегически документи по различни сектори.

3. **Проучване на възможностите за стимулиране на нисковъглеродни решения и дейности на граждани и бизнеса чрез регулации на местно ниво** (поощряващи или възпиращи едно или друго поведение). Такова проучване би следвало да направи преглед и анализ на местни данъци, такси или други инструменти, напр. разрешителни режими на местно ниво, но и да засегне обвързаността между националните политики и правна рамка.
4. **Преосмисляне на публично-частните партньорства** и оценка на потенциалът им за принос при изпълнение на целите на Зелената сделка. Без частен капитал е невъзможно постигането на целите на Зелената сделка. В тази връзка може да се планират и проведат редица срещи с бизнеса (и бизнес асоциации) в търсене на възможности за привличане на **високотехнологични инвестиции** и такива с сферата на **възобновяемата енергия** (особено за лично потребление), **енергийната ефективност** (вкл. с лични средства и спестявания) и **ЕСКО** бизнеса.
5. **Постоянно актуализиране и анализ на възможностите за Лом във връзка със Зелената сделка, ПВУ и други програми.**



1.11.SWOT анализ на ПИРО Лом 2021-2027

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Географско положение и общ профил - Стратегическо местоположение спрямо основни европейски пътни артерии - пристанище Лом е пресечна точка на 2 европейски транспортни коридора №4 и №7; - На територията на общината се намира второто по големина българско пристанище на р. Дунав, което осъществява 40% от българския товарооборот по реката;	Географско положение и общ профил - Неоползотворен в достатъчна степен потенциал за развитие на територията, предопределен от ключовото географско положение на територията
Икономическо развитие - Общината заема важно място в икономическото развитие на област Монтана /2-ро място сред общо 11-те общини/; - Потенциал за развитие на различни традиционни и алтернативни видове туризъм;	Икономическо развитие - Локализация на водещите промишлени производствени мощности в изключително в общинския център гр. Лом; - Отслабващи позиции на вторичния сектор /спад в дела, който формира в структурата на местната икономика/; - Незадоволително качество и еднообразие на услугите, включени към икономическите дейности на третичния сектор; - Неоползотворени възможности за развитието на туристическия сектор.
Социална сфера и човешки ресурси - Наличие на работна сила - Добре развита система на здравеопазването на фона на останалите общини в областта /лечебно заведение с надобщински функции/; - Положителни резултати в политиката на деинституционализация и стремежа към разнообразяване социалните услуги, предоставяни в общността;	Социална сфера и човешки ресурси - Висок брой на ранно напусналите училище - Неравномерно териториално разпределение на заведението за извънболнична медицинска помощ по общини; - Препълнен капацитет на специализираните институции за възрастни хора и голям брой на чакащите за настаняване; - Намаляване броя на учениците, закриване на общообразователни училища поради малкия брой учаци.
Инфраструктурно развитие - Добре развита II-ро и III-то класна републиканска пътна мрежа; - Добре развита електроенергийна система; - Стремеж към оползотворяване потенциала за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници; - Добре изградена телекомуникационна инфраструктура.	Инфраструктурно развитие - Липса на автомагистрала и пътища I-ви клас на територията на общината; - Незадоволително качество на голяма част от общинските пътища; - Губещи позиции и отлив на пътници на жп транспорт; - Незадоволително състояние на голяма част от водопроводната и водоснабдителна мрежа в общината; - Канализационна мрежа е изградена само в гр. Лом, липсва ПСОВ; - Недостатъчна осигуреност на малките населени места с обществени обекти за достъп на населението до ИКТ.
Околна среда - Съхранена природна среда, богато биоразнообразие	Околна среда - Емисии на замърсявания по реките Лом и Дунав.



Териториално развитие - Общинският център гр. Лом се отнася към населените места от 4-то йерархично ниво на НКПР	Териториално развитие - Наличие на 5 населени места /50% от тези в общината/, попадащи в предпоследната 7-ма функционална категория.
Административен капацитет - Изграден административен капацитет за усвояване на средства по линия на действащите ОП в страната.	Административен капацитет - Недостатъчни финансови възможности за участие на общината в реализирането на проекти с висока обществена значимост.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Географско положение и общ профил - Оползотворяване в по-голяма степен потенциала на ключовото местоположение на територията. - Въвличане на съхранената природна среда в туристическо предлагане и алтернативни маршрути.	Географско положение и общ профил - Засилване на зависимостта от неблагоприятните последици на климатичните промени. - Нарастване на емисиите на замърсители от съседни общини или страни
Икономическо развитие - Повишаване конкурентоспособността на икономиката; - Подобряване обвързаността между земеделското производство и предприятията на ХВП; - Засилване обвързаността между аграрното производство и предприятията за преработка на храни; - Разнообразяване кръга от услуги на третичния сектор; - Ограничаване влиянието на факторите, оказващи задържащ ефект върху развитието на туристическия сектор.	Икономическо развитие - Продължаващо влияние на световната финансова и икономическа криза върху развитието на общината; - Отслабване позициите на общината в структурата на областната икономика; - Неоползотворяване на потенциала за развитие на туризма.
Социална сфера и човешки ресурси - Увеличаване на броя на ражданията в следствие на успешна natalistichna политика - Разнообразяване на социалните услуги, предлагани в общността /активна политика на деинституционализация/ - Повишаване информираността на жителите и гостите на общината за провежданите културните събития и дейности.	Социална сфера и човешки ресурси - Задълбочаване на демографските негативните процеси, влошаване на възрастовата структура и основни показатели - Засилване негативното влияние на неравномерната териториална структура на обектите на здравната инфраструктура; - Продължаващо намаление в броя на лицата в предучилищна и училищна възраст;
Инфраструктурно развитие - Подобряване състоянието на общинската пътна мрежа; - Усвояване потенциала за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници; - Подобряване състоянието и техническите параметри на водопреносната и водоснабдителната мрежа в общината; - Доизграждане на канализационната мрежа в гр. Лом и изграждане на ПСОВ.	Инфраструктурно развитие - Забавяне реализацията на инфраструктурни проекти в висока обществена значимост - Нарастване енергийната зависимост на населението към традиционните енергийни източници; - Увеличаване загубите на питейна вода; - Влошаване екологичното състояние на р. Дунав поради липсата на ПСОВ и на канализационна мрежа в селата.
Околна среда - Въвличане на природните фактори в стопанския оборот, чрез алтернативни форми на туризъм	Околна среда - Увеличаване на емисията на замърсяване от земеделието и нарастване площта на нерегламентираните сметища.
Административен капацитет - Осигуряване на допълнителни възможности за финансиране при осъществяването на проекти и дейности с висока обществена значимост.	Административен капацитет - Недостатъчна степен на координация и сътрудничество между управленските структури на различни териториални нива.
Териториално развитие	Териториално развитие



- Възможности за сътрудничество на различно териториално ниво - между населените места в общината, между съседни общини и области, трансгранично сътрудничество.

- Засилване на териториалните дисбаланси между общинския център гр. Лом и малките населени места в общината.

1.12.Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално–икономически анализ на районите на национално ниво, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД

В Социално–икономическия анализ на районите в Република България (Втори етап – част I), разработен през 2019 г. от Националния център за териториално развитие (НЦТР), община Лом попада в категория *„средно урбанизирани общини (междинни)“*. Към тази категория са отнесени 95 общини в страната. Освен община Лом, в административния обхват на област Монтана към разглежданата категория е отнесена община Монтана. Останалите общини в областта са отнесени към *„Слабо урбанизирани общини (периферни)“* общо 152 общини в България.

Определянето на община Лом към *„средно урбанизирани общини (междинни)“* се базира на използването на методика, според която е прието, че *„средно урбанизирана община (междинна) – на среден град (town) е тази, при която над 50% от населението е в населени места от 5 до 50 хил. жители или общината е с център град от 5 до 50 хил. жители“*.

Според Националната концепция за пространствено развитие на Република България 2013–2025 г., общинският център гр. Лом спада към центровете от четвърто йерархично ниво, към които се отнасят *„градове с микрорегионално значение“*¹⁶. Техният общ брой на национално ниво е 90. В административния обхват на Северозападния район от ниво 2, като центрове от четвърто йерархично ниво са категоризирани 16 центъра. Областният център гр. Монтана спада към центровете от трето йерархично ниво – *„градове с регионално значение за територията на областите“*.

В Социално–икономическия анализ на районите в Република България (Втори етап – част II), територията на община Лом се включва към туристически район Дунав

¹⁶ Критерии за избора на тези градове са: подходящото им местоположение в територията на областите, демографската големина, наличните функции с надобщинско значение в развитието на икономиката, социалната сфера, образованието, науката, културата. Целта е да се стимулира достатъчно голям брой малки градове, разположени в периферни селски и планински райони. Тези градове са центрове, предлагащи работни места и основни услуги със значение за повече от една община. Повечето от тях в миналото са били околийски центрове и в тях са запазени някои деконцентрирани служби като районен съд и прокуратура, болница, спешна медицинска помощ, общо образователно училище с пълен курс на обучение, някои специализирани и професионални училища.



общо 67 общини. Към този туристически район са отнесени и 5 други общини от област Монтана – това са общините Бойчиновци, Брусарци, Вълчедръм, Медковец и Якимово.

Според дела на териториите, заети от обекти на Националната екологична мрежа (НЕМ), територията на община Лом е отнесена към предпоследната пета група, за която този дял е между 10% и 35%. Към тази група са включени най-голям брой общини в България – 97. Разглежданата група обхваща общини, отличаващи се с под средното ниво на природозащита на страната, но съответстващо на средноевропейското ниво.



ЧАСТ II – ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ ЗА ПЕРИОДА 2021–2027 г.

2.1. Предпоставки за формулиране на стратегическата рамка за развитие

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021–2027 г., настоящият документ следва да включва визия за развитието на общината, стратегически цели и приоритети, насочени към потенциала за развитие на територията със съответни мерки към тях.

Разработването на ПИРО се основава на използването на интегриран подход в процеса на планиране на регионалното и пространственото развитие на община Лом, което се свързва с необходимостта от съгласуване на формулираните цели и приоритети. От ключово значение за разработването и прилагането на ПИРО е неговата стратегическа рамка да отчита различните фактори, условия и потенциали за специфичното развитие на общината, мрежата от населени места и отделните икономически сектори.

Разработването и прилагането на ПИРО за периода 2021–2027 г. е част от установената със съответните законодателни разпоредби обща система от стратегически документи. Разработването и прилагането на настоящия документ се извършва в рамките на националната политика за регионално развитие.

ПИРО интегрират регионалното и пространственото развитие, като прилагането на този подход цели постигането на по-значим ефект и ефикасност за реализация на целите на местното развитие. Посочената цел се допълва и от наличието на обвързаност и йерархична съподчиненост на системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие, използването на механизми за широко партньорство и координация между органите и институциите, бизнеса и гражданското общество, както и на общи инструменти за финансово подпомагане.

Разработването на стратегическата рамка на ПИРО на община Лом отчита нормативните изисквания в областта на регионалното развитие, както и целите и приоритетите за развитие на страната, дефинирани на национално и регионално ниво.

Стратегическата рамка на настоящия документ е формулирана в съответствие с целите на кохезионната политика на ЕС за периода 2021–2027 г. В посочения период, политиката на сближаване на ЕС поставя фокус върху пет цели, които ще стимулират инвестициите на ЕС в посочения период:



Цели на кохезионната политика на ЕС за периода 2021–2027 г.	
1.	По–интелигентна Европа: чрез иновации, цифровизация, икономическа промяна и подкрепа за малките и средните предприятия
2.	По–зелена безвъглеродна Европа: чрез прилагане на Парижкото споразумение и инвестиране в енергийния преход, възобновяемите енергийни източници и борбата с изменението на климата
3.	По–добре свързана Европа: със стратегически транспортни и цифрови мрежи
4.	По–социална Европа: изпълнение на европейския стълб на социалните права и подкрепа за качествената заетост, образованието, уменията, социалното приобщаване и равния достъп до здравеопазване
5.	Европа по–близо до гражданите: подкрепа за местните стратегии за развитие и устойчивото градско развитие в ЕС

По данни на: https://ec.europa.eu/regional_policy/bg/2021_2027/

Предвижда се между 65% и 85% от средствата от ЕФРР и Кохезионния фонд да бъдат съсредоточени върху посочените по–горе цел:

1: По–интелигентна Европа и цел 2: По–зелена безвъглеродна Европа.

В контекста на своята същност, ПИРО следва да допринесе в максимална степен към изпълнението на цел 5: Европа по–близо до гражданите.

В процеса на разработване на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г., са взети предвид целите и приоритетите, формулирани в следните документи на национално и регионално ниво:

- Национална програма за развитие „България 2030“;
- Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. – актуализация 2019 г.;
- Социално-икономически анализ на районите в република България, 2019
- Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион за периода 2021–2027 г.

В аналитичната част Интегрираната териториална стратегия за развитие (ИТСР) на Северозападен регион е представен профил на общините с центрове от четвърто йерархично ниво в района, които са идентични с определените в Социално–икономическия анализ на районите в Република България, като *средно урбанизирани общини (междинни)*.



2.2. Визия, цели и приоритети за развитие на община Лом за периода 2021–2027 г.

Настоящият структурен елемент на разработвания документ представя стратегията за реализация на ПИРО Лом. Стратегическата рамка на плана включва и проследява взаимовръзката между следните тясно свързани помежду си елементи:

Визия => Стратегически цели на развитието => Приоритети за действие => Мерки за реализация

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021–2027 г., при формулирането на отделните елементи на стратегическата рамка на документа, следва да бъдат отчетени следните техни характеристики:

Визия за развитие на община Лом

- Съобразена със специфичния потенциал за развитие на територията;
- Характеризираща насоките за бъдещото развитие на общината;
- Отражаваща перспективите пред регионалното и пространственото развитие на територията на общината на основата на икономическите и социалните фактори;
- Отчитаща възможностите за преодоляване на различията между градските и селските територии.

Цели и приоритети на ПИРО

- Определени в съответствие с целите и приоритетите, залегнали в стратегическите рамки на документите за регионално и пространствено развитие на по-високите териториални нива в страната;
- Следва да се обвържат с постигането на резултати на територията на общината;
- Формулираните цели следва да отчитат местните потенциали за развитие на територията, съсредоточавайки се върху решаването на конкретни проблеми в целевата територия;
- Приоритети следва да са в съответствие с различните секторни политики, като произтичат логически от изводите, извършени в аналитичната част на плана и се фокусират върху конкурентните предимства на територията;

Важно е да се подчертае, че на ниво ПИРО следва да се гарантира връзката „регионален – местен стратегически контекст за развитие“ посредством формулирането на ограничен брой приоритети, които са ключови за територията и евентуални допълващи приоритети. Всеки приоритет следва да бъде свързан със



съответна стратегическа цел, представлявайки по-краткосрочна и конкретна цел, насочена към постигането на по-общата стратегическата цел.

Реализирането на стратегическата рамка на документа следва да се извърши посредством изпълнението на Програмата за реализация, която ще обхване предвиден пакет от мерки и дейности, включващ подготовката, финансирането и изпълнението на конкретни проекти.

Можем да обобщим, че стратегическата рамка на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г. следва да бъде фокусирана и ясно да разкрива избрания път на развитие на целевата територия. Важен момент при нейното разработване е да бъдат формулирани онези области на общественото развитие, към които приоритетно да се насочат основните усилия и инвестиции през предстоящия програмен период. На база посочената логика, Методическите указания за разработване на ПИРО акцентират върху необходимостта от формулиране на ограничен брой ключови приоритети, отразяващи избрания фокус и специфика на развитие на територията. Възприетият подход е насочен към избягване на ситуация, свързана с формулирането на по-скоро общи и универсални цели и приоритети, неотчитащи конкретните специфики на съответната територия. Стремешът към постигане на концентрация и осезаем ефект върху развитието на община Лом, следва да се обвърже с дефинирането на такива стратегически цели и свързани с тях приоритети за действие, които отчитат конкретните потенциали и местни специфики на територията на общината.

В Общинския план за развитие на община Лом за периода 2014–2020 г. е формулирана следната визия за развитие на общината:

**ОБЩИНА ЛОМ - СРЕДА НА УСТОЙЧИВ И ПРИОБЩАВАЩ
ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ, ПРЕДОСТАВЯЩА ПУБЛИЧНИ УСЛУГИ С
ВИСОКА СОЦИАЛНА СТОЙНОСТ, ВИСОКО КАЧЕСТВО И СТАНДАРТ НА
ЖИВОТ, ОБНОВЕНА СЕЛИЩНА ИНФРАСТРУКТУРА, СЪХРАНЕНО
КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И ОКОЛНА СРЕДА, ОСНОВА ЗА
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ И РЕАЛИЗИРАН ТРАНСГРАНИЧЕН
МУЛТИМОДАЛЕН ТРАНСПОРТЕН ПОТЕНЦИАЛ ЧРЕЗ ВЪЗМОЖНОСТИТЕ
НА ДУНАВСКАТА СТРАТЕГИЯ**

Предложена е следната обновена визия за развитие на община Лом за периода 2021–2027 г.:



ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ 2021–2027 г. вариант 1

ОБЩИНА ЛОМ – МЕСТНА ОБЩНОСТ С ХИЛЯДОЛЕТНИ ТРАДИЦИИ И СТРЕМЕЖ КЪМ БАЛАНСИРАН ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ, ПО-ДОБРА ЖИЗНЕНА СРЕДА, ЧИСТА ПРИРОДА, РАЗВИТ ТУРИЗЪМ И СЪХРАНЕНО КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО.

Във връзка с актуализацията и по-ясна конкретизация се предлага следната актуализирана визия:

ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ 2021–2027 г. – Актуализация, януари 2023г.

ОБЩИНА ЛОМ – ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАЩА СВОИТЕ МЕСТНИ СПЕЦИФИКИ И ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ В УСЛУГА НА ХОРАТА ЗА ПО-ДОБРО КАЧЕСТВО И СТАНДАРТ НА ЖИВОТ, ПОДОБРЕНО СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО И ЕКОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ, АКТИВНО УЧАСТИЕ В ПРОЦЕСА НА ИНТЕГРАЦИЯ В ДУНАВСКИЯ РЕГИОН И ПРЕХОДА КЪМ КЛИМАТИЧНО НЕУТРАЛНА ИКОНОМИКА.

Постигането на визията за развитие на община Лом следва да се реализира посредством изпълнението на йерархично структурирани стратегически цели, приоритети, мерки, дейности и конкретни проекти. Тяхното разработване е извършено при отчитане на установените в аналитичната част на ПИРО потребности на местното население. Формулирането на стратегическата рамка на документа е извършено при отчитане степента на реализуемост на предложените цели, приоритети и мерки. Следва да подчертаем, че в ролята на ключов момент в процеса на изпълнение на ПИРО, влиза постигането на синхрон между аналитичната, стратегическата и управленската част на документа за местно развитие за периода 2021–2027 г.



СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ НА РАЗВИТИЕТО

За постигане на формулираната визия за развитие на община Лом, са дефинирани следните четири стратегически цели на развитието на територията на общината за периода 2021–2027 г.:

- **Стратегическа цел 1:** Повишаване конкурентоспособността на икономиката на базата на местната идентичност, потенциали за развитие и включване в цикли на интеграция в дунавския регион, кръгова икономика и справедлив преход.
- **Стратегическа цел 2:** Подобряване качеството на живот на хората, посредством предоставянето на висококачествени общественозначими услуги на територията на община Лом
- **Стратегическа цел 3:** Повишаване качеството на селищната среда чрез подобряване параметрите на техническата инфраструктура и съхраняване елементите на околната среда
- **Стратегическа цел 4:** Участие на община Лом в инициативи за териториално сближаване и сътрудничество

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1:

ПОВИШАВАНЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ИКОНОМИКАТА НА БАЗАТА НА МЕСТНАТА ИДЕНТИЧНОСТ, ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ И ВКЛЮЧВАНЕ В ЦИКЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ДУНАВСКИЯ РЕГИОН, КРЪГОВА ИКОНОМИКА И СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД

В ИТСР на Северозападния регион за периода 2021–2027 г. се посочва, че икономиката на района „Ще се предоставят възможности за развитие на „зелена“ икономика и достъп до финансиране за иновативните МСП, особено за тези, които развиват икономически дейности в областта на нисковъглеродната икономика.“.

Стратегическият документ посочва като основно предизвикателство за развитието на района съчетаването на дългосрочното осъществяване на неутрален по отношение на климата преход с краткосрочни икономически дейности. Сред формулираните основни проблеми са наличието на оскъдни ресурси за модернизиране на технологичния парк и реализирането на другите необходими мерки за преструктуриране на икономиката.



Формулираната стратегическа цел е насочена към създаването на благоприятна среда за икономическо развитие в община Лом на база на местната идентичност и потенциали за развитие на територията. Предвид изводите от извършения анализ на състоянието на общинската икономика, можем да заявим, че в периода 2021–2027 г. общината следва да насочи усилия към осъществяването на мерки в сферата на приоритетни икономически дейности, за които е налице потенциал за развитие.

Стратегическа цел 1 е в съответствие с отчетената необходимост от преодоляване на проблемите в икономическото развитие на местно ниво и от подобряване стойностите на основни икономически показатели.

За постигане на така формулираната цел са дефинирани два приоритета за действие, насочени към развитието на благоприятни условия за подобряване позициите на местната икономика. Настоящите приоритети и мерки са резултат от актуализацията на ПИРО:

Приоритет 1.1. Насърчаване на предприемачеството на територията на община Лом

Приоритетът е насочен към създаването на подходяща среда, насърчаваща предприемаческите инициативи на територията на община Лом. Тематичният фокус на Приоритет 1.1. обхваща реализацията на конкретни дейности и проектни инициативи в сферата на традиционни за територията икономически дейности.

Мярка 1.1.1. Подкрепа на предприемачески инициативи в община Лом

Предложената мярка предвижда оказването на подкрепа от страна на Общинска администрация – Лом (административна, устройствена, консултативна) на организации, регистрирани по Търговския закон, Закон за задълженията и договорите, както и организации от неправителствения сектор, регистрирани по ЗЮЛНЦ, с предмет и обект на инвестиции на територията на община Лом.

Предвидената мярка има пряко отношение към постигането на повишено равнище на заетост и размер на доходите на местно ниво, което е от особено значение за лицата, отнасящи се към уязвимите групи на пазара на труда.

Приоритет 1.2. Получаване на добавена стойност от икономически дейности, представящи местните потенциали на територията, включени в цикли на кръговата икономика



Дефинираният приоритет съответства на поставения в ИТСП на Северозападен регион акцент върху необходимостта от прилагането на мерки за валоризиране на специфичните потенциали във всички части на района. В посочения стратегически документ на регионално ниво, се отчита нуждата от обръщането на специално внимание върху насърчаването на развитието на селското стопанство и туризма.

Специфична цел 1.2. на ИТСП предвижда изпълнението на дейности в сферата на икономиката, свързани с местните потенциали и специфики на територията на община Лом.

В рамките на разглеждания приоритет за действие са предвидени три мерки, чиято реализация следва да окаже положително въздействие върху създаването на условия за подобряване на възможностите за трудова заетост на общинско ниво.

Мярка 1.2.1. Подкрепа реализацията на дейности, насърчаващи развитието на различни традиционни и алтернативни видове туризъм

Предвидената мярка отчита потенциала на община Лом за развитие на различни традиционни и алтернативни форми на туризъм, който понастоящем можем да определим като оползотворен в недостатъчна степен.

Мярка 1.2.2. Подкрепа на дейности за опазване, развитие и популяризиране на културно–историческото наследство на територията

Мярката е насочена към развитие на туристическото предлагане с акцент върху значимостта на културно–историческото наследство за създаването на условия за повишаване на туристическата популярност на територията на община Лом.

Мярка 1.2.3. Подкрепа на дейности за повишаване конкурентоспособността на селското и горското стопанство

ИТСП на Северозападен регион за периода 2021–2027 г. отчита необходимостта от *„Целта е развитието на интелигентен, устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство, като се гарантира повишаването на степента на устойчиво и ефективно използване на ресурсите в отрасъла“.*

Предвидената мярка съответства пряко на възприетия стремеж към повишаване конкурентоспособността на местната икономика на база собствения потенциал за развитие на изследваната територия. Мярката е насочена към създаването на



възможности за оползотворяване потенциала за развитие на традиционни за общината производства, както и проучване възможностите за отглеждане на нетрадиционни земеделски култури и/или породи.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2:

ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ НА ХОРАТА, ПОСРЕДСТВОМ ПРЕДОСТАВЯНЕТО НА ВИСОКОКАЧЕСТВЕНИ ОБЩЕСТВЕНОЗНАЧИМИ УСЛУГИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ЛОМ

В ролята на основна цел в процеса на интегрирано развитие на общината, можем да посочим повишаването на качеството на живот на населението, чрез изпълнението на мерки и дейности за подобряване характеристиките на образователната, здравната, социалната, културна и спортната инфраструктура.

В съответствие с естеството на констатираните проблеми в областта на социалната сфера и развитието на човешките ресурси, и отчитайки потребностите на местните жители, за изпълнението на Стратегическа цел 2 са формулирани следните приоритети и мерки към него:

Приоритет 2.1. Подобряване качеството на образованието и повишаване уменията на човешките ресурси

Приоритетът обхваща реализацията на четири мерки, отчитащи различни аспекти в сферата на образованието:

- Параметри на образователната инфраструктура;
- Подпомагане на образованието;
- Умения на човешките ресурси.

Мярка 2.1.1. Подкрепа на дейности за подобряване параметрите на образователната инфраструктура

Предложената мярка обхваща реализацията на дейности и проекти, насочени към развитие на материално-техническата база и подобряване състоянието на сградния фонд на обектите на образователната инфраструктура. Осъществяването ѝ се състои в подкрепата на дейности и проекти, целящи подобряване на параметрите на обектите за предучилищна и училищна подготовка в община Лом.



Мярка 2.1.2. Подкрепа реализацията на дейности за подпомагане на образованието

Предвидената мярка отчита дефинираната в ИТСР на Северозападен регион за периода 2021–2027 г. необходимост от изпълнението на мерки и дейности, насочени към *„осигуряване на равен достъп до предучилищно и училищно образование с необходимото качество“*. В стратегическия документ се отбелязва, че посоченото е в ролята на ключов проблем в областта на разглежданата проблематика и следва да фокусира реализирането на редица интервенции.

Мярка 2.1.3. Подкрепа реализацията на дейности за повишаване уменията на човешките ресурси

Ключов момент за повишаване на възможностите за трудова заетост и постигането на по-качествени работни места, се явява подкрепата на дейности за подобряване знанията и уменията на работната сила. Целенасочените инвестиции в човешките ресурси имат пряко отношение към интегрирането на възможно най-голям брой хора към пазара на труда на дадена територия. Това от своя страна следва да окаже благоприятно въздействие върху производителността на труда и конкурентоспособността на икономиката.

Предвидената мярка съответства на необходимостта от подобряване на възможностите за устойчива трудова заетост на територията на община Лом с акцент върху най-уязвимите групи на пазара на труда. Към тези групи се включват безработните младежи на възраст до 29 години вкл., както и дългосрочно безработните лица с продължителност на регистрацията повече от една година. Сред лицата със затруднения при намирането на работа, са и тези с ниска степен на завършено образование, представителите на ромската етническа група, възрастните хора.

Мярката предвижда изпълнението на дейности, подкрепящи посочените най-уязвими групи на пазара на труда и има следния тематичен фокус:

- Обучителни проекти;
- Дейности и специализирани програми за добиване и повишаване квалификацията и/или преквалификация на работната сила в община Лом.

Предвижда се насърчаване изпълнението на дейности за подкрепа на партньорството между образователните институции, местните власти, бизнеса и синдикатите за по-добро задоволяване на местните и регионални нужди от



професионални кадри в различните сфери на икономиката, както и за стимулиране развитието на предприемачеството и самонаемането.

Приоритет 2.2. Развитие на здравните услуги и инфраструктура

Тематичният фокус на приоритета обхваща:

- Инвестиции във физическите параметри на обектите на здравната инфраструктура (сгради, оборудване и др.);
- Подобряване параметрите (количествени и качествени) на предлаганите здравни услуги;
- Осигуряване на равнопоставен достъп до здравни услуги за населението на общината.

Мярка 2.2.1. Подкрепа на дейности за подобряване параметрите на здравната инфраструктура и достъпа на населението до здравни услуги

Предвидената мярка отчита необходимостта от осигуряване на равнопоставен и навременен достъп на хората до здравни услуги, в контекста на неговата роля на ключов елемент на качеството на живот на населението на дадена територия.

Сред примерните дейности за подкрепа в рамките на мярката са:

- Създаване на мобилни екипи към областните лечебни заведения за осигуряване на медицинска помощ в отдалечени населени места;
- Разкриване на мобилни аптеки или на мобилни екипи към функциониращи аптеки.

Приоритет 2.3. Развитие на социалните услуги – продължаване и/или въвеждане на нови дейности за социално развитие и подпомагане

На територията на община Лом се наблюдава застаряване на населението, поради което е налице потребност на хората от конкретни социални услуги. Тази особеност налага необходимостта стремежът към предоставяне на качествени социални услуги в общността да продължи да изпълнява ролята на основен приоритет на месното развитие и през програмния период 2021–2027 г.

Дефинираният приоритет отчита основните ключови моменти в областта на социалната политика на национално ниво – превенция на риска от социална изолация на



групите в неравностойно социално положение и социално включване/интеграция на уязвими обществени групи.

Мярка 2.3.1. Подкрепа реализацията на дейности за предоставяне на социални услуги на уязвими групи от населението

В ИТСП на Северозападен регион са посочени следните дейности в областта на разглежданата проблематика, към които следва да се насочат основните усилия в периода 2021–2027 г. и в община Лом:

- Реформиране на съществуващите домове за стари хора, в съответствие със стандартите за качество на резидентната грижа за възрастни хора в надтрудоспособна възраст, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги;
- Създаване на нови социални услуги за резидентна грижа за възрастни;
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно–социални услуги за резидентна грижа за лица с увреждания;
- Създаване на съпътстващи специализирани и консултативни социални услуги за лица с увреждания;
- Развитие на услуги в общността, свързани с превенцията на изоставането на деца от групи в неравностойно положение;
- Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване;
- Развитие на интегрирани услуги в подкрепа на ранното детско развитие чрез изграждане на Центрове за ранно детско развитие;
- Подобряване на средата в съществуващи социални услуги/реформиране на съществуващи социални обекти;
- Превенция и подкрепа за децата в риск и техните семейства.

Мярка 2.3.2. Подкрепа на дейности за социално включване и участие на пазара на труда

В съответствие със стратегическата рамка на ИТСП на Северозападен район за периода 2021–2027 г. в сферата на разглежданата проблематика, в процеса на изпълнение



на мярката, подкрепа следва да намерят дейности в областта на социалното включване, насочени към:

- Активно приобщаване за подобряване на пригодността за заетост на уязвимите групи чрез интегрирана подкрепа;
- Осигуряване на заетост за уязвими групи на пазара на труда;
- Осигуряване на достъпна физическа, институционална и информационна среда и достъпен транспорт;
- Подкрепа и разширяване на социалното предприемачество.

Приоритет 2.4. Подобряване параметрите на културната инфраструктура и достъпа до културни услуги и събития

Приоритетът е насочен към подобряване параметрите (количествени и качествени параметри) на културната инфраструктура в община Лом в контекста на важната роля на културните услуги за качеството на живот на населението. Важно място заемат и провежданите редица културни мероприятия, имащи отношение както към качеството на живот на местните жители, така и към туристическата привлекателност на територията.

Мярка 2.4.1. Подкрепа на дейности за изграждане, реконструкция и модернизация на обектите на културната инфраструктура и предоставянето на културни услуги и събития

Предложената мярка отчита значимостта на културните услуги и събития за подобряване качеството на живот на хората, както и за повишаване привлекателността на община Лом за гости и посетители на различни населени места на общината.

Приоритет 2.5. Повишаване на административния капацитет на общинската администрация

Тематичната насоченост на формулирания приоритет е в съответствие с важната роля на Общинска администрация Лом в процеса на реализация на ПИРО за периода 2021–2027 г.

Мярка 2.5.1. Подкрепа на проекти и дейности за повишаване квалификацията на служителите на Общинска администрация Лом



Мярката е насочена към подобряване административния капацитет на Общинската администрация в сферата на различни ключови области на общественото развитие, възприети на национално ниво и намерили отражение в провежданата политика на местно ниво.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3:

ПОВИШАВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА СЕЛИЩНАТА СРЕДА ЧРЕЗ ПОДОБРЯВАНЕ ПАРАМЕТРИТЕ НА ТЕХНИЧЕСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА И СЪХРАНЯВАНЕ ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Стратегическа цел 3 отчита необходимостта от подобряване параметрите на различните видове техническа инфраструктура на територията на община Лом (транспортна, водостопанска, телекомуникационна, енергийна), установена в аналитичната част на ПИРО. Количествените и качествените параметри на посочените видове инфраструктура от своя страна, имат пряко отношение към екологичното състояние и рискове на дадена територия.

В рамките на Стратегическа цел 3 са дефинирани два приоритета за действие с акцент върху параметрите на техническата инфраструктура и екологичното състояние.

Приоритет 3.1. Подобряване характеристиките на техническата инфраструктура и зелената система в населените места от община Лом

Приоритетът е насочен към подобряване на количествените и качествени параметри на техническата инфраструктура на територията на общината. Тематичният обхват на предвидените пет мерки за реализация се фокусира върху различни елементи на техническата инфраструктура с установена необходимост от благоустрояване.

Мярка 3.1.1. Подкрепа на дейности за подобряване състоянието на пътната инфраструктура и уличната мрежа на територията на община Лом

В рамките на предложената мярка подкрепа ще получи реализацията на дейности за реконструкция и модернизация на съответните участъци от общинската пътна мрежа, намиращи се в незадоволително състояние.

Незадоволителните параметри на уличната мрежа в различни населени места на общината, налагат приоритизиране изпълнението на благоустройствени дейности,



насочени към оптимизиране състоянието на разглеждания елемент на техническата инфраструктура.

Мярка 3.1.2. Подкрепа на дейности за обновление и/или изграждане на нова водоснабдителна и канализационна инфраструктура в населени места от общината

Водностопанската инфраструктура е ключов елемент на техническата инфраструктура, оказващ съществено влияние върху качеството на живот на хората, както и върху екологичното състояние и рискове на дадена територия. Установените незадоволителни параметри (състояние и степен на изграденост) на водопроводната и канализационна мрежа в населени места от община Лом, налага необходимостта от реализацията на дейности за реконструкция, обновление, модернизация и/или изграждане на нови елементи на разглеждания вид инфраструктурата.

Мярка 3.1.3. Подкрепа реализацията на дейности за подобряване на цифровата свързаност

В рамките на предвидената мярка подкрепа следва да получат дейности и проекти за обновление и/или изграждане на нови телекомуникационни мрежи на територията на община Лом.

Мярка 3.1.4. Подкрепа на дейности за повишаване на енергийната ефективност и производство на енергия от ВЕИ

Предвидената мярка за реализация отчита необходимостта от повишаване на енергийната ефективност на територията на община Лом, посредством подкрепата на дейности за:

- Оптимизиране на уличното осветление в населени места на общината,
- Повишаване на енергийната ефективност на сградния фонд – сгради общинска публична и частна собственост;
- Производство на енергия от ВЕИ.

Мярка 3.1.5. Подкрепа на други дейности за благоустрояване, насочени към повишаване качеството на селищната среда и жилищния сектор, подобряване на възможностите за спорт и отдых и др.



Предвидената мярка обхваща изпълнението на различни дейности за благоустрояване на населените места в община Лом, насочени към подобряване състоянието на селищната среда и жилищния сектор, на възможностите за спорт и отдих – паркове, градини, алеи, тротоари, открити спортни площадки, спортни зали и съоръжения и други.

Приоритет 3.2. Съхраняване компонентите на природната среда

Приоритетът е в съответствие със съществуващата зависимост между състоянието на компонентите на природната среда и състоянието (количествени и качествени параметри) на обектите на различните видове техническа инфраструктура.

Отчитайки тази зависимост, считаме че дефинирането на мерки, насочени към съхраняване елементите на околната среда, следва да се включи в настоящия елемент на стратегическата рамка на ПИРО на община Лом.

Мярка 3.2.1. Подкрепа на дейности за опазване компонентите на природната среда – въздух, води, земи и почви, биоразнообразие, зелени площи

Мярката е насочена към реализацията на дейности, които ще окажат положително въздействие върху екологичното състояние на територията на община Лом и ще имат превантивен ефект по отношение замърсяването на компонентите на природната среда.

Мярка 3.2.2. Подкрепа реализацията на дейности по оптимизация на системата за управление на отпадъците на територията на община Лом

Предложената мярка за реализация има пряко отношение към качеството на живот на населението и към екологичното състояние на дадена територия. Дефинирането ѝ е в съответствие с подчертаната в ИТСР на Северозападен регион необходимост от изпълнението на мерки и дейности по оптимизация на системата за управление на отпадъците в периода 2021–2027 г.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 4:

УЧАСТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ В ИНИЦИАТИВИ ЗА ТЕРИТОРИАЛНО СЪБЛИЖАВАНЕ И СЪТРУДНИЧЕСТВО



Дефинираната стратегическа цел е в съответствие с ключовата роля на прилагането на принципа на партньорство между различни групи заинтересовани страни, включващи публичния, частния и НПО сектора, в процеса на развитие. За нейното изпълнение е предвиден следният приоритет за действие:

Приоритет 4.1. Териториално сътрудничество в сферата на приоритетни за община Лом икономически дейности и области на общественото развитие

Мярка 4.1.1. Подкрепа на дейности за териториално сближаване и сътрудничество в областта на приоритетни сфери на развитието с партньори от България, ЕС и трети страни.

Предложената мярка предвижда подкрепа за осъществяването на съвместни териториални инициативи в областта на приоритетни за община Лом икономически дейности и области на развитието. Мярката обхваща изпълнението на проекти, които ще се реализират в партньорство с организации извън административните граници на общината, насочени към подобряване нивото на социално-икономическо развитие и качеството на живот на хората в обхванатите територии. Тук се включват всички проекти изискващи партньорство с други български общини, партньорство с трансгранични общини и/или партньори от Румъния и Сърбия, транснационални партньорства в рамките на ЕС или с трети страни – програми Дунав, Черно море, Балкани-Средиземноморие, Норвежкия фонд, Хоризонт и други транснационални.



СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА НА ПИРО НА ОБЩИНА ЛОМ ЗА ПЕРИОДА 2021–2027 г. (АКТУАЛИЗАЦИЯ)

ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ 2021–2027 г.:

ОБЩИНА ЛОМ – ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАЩА СВОИТЕ МЕСТНИ СПЕЦИФИКИ И ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ В УСЛУГА НА ХОРАТА ЗА ПО-ДОБРО КАЧЕСТВО И СТАНДАРТ НА ЖИВОТ, ПОДОБРЕНО СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО И ЕКОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ, АКТИВНО УЧАСТИЕ В ПРОЦЕСА НА ИНТЕГРАЦИЯ В ДУНАВСКИЯ РЕГИОН И ПРЕХОДА КЪМ КЛИМАТИЧНО НЕУТРАЛНА ИКОНОМИКА.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1:

ПОВИШАВАНЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ИКОНОМИКАТА НА БАЗАТА НА МЕСТНАТА ИДЕНТИЧНОСТ, ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ И ВКЛЮЧВАНЕ В ЦИКЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ДУНАВСКИЯ РЕГИОН, КРЪГОВА ИКОНОМИКА И СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД.

Приоритет 1.1. Насърчаване на предприемачеството на територията на община Лом

Мярка 1.1.1. Подкрепа на предприемачески инициативи в община Лом

Приоритет 1.2. Получаване на добавена стойност от икономически дейности, представящи местните потенциали на територията, включени в цикли на кръговата икономика

Мярка 1.2.1. Подкрепа реализацията на дейности, насърчаващи развитието на различни традиционни и алтернативни видове туризъм

Мярка 1.2.2. Подкрепа на дейности за опазване, развитие и популяризиране на културно–историческото наследство на територията

Мярка 1.2.3. Подкрепа на дейности за повишаване конкурентоспособността на селското и горското стопанство

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2:

ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ НА ХОРАТА, ПОСРЕДСТВОМ ПРЕДОСТАВЯНЕТО НА ВИСОКОКАЧЕСТВЕНИ ОБЩЕСТВЕНОЗНАЧИМИ УСЛУГИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ЛОМ

Приоритет 2.1. Подобряване качеството на образованието и повишаване уменията на човешките ресурси



Мярка 2.1.1. Подкрепа на дейности за подобряване параметрите на образователната инфраструктура

Мярка 2.1.2. Подкрепа реализацията на дейности за подпомагане на образованието

Мярка 2.1.3. Подкрепа реализацията на дейности за повишаване уменията на човешките ресурси

Приоритет 2.2. Развитие на здравните услуги и инфраструктура

Мярка 2.2.1. Подкрепа на дейности за подобряване параметрите на здравната инфраструктура и достъпа на населението до здравни услуги

Приоритет 2.3. Развитие на социалните услуги – продължаване и/или въвеждане на нови дейности за социално развитие и подпомагане

Мярка 2.3.1. Подкрепа реализацията на дейности за предоставяне на социални услуги на уязвими групи от населението

Мярка 2.3.2. Подкрепа на дейности за социално включване и участие на пазара на труда

Приоритет 2.4. Подобряване параметрите на културната инфраструктура и достъпа до културни услуги и събития

Мярка 2.4.1. Подкрепа на дейности за изграждане, реконструкция и модернизация на обектите на културната инфраструктура и предоставянето на културни услуги и събития

Приоритет 2.5. Повишаване на административния капацитет на общинската администрация

Мярка 2.5.1. Подкрепа на проекти и дейности за повишаване квалификацията на служителите на Общинска администрация Лом

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3:

ПОВИШАВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА СЕЛИЩНАТА СРЕДА ЧРЕЗ ПОДОБРЯВАНЕ ПАРАМЕТРИТЕ НА ТЕХНИЧЕСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА И СЪХРАНЯВАНЕ ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Приоритет 3.1. Подобряване характеристиките на техническата инфраструктура и зелената система в населените места от община Лом

Мярка 3.1.1. Подкрепа на дейности за подобряване състоянието на пътната инфраструктура и уличната мрежа на територията на община Лом

Мярка 3.1.2. Подкрепа на дейности за обновление и/или изграждане на нова водоснабдителна и канализационна инфраструктура в населени места от общината

Мярка 3.1.3. Подкрепа реализацията на дейности за подобряване на цифровата свързаност



Мярка 3.1.4. Подкрепа на дейности за повишаване на енергийната ефективност и производство на енергия от ВЕИ

Мярка 3.1.5. Подкрепа на други дейности за благоустрояване, насочени към повишаване качеството на селищната среда и жилищния сектор, подобряване на възможностите за спорт и отдих и др.

Приоритет 3.2. Съхраняване компонентите на природната среда

Мярка 3.2.1. Подкрепа на дейности за опазване компонентите на природната среда – въздух, води, земи и почви, биоразнообразие, зелени площи

Мярка 3.2.2. Подкрепа реализацията на дейности по оптимизация на системата за управление на отпадъците на територията на община Лом

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 4:

УЧАСТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ В ИНИЦИАТИВИ ЗА ТЕРИТОРИАЛНО СЪБЛИЖАВАНЕ И СЪТРУДНИЧЕСТВО

Приоритет 4.1. Териториално сътрудничество в сферата на приоритетни за община Лом икономически дейности и области на общественото развитие

Мярка 4.1.1. Подкрепа на дейности за териториално сближаване и сътрудничество в областта на приоритетни сфери на развитието с партньори от България, ЕС и трети страни.



ЧАСТ III – ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Партньорството е фундаментален принцип и важен елемент на социалните отношения, прилагащ се в частния и в обществения живот. Прилагането му е насочено към подпомагане и укрепване на икономическия и социалния живот, като спомага за стабилното и устойчиво развитие на общността.

Партньорството се базира на ясни принципи, осигуряващи прозрачност на ролите и отговорностите, разпределяне на ангажменти, делегиране на права и управленски ресурси между участниците. Принципът на партньорството е свързан с трите най-обща цели на управлението на която и да било организация:

Ефективно управление
на ресурсите

Точно определяне на
целите на съвместна
дейност

Повишаване на
капацитета за развитие
на определена
дейност/процес

Процесът на партньорство е свързан със следните три основни етапа на взаимодействие:

Планиране на
модели/правила за
сътрудничество

Разработване на
механизми за
управление, прилагане
и наблюдение на тези
правила

Мониторинг, оценка и
анализ на
ефективността на
сътрудничество

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община за периода 2021–2027 г., в ролята на главна цел при тяхното разработване влиза осигуряване прилагането на принципа за партньорство и сътрудничество. Неотменна част тук се явява идентифицирането на различните групи заинтересовани страни и участници в процеса на формирането и прилагането на местната политика за интегрирано устойчиво развитие на общината. Ключов момент в този процес е осигуряването на прозрачност и информация за очакваните резултати и ползи за местната общност, както и нейното мотивиране за активно участие в процеса на



подготовка и реализация на плана. Заинтересованите страни следва да бъдат включени както на етапа на разработване и приемане на документа, така и при реализацията на дефинираните стратегически цели на развитието и приоритети за действие.

Разработеният документ следва да бъде обсъден и съгласуван със:

- Заинтересованите органи и организации;
- Икономическите и социалните партньори;
- Физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината.

По този начин се цели предоставяната информация да достигне до максимален брой представители на заинтересованите страни и да се осигури тяхното участие в обсъжданията и вземането на решенията.

За изпълнението на ангажимента за осигуряване на необходимата публичност, общината следва да разработи комуникационна стратегия, която да:

- Гарантира прилагането на принципа на партньорство;
- Осигури прозрачност на процеса по изготвяне и реализация на ПИРО посредством одобрение, изпълнение и проследяване на набор от подходящи мерки и действия.

В процеса на разработване на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027г. е проведено анкетно проучване, в което са обхванати представители на следните различни групи заинтересовани страни:

- Областни/Регионални органи на власт;
- Органи на местната власт;
- Бизнеса;
- Неправителствения сектор;
- Образователни/обучителни организации;
- Местното население;
- Други.

Проведено е едно обществено обсъждане с участието на представители на различни групи заинтересовани страни, имащи отношение към разработването и прилагането на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г. В рамките на общественото обсъждане е проведена разяснителна кампания, явяваща се неотменна



част от процеса по осигуряване на информация и публичност. Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021–2027 г. разяснителните кампании обхващат:

- **Представяне на информация за предвижданията на ПИРО**, в т.ч. за ролята на гражданите и на бизнеса за определянето на приоритетите за развитие на общината и тяхната реализация, очакваните резултати в икономическата и социалната сфера, в областта на техническата инфраструктура и околната среда:
 - примерни дейности: провеждане на публични дискусии, фокус групи, форуми/семинари, печатни материали, видеоматериали и др.
- **Възможностите за изграждане на публично–частни партньорства** и реализацията на проектни идеи с участието на публичния сектор, насочени към подобряване на физическата среда и на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса
- **Обсъждане на конкретните задачи** на кмета, общинския съвет, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствения сектор и гражданското общество за осигуряване на висока ефективност при изпълнението на ПИРО
- **Разясняване на необходимостта и значението на стратегическото планиране на развитието на общината** за повишаване ефикасността на публичните разходи и осигуряването на по–голяма добавена стойност от тях, както и за подобряване стандарта на живот на населението
- **Привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество** за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на общината за подготовката и реализация на ПИРО

В процеса на разработване и прилагане на ПИРО на община Лом е предвидена възможността за целогодишно постъпване на проектни предложения от страна на различни заинтересовани лица на територията на общината. За тази цел е разработен **Фиш за набиране на проектни предложения от заинтересовани лица в рамките на разработване и прилагане на План за интегрирано развитие на община Лом за периода 2021–2027 г.** Електронен достъп до фиша за набиране на проектни предложения ще е възможен целогодишно на официалната интернет страница на община Лом – <https://www.lom.bg/>.



Различните видове партньорства с частния сектор варират от най-опростени начини за включване на частния сектор до сложни форми на прехвърляне на по-голям риск от публичния към частния партньор.

В процеса на разработване и последващо изпълнение на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г. са заложили следните действия и стъпки, представящи петте равнища на участие на заинтересованите страни в партньорския процес:

ПЕТ РАВНИЩА НА УЧАСТИЕ В ПАРТНЬОРСКИЯ ПРОЦЕС

1. Информирание на обществеността

- Съобщава се какво се планира и какво е направено. Равнището е от съществено значение за всички заинтересовани страни, но не е участие в партньорство само по себе си.

2. Консултиране

- Състои се в предлагане на различни опции (варианти) и наблюдение на обратната реакция. Насочено е към проверка и установяване на обществените нагласи.

3. Съвместно решаване

- Насърчава се различните страни да предлагат допълнителни варианти, присъединявайки се към определянето на най-добрия вариант.

4. Съвместно действие

- Отделните заинтересовани страни съвместно решават кое е най-доброто решение, като формират и партньорство под формата на споразумение – договор за неговото осъществяване.

5. Подкрепа на независими инициативи на общността

- Подпомагане на другите да правят това, което те желаят и считат за правилно чрез предоставяне на безвъзмездни финансови средства, съвети или друга подкрепа от партньора, който разполага с ресурси.
- Например, оказване на подкрепа за определен тип инициативи на местни НПО, физически лица и фирми, реализиращи инициативи, съфинансирани от общинската власт при определени критерии, но реализирани самостоятелно от партньорите.

Премаинавайки от равнище 1 към равнище 5 участието на гражданите нараства, а степента на контрол на публичната власт върху решенията и действията намалява. На най-ниските равнища контролът на инициатора върху процеса се запазва, но те предполагат и по-малка ангажираност от другите участници/партньори.



В процеса на разработване на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027г. е проведено анкетно проучване, в което са обхванати следните групи заинтересовани страни:

- Областни/Регионални органи на власт;
- Органи на местната власт;
- Представители на бизнеса;
- Представители на неправителствения сектор;
- Образователни/Обучителни организации;
- Местното население.

Получените отговори от страна на различните групи заинтересовани страни разкриват тяхното мнение относно ключови области на развитието на община Лом:

- Настъпили в периода 2014–2020 г. промени в параметрите на различни видове инфраструктура, в предоставянето на различни общественозначими услуги, в качеството и стандарта на живот на населението
- Приоритетни области за развитие, които следва да залегнат в ПИРО 2021–2027 г.
- Ключови фактори за развитие на община Лом
- Ограничения за икономическото, социалното и екологичното развитие на общината
- Зони за въздействие на територията на община Лом, чието развитие да бъде приоритетно в периода 2021–2027 г.

Резултатите от проведеното анкетно проучване сред заинтересованите страни, са взети предвид в процеса на разработване на стратегическата рамка на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г. Дефинираната визия за развитие, стратегически цели на развитието, приоритети за действие и мерки към тях, отчитат мнението на различните групи заинтересовани страни относно проблемите, потенциалите и приоритетите в областта на икономическото, социалното и екологичното развитие на общината.

3.2. Описание на начина на идентифициране на заинтересованите страни и подбора на участниците в процеса на разработването на ПИРО

Сред първите задачи при подготовката за разработване на дадена съвместна работа е определянето на участниците/партньорите в процеса и тяхната конкретна роля. Минималното изискване при това е да се даде възможност на всички страни да заявят



своите потребности и да се използват техните познания за съответни сфери и проекти. Практическо значение има организирането на партньорство, което удовлетворява равнището на участие на различните заинтересовани страни.

При създаването на партньорство са необходими следните две основни стъпки, чието осъществяване следва да се случи в самото начало на процеса на планиране:

- Първа стъпка: идентифициране и привличане на подходящи партньори;
- Втора стъпка: установяване на принципите и правилата за работа в партньорство.

Първата стъпка е свързана с извършването на подробен анализ на заинтересованите страни, който да завърши с доклад относно капацитета, интересите и възможните взаимодействия на партньорите. Това е особено важно за партньорство в проекти, за които местната общност, структурите на гражданското общество и бизнес сектора нямат вътрешен капацитет за реализация и трябва да потърсят начин за привличане на външен партньор.

По отношение на практическото организиране на работата в партньорство, от голяма важност е постигането на съгласие за разпределението на ролите и отговорностите и установяването на правила за работа. Налице са различни видове правила за работа на групите, за тяхното формиране, функциониране и поведение на членовете. Препоръчително е те да бъдат оформени в приет от всички участници „правилник“, който може да обхваща следните по-важни въпроси:

- Основна функция/предназначение/мисия на екипа за планиране;
- Общи принципи и ценности;
- Роли и отговорности на членовете на групата, дейности за съвместно изпълнение;
- Процес на вземане на решения;
- Процес за разрешаване на конфликти/конфликт на интереси;
- Процедури по избор на председател и заместник председател, вкл. техните роли и отговорности;
- Оперативна структура, вкл. работните групи и взаимовръзките между отделните звена на структурата;
- Процедура за приемане на нови членове на групата;
- Ресурси, които ще се осигурят от всеки партньор;
- Периодичност и ориентировъчна продължителност на срещите на групата, ръководство на заседанията, възможност за изпращане на заместници;
- Възлагане на задачи на членовете на групата и отчитане на тяхното изпълнение.



– Планиране на партньорството

Планът за реализиране на партньорската дейност трябва да бъде разписан и да служи като ориентир за всички участници. Той трябва да се съгласува, а неговото изпълнение да бъде наблюдавано, с цел своевременно извършване на превантивни корекции.

ОСНОВНИ СЪПКИ ПРИ ПЛАНИРАНЕТО

1. Определяне на основните етапи (стъпки) и техния краен продукт

- Крайните продукти са важен ориентир за успеха на изпълнението на работата по изготвяне на стратегията.

2. Определяне на конкретните дейности във всеки етап

- Важно е във всеки от предложените етапи (стъпки) да се идентифицират конкретни задачи. Този процес е необходим, за да може точно да се определи времето и ресурсите за изпълнение на задачите.

3. Определяне на последователността при изпълнение на задачите и тяхната взаимна връзка

- Важно е да се установи дали изпълнението на дадена дейност не изисква приключване на друга дейност, която е предпоставка за нейното осъществяване.

4. Определяне на отговорностите

- Определя се кой ще участва и кой ще отговаря за изпълнението на всяка планирана дейност. Отчита се ролята, професионалните и лични качества на различните участници, както и обемът на работа по задачата и нейните изисквания към знания, умения и др.

5. Определяне на сроковете

- Предполага определяне продължителността на всяка дейност (уточняване на нейното начало и край). Един от критичните моменти е дали едни и същи участници не трябва да работят едновременно по повече от една задача, което може да доведе до промяна в графика. Трябва да се провери дали определената продължителност на дейностите и тяхното разполагане във времето позволяват приключване на работата в предвидения срок. Ако това не е така, може да се помисли за различни стратегии за осъществяване на отделните дейности:
 - отделяне на повече ресурси за дадена дейност (например увеличаване броя на хората, работещи по нея);
 - модифициране на дейностите (намаляване обема на работата);
 - промяна на последователността на дейностите и т.н.;
 - определяне на необходимите ресурси за всяка задача.



Най-важното изискване към плана е той да се изпълнява от всички участници в процеса, което най-вече означава той да отговаря на техните възможности и виждания. От друга страна, един такъв план не е абсолютно фиксиран и може да бъде променен, като се запазят основните му параметри (напр. важни срокове) в хода на работата.

В процеса на осъществяване на всеки един партньорски проект от голямо значение е поддържане на отношения и сътрудничество. Най-важните механизми са:

- механизъм за разрешаване на проблеми/задачи;
- постоянно усъвършенстване;
- съвместна оценка;
- постоянно ръководство.

Основният принцип се състои в това, че при наличие на общи проблеми или значими задачи, заинтересованите страни следва да се насочат към обединяването на сили за тяхното разрешаване. Всички участващи страни редовно се срещат за преразглеждане и оценка на партньорството. Оценяват се конкретни критерии, свързани с ефективността на процеса на партньорството, такива като работа в екип и своевременно разрешаване на проблеми. Това създава възможности за дискусия и би разкрило евентуални проблеми. Оценяването на процеса на партньорство включва периодични проверки. Сравняването на резултати от проверки по периоди помага за разкриване на области, за които е налице необходимост от усъвършенстване и потенциални проблеми.

Идентифицирани са следните групи заинтересовани страни, имащи отношение към разработването и прилагането на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г.:

- Органи на местната власт;
- Представители на бизнеса;
- Представители на неправителствения сектор;
- Представители на организации, институции и други обекти, предоставящи различни общественозначими услуги на населението в областта на: здравеопазването, образованието, социалните услуги, дейности в областта на културата;
- Представители на местното население.

Идентифицирането на различните групи заинтересовани страни е в съответствие с посочената в Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО необходимост от обсъждането и съгласуването на плана със: заинтересованите органи и



организации; с икономическите и социалните партньори; с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината.

В процеса на разработване на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027г. са предприети действия по информирането на действащите на територията на общината граждански и бизнес организации, които са изрично поканени да вземат участие в процеса по разработване на документа.

Приносът на различните групи заинтересовани страни, взели участие в процеса на разработване на ПИРО, се изразява в постъпването на различни предложения и препоръки относно развитието на община Лом през предстоящия програмен период. Заинтересованите страни взели участие в проведеното за нуждите на ПИРО анкетно проучване, отчитат следните ключови области, по отношение на които следва да се предприемат целенасочени действия, които да залегнат в плана:

Приоритети за развитие

- Бизнес (производство и услуги);
- Среда за живот в населените места (благоустрояване на населените места);
- Транспортна инфраструктура;
- Пазар на труда;
- ВиК инфраструктура;
- Околна среда;
- Общественозначими услуги с отношение към качеството на живот на хората: образование, здравеопазване, социални услуги.

Постъпилите предложения и препоръки в сферата на различни ключови области на общественото развитие, са взети под внимание в процеса на разработване на стратегическата рамка на ПИРО, и по-конкретно: в определената визия за развитие на общината, както и в дефинираните стратегически цели, приоритети и мерки за изпълнение.



3.3. Комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по Програмата за реализация

- Създаване на Работна група за мониторинг и контрол на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г.

За осъществяване практическото прилагане на принципа на партньорство при изпълнението на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г., кметът на общината със своя заповед следва да създаде Работна група за наблюдение изпълнението на ПИРО 2021–2027 г.

Групата за наблюдение ще включва представители на общинската администрация, общински съветници, кметове/кметски наместници на населени места на територията на община Лом, представители на социално–икономическите партньори, на заинтересованите страни, представители на граждански и бизнес организации, медии.

В работната група за мониторинг на изпълнението на ПИРО на община Лом 2021–2027 г. ще бъдат включени:

- *Представители на местната власт:* членове на общински дирекции/отдели, които участват в ръководството и управлението на общински програми или подкрепят инициативата и изпълняват функцията на посредници при осъществяването на мониторинг на програми и проекти на европейско, национално и регионално ниво;
- *Представители на Структури на гражданското общество (СГО):* НПО, читалища, училищни настоятелства, клубове и др.;
- *Институции:* представители на държавните институции и ведомства на територията на общината, експерти за организиране на процесите за набиране и анализиране на специализирани данни и информация и изготвянето на експертни становища по конкретни индикатори за мониторинга;
- *Представители на бизнеса:* участват като партньор на гражданското общество, който осигурява експертна оценка, финансова и логистична подкрепа;
- *Медиите:* представители на медиите за популяризиране на инициативите, оказване на медиен контрол и посредничество при диалога с широката общественост в процеса на мониторинг;
- *Независими експерти:* привлечени с цел изготвянето на становища и изследвания по конкретни проблеми.



– **Основни функции на Работната група:**

- Разглеждане и утвърждаване на индикаторите за наблюдение относно изпълнението на ПИРО;
- Периодично набиране и анализ на информация и данни по постигнатия напредък, които се предоставят на експертите, ангажирани при подготовка на годишния и/или междинен и/или окончателен доклад по изпълнението на плана;
- Обсъждане на резултатите и степента на изпълнение на целите и приоритетите;
- Препоръчване на корективни мерки при констатиране на отклонения от първоначално формулираните параметри от изпълнението на поставените цели;
- Разглеждане на препоръките, формулирани в различните типове доклади, и предлагане на конкретни стъпки за прилагането им.

В рамките на дейността си Работната група за наблюдение ще изготвя регулярни или конкретни доклади с констатации по прогреса на изпълнението на плана. При необходимост ще предоставя препоръки за неговото подобряване с оглед гарантиране постигането на неговите цели, които ще предоставя на кмета на община Лом във формата на експертен доклад. При възложена междинна или последваща оценка Работната група ще подпомага външните експерти, наети за тяхното изготвяне.

– **Връзки и функции между партньорите в процеса на мониторинг на изпълнението на ПИРО на община Лом**

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ	
Орган за наблюдение на ПИРО на община Лом	
– Обсъжда и одобрява Годишния доклад за наблюдението на изпълнението на ПИРО; – Осигуряване на информация и данни и прилагане на система от индикатори; – Координация на дейностите по наблюдението между централните и местните органи на изпълнителната власт, други заинтересовани страни, организации и юридически лица на основата на принципа за партньорство; – Разглеждане на предложения и вземане на решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение; – Определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност.	
ОБЩИНСКА АДМИНИСТРАЦИЯ	
Кметът на община Лом	
Кметът на община Лом организира наблюдението на изпълнението на ПИРО и отговаря за изготвянето на Годишния доклад за наблюдението на изпълнението на плана.	



Специализирана дирекция / Отдел

Инициира създаването на Работната група, която изготвя регулярни или конкретни доклади с констатации по прогреса на изпълнението и ще предоставя при необходимост препоръки за неговото подобряване с оглед гарантиране постигането на неговите цели, които ще предоставя на кмета на общината.

Работна група за наблюдение изпълнението на ПИРО 2021–2027 г.:

Включва представители на общинската администрация, общински съветници, кметове/кметски наместници на населени места на територията на община Лом, представители на социално–икономическите партньори, заинтересованите страни, представители на граждански и бизнес организации, медии.

– Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на ПИРО:

Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на ПИРО са основен, нормативно регламентиран документ в ЗРР по отчитане наблюдението на изпълнението на плана. Те се подготвят под ръководството на кмета на общината и се приемат от Общински съвет Лом. Тези доклади служат за основа при оценката на изпълнението и приноса на отделните проекти за постигане на планираните крайни резултати. В тях се представят актуализираните резултати, определят се основните слабости и се предлагат бъдещи насоки. Анализират се основните фактори, допринасящи за липсата на напредък, за да се извлече опит и да се подобри изпълнението.

Годишните доклади се изготвят в нормативно определеното от чл. 76 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие. Годишният доклад за наблюдението се изготвя от служителите в общинската администрация, на които това е възложено със заповед на кмета, под координацията съответния отдел в структурата на общинска администрация. Годишният доклад се изготвя и внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет до 31 март на всяка следваща година.

Кметът на община Лом следва да утвърди постоянна структура на годишните доклади за наблюдение на ПИРО, която да се използва за целия период на наблюдение изпълнението на документа. Този постоянен формат ще осигури съпоставимост и проследимост на изпълнението в хронологичен план и ще улесни подготовката на анализи и оценки при неговото изпълнение за определен период. По този начин ще се улесни упражняването на контрол от страна на общинския съвет и гражданските структури, и предприемане на коригиращи и/или превантивни действия.



Копие от годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ПИРО ще се изпраща на председателя на областния съвет за развитие в 7-дневен срок от решението за тяхното приемане от общинския съвет.

– Публичност и прозрачност на изпълнението на ПИРО 2021–2027 г.

Отчитането е неразделна част от мониторинга, която включва систематично и своевременно предоставяне на съществена информация на определени времеви интервали. То е част от процеса, чрез който информацията и знанията се разпространяват и използват за оценка на цялостния напредък към постигане на резултатите или за потвърждаване на постигането на резултатите.

Кметът на община Лом и Общински съвет Лом осигуряват информация и публичност на ПИРО в съответствие със своите компетенции, съгласно чл. 29 от проекта на ППЗРР.

Общински съвет Лом като орган с най-широки правомощия по наблюдението на изпълнението на плана, определя и осигурява изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност. Те се отнасят до постигнатите резултати от наблюдението и трябва да гарантират прозрачност при изпълнението на документите за стратегическо планиране на регионалното и местното развитие.

Докладите за наблюдение и оценка изпълнението на ПИРО се публикуват на официалната интернет страница на общината от общинска администрация, като изискване на ЗРР и ППЗРР в рамките на мерките за публичност и прозрачност на документите. В случай, че община Лом изпълнява проект в качеството си на бенефициент или партньор по конкретна оперативна програма, се спазват указанията за публичност на УО на оперативната програма.

3.4. Описание на предвидените мерки за комуникация, информация и включване на заинтересованите страни и партньорите в процеса по бъдеща актуализация на Програмата за реализация и идентифициране на нови проектни идеи в плана

Съгласно чл. 26. от проекта на ППЗРР, ПИРО се актуализира при наличие на някое от следните обстоятелства:



- При съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- В резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- При съществени промени в национални или секторни стратегии, концепции и програми, влияещи върху изпълнението на плана.

Изработването и приемането на актуализирания документ се извършва при условията и по реда за изработване и приемане на ПИРО.

За ефективното и ефикасното изпълнение на плана, програмата за неговата реализация, в която са посочени източниците на финансиране и е съобразена с размера на осигуреното финансиране в тригодишната бюджета прогноза, когато е предвидено такова, може да се актуализира при необходимост с решение на общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Съгласно чл. 27. от проекта за ППЗРР финансирането на процеса на изработване, съгласуване с партньорите и актуализиране на ПИРО се осъществява чрез бюджета на общината и/или чрез средства от фондовете на ЕС и други финансови източници, като кметовете на общини ежегодно планират необходимите за целта финансови ресурси.

В процеса на бъдеща актуализация на Програмата за реализация и идентифициране на нови проектни идеи в плана, следва да се гарантира участието на следните групи заинтересовани страни и партньори, имащи отношение към развитието на територията на общината:

- *Представители на местната власт:* общинска администрация, общински съветници, кметове/кметски заместници на населени места на територията на община Лом;
- *Представители на СГО:* НПО, читалища, училищни настоятелства, клубове и др.;
- *Институции:* представители на държавните институции и ведомства на територията на общината;
- *Представители на бизнеса:* в ролята на партньор на гражданското общество, осигуряващ експертна оценка, финансова и логистична подкрепа;



- *Медии:* представители на медиите за популяризиране на инициативите, оказване на медиен контрол и посредничество при диалога с широката общественост.

Дейностите по информация и публичност в процеса по бъдеща актуализация на Програмата за реализация и идентифициране на нови проектни идеи в ПИРО, ще бъдат осъществени от кмета и общинския съвет на община Лом в съответствие с техните компетенции.



ЧАСТ IV – ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА УДОВЛЕТВОРЯВАНЕ НА ИДЕНТИФИЦИРАНИТЕ НУЖДИ И ЗА ПОДКРЕПА НА ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ И НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО С ДРУГИ ОБЩИНИ

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021–2027 г.:

- *„Зона за прилагане на интегриран подход (Зона за въздействие) е пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове“*
- *„Зоните за прилагане на интегриран подход (Зоните за въздействие) се определят на базата на общи (идентични) характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие“.*

Съгласно цитираните указания, зоните за прилагане на интегриран подход (зоните за въздействие), независимо от функционалното предназначение на тяхната територия, могат да бъдат два вида:

- *Градски зони за въздействие;*
- *Други зони за въздействие със специфични характеристики.*

Определянето на *градски зони за въздействие* се извършва само за градовете от 1^{во}, 2^{ро} и 3^{то} йерархично ниво съгласно НКПР, административни центрове на общини, като определянето на приоритетни градски зони е задължително. Град Лом е 4^{то} йерархично ниво.

Другите зони за въздействие със специфични характеристики могат също да представляват градски по своята същност зони (да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони), но могат да се отнасят до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини.

Определянето на приоритетни зони за въздействие не ограничава инвестициите в попадащите извън тях територии, а отразява идентифицираните при анализа територии с най-голям специфичен потенциал за развитие.



На база резултатите от анализа на силните и слабите страни на територията на община Лом, както и на установените потенциали за развитие, са определени следните приоритетни зони за въздействие на територията на общината, в които основно ще се съсредоточи изпълнението на мерките, предвидени в Програмата за реализация на ПИРО:

Зона за въздействие 1: Зона за развитие на гр. Лом

- устройствените граници на град Лом съгласно ОУП на община Лом

Зона за въздействие 2: Зона за развитие на селата

- устройствените граници на населените места – села съгласно ОУП на община Лом

Зона за въздействие 3: Зона за интензивно земеделие и животновъдство

- преобладаващо обработваеми (ниви, трайни насаждения) и необработваеми (пасища, ливади, поляни и др.) земеделски земи съгласно ОУП на община Лом

Зона за въздействие 4: Зона за реализация на екологични проекти

- територии за природна защита, рибарство и аквакултури, повърхностни водни тела, горски масиви, нарушени територии за рекултивация, укрепване на свлачища, укрепване на брегова ивица, възстановяване и укрепване на земната основа, екологични производства и други.

Най-логично е зоните за въздействие на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г. да се обвържат с Общия устройствен план (ОУП) на общината. Тъй като селищата в административните граници на общината се отличават със сходна структура и проблеми, най-подходящият подход е функционално-устройственият. На база функционално-устройствения подход са определени посочените по-горе четири зони за въздействие на територията на община Лом.

Зоните за въздействие са определени при отчитане на различните проблеми от социално и икономическо естество, съпътстващи тяхното развитие, като и при отчитане на техните потенциали за развитие и местни специфики.



ЧАСТ V – ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

Програмата за реализация на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027г. има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане на дефинираните цели на развитието.

На основата на целите и приоритетите за развитие на община Лом, Програмата за реализация на ПИРО има за задача да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основни структурни елементи на Програмата за реализация са мерките и проектните идеи по съответните стратегически цели на развитието и приоритети за действие на плана.

В Програмата за реализация на ПИРО е определен пакет от мерки и проектни идеи за реализация на целите и приоритетите за развитие на община Лом за периода 2021–2027 г., съответните финансови ресурси, административните структури за управление, наблюдение и оценка на проектите, както и индикаторите за цялостното изпълнение на програмата и на ПИРО.

Програмата за реализация има седем годишен период на действие (до края на 2027г.), като може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на ПИРО с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при неговото изпълнение и постигане на дефинираните цели и приоритети за развитие на общинската територия.

Програмата за реализация на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027г. предвижда мерки и дейности/проектни идеи, отнасящи се към дефинираните четири стратегически цели на развитието.

– Разяснение относно политиката за развитие на туризма на територията на община Лом

В периода 2014–2020 г. община Лом изпълнява Стратегия за развитие на туризма в общината. Общината притежава потенциали за развитие на някои традиционни и алтернативни видове туризъм, които към момента можем да определим като неоползотворени. На територията на общината не е наличен завършен туристически



продукт, съчетаващ възможността за практикуване на даден вид туризъм с предлагането на съответните основни и допълнителни услуги за туристите.

Като успешен ход на политиката за развитие на туризма в изследваната територия, можем да посочим разработването на Програма за развитие на туризма в община Лом, отчитаща социално–икономическите реалности към момента на навлизане в програмния период 2021–2027 г. и потенциалите за развитие на общинската територия или удължаване на действието на съществуващата след актуализация.

Успешен подход се явява и възприемане принципа на партньорство между общината и територии извън административния ѝ обхват – вкл. инициране на партньорства на трансгранично ниво. Възприемането на общ път и единна визия в развитието на туризма в обхванатите територии, може да се разглежда като успешно решение в процеса на усвояване на туристическия потенциал на територии, отличаващи се с недостатъчна туристическа популярност.

– Описание на прилагания интегриран подход и предвидените мерки и дейности за реализация на плана

Прилагането на интегриран подход, широко партньорство и териториално сътрудничество ще осигури позитивно въздействие върху развитието на територията на община Лом.

Реализацията на ПИРО ще постигне синергичен ефект, посредством координирането и изпълнението на различните местни секторни политики и интервенции на местно териториално ниво. Заедно техните ефекти ще надхвърлят добавената стойност на всеки проект по отделно, в случай, че те бяха изпълнени самостоятелно. Независимо от подялбата на територията на общината на зони за въздействие, ефектите от реализираните проекти ще засегнат цялата общинска територия. Някои от ползите ще се изразяват посредством финансови измерения – напр. намалени разходи за експлоатация и поддръжка, но по–значимите ще бъдат т.нар. нетарифни ползи, изразяващи се в намалено време и енергия за единица услуга, подобро ниво на услугите, предлагане на нови услуги и др.

Голяма част от проектите включват подобряване параметрите на различни видове инфраструктура в населени места от община Лом – транспортна, ВиК инфраструктура, телекомуникационна, енергийна, инфраструктура за спорт в свободното време. В областта на околната среда са дефинирани мерки, чиято реализация е насочена към



съхраняване елементите на околната среда и развитие на инфраструктурата на управление на отпадъците. Заложени са и множество проекти, насочени към повишаване качеството на предлаганите различни високочначими обществени услуги на територията на общината в областта на здравеопазването, образованието, социалните услуги, дейностите в областта на културата. Предвидените интервенции ще доведат до качествено изменение на селищната среда, посредством реализацията на проекти за благоустрояване на населени места в община Лом, както и до подобряване на показателите за условията на живот. Проектите са ориентирани към подобряване на достъпността, енергийната ефективност, интегриране на социалните общности, създаване на реални възможности за реализация на ПЧП. Последното условие ще разнообрази финансовите източници на ПИРО на община Лом и ще подпомогне общината с по-оперативен финансов мениджмънт на важни обекти.

ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г. ще създаде следните допълнителни синергични ефекти:

- Подобряване на средата за инвестиции, чрез повишаване на общата атрактивност на територията на общината;
- Подобряване на условията за социални, бизнес и граждански контакти и комуникации в целевата територия посредством предоставянето на по-качествени услуги;
- Създаване на реални предпоставки за подобряване на възможностите за оползотворяване на туристическия потенциал на община Лом;
- Създаване на реални условия за интеграция и социално включване на маргинализирани групи население.

Възприетият и приложен подход за интегрирани действия, следва да доведе до следните очаквани резултати от прилагането на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г.:

- По-добре активизиран потенциал на определените зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие) и съхранена околната среда;
- Подобрени възможности за оползотворяване на потенциала за развитие на различни традиционни и алтернативни видове туризъм на територията на общината;
- Подобрено състояние на здравната, образователната, социалната, културната и спортната инфраструктури. Подобрена жизнена среда за живот;



- Подобен капацитет на местната администрация в управлението на проекти за интегрирано развитие на община Лом;
- Подобрени условия за социално включване на уязвими обществени групи в социално–икономическия живот на общината;
- Подобрена енергийна ефективност на публичните и частните сгради в зоните за въздействие;
- Подобрени стойности на общи социално–икономически показатели на местно ниво – заетост, доходи, качество на живот на населението;
- Подобрено ниво на сътрудничество на различни териториални нива в сферата на ключови области на общественото развитие.

Предвидените мерки и дейности за реализацията на приоритетите на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г. са представени в **Приложение 1 – Мерки в Програмата за реализация.**

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021–2027 г., Приложение 1 съдържа: конкретните мерки за реализацията на приоритетите на ПИРО; отделните дейности към всяка мярка (в случай че мярката е по–обща и следва да се изпълни с повече от една дейност); административните структури, отговорни за управление изпълнението на мерките/дейностите; източниците на финансиране и сроковете за изпълнение.

- **Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А)**

Съгласно цитираните Методически указания, Програмата за реализация на ПИРО съдържа изготвен по образец **Индикативен списък на важни за общината проекти** (Приложение № 1А). Списъкът с проекти, които са от по–голяма важност за развитието на общината и за постигане целите на ПИРО, представлява неразделна част от Програмата за неговата реализация. В Методическите указания се посочва, че тъй като по своята същност проектите могат да представляват мерки или част от мерки за реализация на отделните приоритети, включените в Приложение №1А проекти по съответните мерки могат да фигурират и в Приложение №1.

Важно уточнение относно индикативния списък на важни за общината проекти, е свързано със следните условия за включване на конкретни проектни идеи по дадена мярка в Приложение №1А:



- Общината съвместно с партньорите са преценили, че съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно;
- Съответният проект има известна степен на проектна готовност.

В тази връзка, в Методическите указания се посочва, че е възможно на етапа на изготвяне на ПИРО общината да няма готовност със списък съгласно Приложение №1А, а такъв да бъде добавен по-късно, при актуализация на Програмата за реализация на плана.

- **Индикативна финансова таблица**

Индикативната финансова таблица представлява обща оценка на необходимите ресурси за реализация на приоритетите на ПИРО и описва финансовата рамка на поетите ангажименти по неговото изпълнение от страна на всички партньори в местното развитие – при водещата роля на органите на местното самоуправление, подпомагани от общинската администрация. Този компонент на Програмата за реализация се изготвя по образец на **Приложение № 2 – Индикативна финансова таблица.**



ЧАСТ VI – МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

В този структурен елемент на ПИРО следва да се опише връзката между рисковете и проблемите, идентифицирани в аналитичната част на плана, дефинираните цели и приоритети в неговата стратегическа част и предвидените в Програмата за реализация мерки за ограничаване на изменението на климата и за адаптация към вече настъпилите промени.

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021–2027 г., в процеса на разработване на документа следва да се вземе под внимание разработеният проект на „Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие“. Посоченият документ очертава стратегическата рамка и приоритетни направления за адаптация към изменението на климата на национално и секторно ниво в периода до 2030 г.. Дефинирани са възможни мерки за намаляване уязвимостта на страната от климатичните промени и за подобряване капацитета за адаптиране на природните, социалните и икономическите системи към проявяващите се въздействия от изменението на климата.

В разработения План за действие са предложени конкретни дейности по сектори, които биха могли да намерят отражение в ПИРО, като е представена информацията относно техния приоритет, показатели за изпълнение, отговорни институции, партньори и др.

Тематичната насоченост на предложените в Плана за действие дейности обхваща осем сектора:

- Сектор „Селско стопанство“
- Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“
- Сектор „Енергетика“
- Сектор „Гори“
- Сектор „Човешко здраве“
- Сектор „Транспорт“
- Сектор „Градска среда“
- Сектор „Води“



В резултат на извършения преглед на предложените в Плана за действие конкретни дейности, отнасящи се към осемте сектора, за целите на ПИРО са определени онези от тях, чието изпълнение е приложимо, реалистично и ресурсно обезпечено за територията на община Лом. Тези дейности са включени в **Приложение № 1 – Мерки в Програмата за реализация** на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г.



ЧАСТ VII – НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО ЛОМ

Системата за наблюдение и оценка на ПИРО цели осигуряването на неговото ефективно изпълнение и постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на предвидените дейности и проекти.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на дефинираните в плана стратегически цели на развитието и приоритети за действие на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на включените в Програмата за реализация мерки и проекти, и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка.

Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са посочени в **Приложение № 3 – Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка на ПИРО на община Лом за периода 2021–2027 г.** С цел осигуряване на необходимата информация за процеса на наблюдение, за всеки индикатор са посочени:

- Мерни единици, в които ще се измерва съответния индикатор;
- Източници на информация;
- Периодичност на събиране на информация;
- Базова стойност към началото на периода (за отчитане изменението на всеки от индикаторите);
- Целева стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на ПИРО.

В процеса на разработване и прилагане на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО на община Лом са взети предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021–2027 г.

Списък с тези общи индикатори е представен в **Приложение № 3а – Списък на общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез ЕСИФ за периода 2021–2027 г.** към Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021–2027 г.

За целите на плана са използвани два вида индикатори – за продукт и за резултат.



Индикатори за продукт => измерват напредъка по отношение на приоритетите и мерките

- Отнасят се до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината;
- Дефинираните индикатори за количествено измерими.

Индикатори за резултат => измерват напредъка по отношение на стратегическите цели

- Отчитат изпълнението на стратегическите цели;
- Имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за обхванатия период;
- Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори.

Съставено по: Методически указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021–2027 г.

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021–2027 г., е възможно за даден приоритет да се формулира както индикатор за продукт, така и индикатор за резултат. Индикаторите за резултат се формулират само по отношение на целите.

В съответствие с възприетия основен подход на спазване принципа на партньорство, в процеса на наблюдение и оценка участват общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество в общината.



ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

Агенция по вписванията. Достъпно на: <https://portal.registryagency.bg/>

Стратегия за развитие на туризма в община Лом 2014–2020 г.

Оценка за изпълнението на Общинския план за развитие на община Лом 2014-2020 г.
<https://www.lom.bg/section-116-content.html>

Закон за регионалното развитие. Достъпно на: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135589285>

Изпълнителна агенция по околна среда. Регистър на защитените територии и защитените зони в България, <http://eea.government.bg/zpo/bg/>

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион за периода 2021–2027 г. Достъпно на: <http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=5045>

Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. Достъпно на: <http://natura2000.moew.government.bg/>

Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020. Достъпно на: <http://2020.eufunds.bg/bg/6/0>

Методически указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021–2027 г. Достъпно на: <https://www.mrrb.bg/bg/regionalno-razvitie/strategichesko-planirane/metodicheski-ukazaniya/>

Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Достъпно на: <http://www.mrrb.bg/>

Министерство на туризма – Природно–географски подялби на България. Достъпно на: <https://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/raionirane/p6.pdf>

Национален институт по метеорология и хидрология (НИМХ). Достъпно на: <http://weather.bg/0index.php?koiFail=RM2bulg1&lng=0>
<http://hydro.bg/>

Национален статистически институт на Република България – НСИ. Достъпно на: <http://www.nsi.bg/>

Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. – актуализация 2019 г. Достъпно на: <http://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=19679>

Национална почвена служба. Достъпно на: <http://nationalsoils.com>

Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие. Достъпно на: <https://www.moew.government.bg/bg/klimat/mejdunarodni-pregovori-i-adaptaciya/adaptaciya/>

Областна стратегия за развитие на област Монтана за периода 2014–2020 г.



Програма за насърчаване използването на енергията от ВЕИ и биогорива в община Лом 2014-2020

Общински план за развитие на община Лом за периода 2021–2027 г. първи вариант
<https://www.lom.bg/section-116-content.html>

Общински план за развитие на община Лом за периода 2014–2020 г. -
<https://www.lom.bg/section-116-content.html>

Официален сайт на община Лом. Достъпно на: <https://www.lom.bg/home.html>

Проект на Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие. Достъпно на:
<http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=5127>

Регионален доклад за състоянието на околната среда през 2021 година, РИОСВ – гр. Монтана. Достъпно на: https://www.riosv-montana.com/kd/cat_view/61-/64-----

Регионална здравна инспекция – Монтана. Достъпно на: <https://bg.rzi-montana.org/>

Регионално управление на образованието – Монтана. Достъпно на: <https://ruo-montana.bg/>

Социално–икономически анализ на районите в Република България (Втори етап – част I). Достъпно на: <https://www.eufunds.bg/bg/oprd/node/2816>

Справедлив преход за въгледобивните региони в Югозападна България. Сценарии за развитие. WWF – Световен фонд за дивата природа, 2019. Достъпно на:
http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/spravedliv_prehod_low_res_2.pdf
<https://solargis.com/maps-and-gis-data/download/bulgaria> – слънчеви ресурсни карти на България.



ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ (ПИРО) 2021–2027 Г.

АКТУАЛИЗАЦИЯ

Документ			Преглед/Одобрение	
Версия	Дата	Статус	Дата	Статус
1.0	15.01.2023	Проект		

КОНТАКТИ

Възложител: община Лом
Законен представител: д-р Георги Гаврилов - Кмет
Адрес: гр. Лом, ул. "Дунавска" №12
web: <https://www.lom.bg/>



Изпълнител: Региоплан ЕООД
Законен представител: д-р Косьо Стойчев
web: <http://www.regioplan.biz>



СПИСЪК НА ЕКСПЕРТЕН ЕКИП НА ИЗПЪЛНИТЕЛЯ

доц. д-р Косьо Стойчев	Ръководител на експертния екип и експерт „Регионално икономическо развитие“
д-р Веселина Господинова	Експерт „Стратегическо планиране и климатично неутрална икономика“
д-р Миглена Клисарова	Експерт „Териториални системи“
Георги Стефанов	Експерт „Климат и околна среда“